

Uit

NORGES
ARKTISKE
UNIVERSITET

Institutt for historie og religions vitenskap

Russlandsbildet i norske medier

En komparativ studie av norske mediers fremstilling av Russland under internasjonale konflikter i russiske grenseområder mellom 1979 og 2014

Jonas Karlsen

HIS-3980 Masteroppgave i historie, mai 2017

Innholdsfortegnelse

1	Innledning, metode og teori	1
1.1	Innledning	1
1.2	Problemstilling.....	2
1.3	Forskningsstatus.....	2
1.4	Norsk presse fra 1970 til i dag	4
1.4.1	Norsk presse i endring	4
1.5	Teori.....	7
1.5.1	Sosialkonstruktivismen.....	7
1.5.2	Synet på den andre: Fiendebilder og tryggingpolitikk	8
1.6	Metode	8
1.6.1	Diskursanalyse	9
1.6.2	Komparativ metode	9
1.6.3	Propagandamodellen	10
1.6.4	Aviser som levning og beretning.....	11
1.7	Kilder og avgrensinger	12
1.7.1	Avisutvalget.....	13
1.8	Intern oppbygning.....	14
2	Den afghansk-sovjetiske krig	15
2.1	Afghanistankrigen i norske medier.....	18
2.1.1	Aftenposten.....	18
2.1.2	Arbeiderbladet.....	23
2.1.3	Dagbladet.....	29
2.1.4	Verdens Gang (VG).....	34
2.2	Generelle trekk	39
3	Fra sovjetsystemet, til ny nedkjøling	43
3.1	Putin samler Russland, forholdet til Vesten kjølnes	44
4	Georgiakrigen	47
5	Krim-krisen	51
5.1	Nyheten når det norske folk.....	56
5.1.1	Aftenposten.....	56
5.1.2	Dagsavisen	62
5.1.3	Dagbladet.....	68
5.1.4	Verdens Gang (VG).....	73
5.2	Generelle trekk	79
6	Konklusjon	81

6.1	1979-2014 Likheter i Russlandsbildet.....	81
6.2	1979-2014 Forskjeller i Russlandsbildet.....	82
6.3	Sikkerhetspolitiske utfordringer og syndet på den andre	83
Kilder:	.....	86
Litteratur:	.....	87
Bilder:	.....	92

Forord

Takk til veileder Hallvard Tjelmeland for både faglige og språklige tilbakemeldinger, og for gjennom din innsikt å ha vekket min interesse for mediehistorie. Takk til Per Pippin Aspaas ved kultur- og samfunnsfagbiblioteket ved UiT for teknisk støtte og tilgang til kildemateriale. Takk til studentforeningen Imladris for at jeg holdte motivasjonen oppe. Og sist men ikke minst takk til Jørn Weines for tilbakemeldinger og korrekturlesing.

1 Innledning, metode og teori

1.1 Innledning

Siden den russiske annekteringen av Krim-halvøya i mars 2014, har den pågående konflikten kraftig forverret forholdet mellom Russland og Vesten, inkludert Norge. Som et medlemsland i NATO-alliansen og en del av den vestlige verden, vil det være naturlig å se kritiske holdninger ovenfor Russland i media, i alle fall til en viss grad. Likevel skulle man kanskje tro at skepsisen til Russland hadde lettet litt 24 år etter Sovjetunionens oppløsning? Etter Sovjetunionens invasjon av Afghanistan i 1979 så man at 57% av den norske befolkningen mente Sovjetunionen utgjorde en alvorlig trussel mot verdenssamfunnet.¹ I 2016 viste en undersøkelse gjennomført av Ipsos at 45% av Norges befolkning mente Russland i stor grad utgjorde en reell sikkerhetstrussel for Norge.² En stor del av Norges befolkning mener altså at det er en trussel til øst. Er dette en bekymring som norske medier bidrar til å forsterke? Under konflikten i Ukraina ble det fryktet at hendelsene som utspilte seg kunne ende i en ny polarisering av verdenssamfunnet i form av en ny kald krig.³ Enkelte påstår at dette allerede har blitt en realitet.⁴ På hvilken måte kommer denne holdningen frem i media? Hvordan har norske aviser historisk fremstilt Sovjetunionen/Russland knyttet til konflikter som denne? Det er spørsmål som dette jeg ønsker å besvare. For å undersøke dette vil utgangspunktet for denne avhandlingen være en komparativ-diskursanalytisk studie av norske avisers dekning av internasjonale konflikter hvor Sovjetunionen/Russland har gått inn med militær makt i et naboland. Til dette formål har jeg valgt å ta for meg Sovjetunionens invasjon av Afghanistan i 1979, Georgiakrigen i 2008 og Krim-krisen i Ukraina 2014.

---

¹ Alstad, B. 1993. *Norske meninger 1946-93: Norge og verden* S 71

² Undersøkelse gjennomført av Ipsos for Dagbladet (Dagbladet pluss 2. august 2016. *Putin splitter Norge: - Folk har nok fått seg et sjokk*)

³ VG nett 3. mars 2014. *Ekspert: Kan gå mot en ny kald krig*

⁴ Dette er blant annet blitt hevdet av Russlands statsminister Dimitrij Medvedev. (Aftenposten 13. februar 2016. *Russland: - En ny kald krig har brutt ut*)

1.2 Problemstilling

Hvordan vi i Norge oppfatter vår nabo i øst, påvirker hvordan vi samhandler. Mediene spiller her en sentral rolle i vår meningsdanning. Som Elisabeth Eide og Anne Hege Simonsen sier i verket *Norsk Presses Historie 1660-2010* blir et land langt borte som regel interessant for norske medier når en supermakt er involvert – overført gjelder dette også Russland.⁵ Hvordan russlandsbildet fortøner seg under dramatiske hendelser hvor landet militært engasjerer seg er derfor av stor betydning for å forstå nordmenns holdninger til Russland. For å undersøke dette har jeg formulert følgende problemstilling:

Hvordan blir Sovjetunionen/Russland fremstilt i norske aviser under militære konflikter i dets nærområder?

Ved å trekke de historiske linjene tilbake til invasjonen av Afghanistan i 1979, blir det mulig å sammenlikne de norske avisenes fremstilling av Russland i rammene av den kalde krigen, med fremstillingen vi ser i dag. I kjølvannet av Krim-krisen i Ukraina har det blitt påstått at man nå ser en tilbakegang til et kjølig forhold mellom Russland og Vesten man må tilbake til den kalde krigen for å finne paralleller til.⁶ Jeg ønsker å se på i hvilken grad russlandsbildet i norske aviser bidrar til å forsterke dette synspunktet.

Hovedfokuset for denne avhandlingen vil ligge på gjennomgangen av invasjonen av Afghanistan og annekteringen av Krim-halvøya. Dette har sin bakgrunn i rammene for avhandlingen samt georgiakonfliktens korte varighet.

1.3 Forskningsstatus

Det er blitt skrevet en hel del om det norske forholdet til Russland gjennom tiden, men når det kommer til mediefremstillingen av landet står vi nærmest på bar bakke. Av den begrensede forskningen som er blitt gjort på temaet finner vi Jan-Tore Bergheis mastergradsavhandling *Russland i norsk presse* (2010), som tar for seg russlandsbildet i norske medier mellom 1880 og 1905. Avhandlingen går i stor grad inn på hva som påvirket media i deres omtale av Russland og ikke omtalen av Russland i seg selv. Likevel er mye av den samme tematikken som jeg ønsker å trekke frem tilstede her, avhandlingen vil dermed kunne stå som en historisk bakgrunn ved å vise fremstillingen av Russland i tiden før den kalde krigen. Et annet relevant

---

⁵ Eide, E & Simonsen, A. H. 2010 i: *Norsk presses historie 1660-2010: Imperiet vakler 1945-2010* S 233

⁶ Kjølvannet, A. 2015. *Norsk sikkerhetspolitikk og nordområdene i: Norge og Russland: Sikkerhetspolitiske utfordringer i nordområdene* S 37

forskningsbidrag finner vi i Maria Myklestads mastergradsavhandling *Naboskap, oppfatninger og delelinjeforhandlingar 1985-1992* (2012) som tar for seg diskursen i norske og sovjetiske/russiske aviser knyttet til delelinjeforhandlingene i Barentshavet. Denne avhandlingen går mer direkte inn i avisene som kilde og vil dermed kunne kaste lys over diskursen i en historisk periode som jeg i dette prosjektet ikke dekker.

For å tolke og kontekstualisere aviskildene har jeg benyttet meg av flere tekster som omhandler de aktuelle konfliktene som i denne avhandlingen trekkes frem. For gjennomgangen av krigen i Afghanistan har jeg basert meg på historiker Hallvard Tjelmelands bok *Den kalde krigen* (2006), Edward Actons *Russia: The Tsarist and Soviet Legacy* (1995) og første bind i den afghanske historikeren Halim Tanwirs verk, *Afghanistan: History, Diplomacy and Journalism* (2013). Sistnevnte har vært særdeles viktig for å kunne gi en historisk bakgrunn til denne konflikten.

Under gjennomgangen av overgangsperioden i Russland på 1990- og tidlig 2000-tallet, samt Georgiakrigen, har jeg benyttet meg av oversiktsartikkelen *Georgia's revolution and the future of its democracy* (2010) av The European Stability Initiative (ESI), Oksana Antonenkos artikkel *A War with No Winners* (2008), Anders Åslund og Andrew Kuchins' artikkel *Pressing the «Reset Button» on US-Russia Relations* (2009) og Rick Fawns artikkel *Georgia: revolution and war* (2012). Alle disse artiklene tar for seg hendelsesforløp og konsekvenser av krigen mellom Georgia og Russland. De tre sistnevnte sier også noe om hva som kunne ligge i vente for Ukraina, hvor man på mange måter så en liknende utvikling som den som ledet til krig i Georgia.

For gjennomgangen av Krim-krisen er det lite litteratur å lene seg til. I tillegg til artiklene som trekkes frem under gjennomgangen av Georgiakrigen, har jeg benyttet meg av Mikhail A. Molchanovs rapport til NATO *Ukraine's European Choice: Pitfalls and Prospects* (2003). Denne rapporten tar for seg hvilke muligheter og faremomenter som lå bak et eventuelt ukrainsk medlemskap i NATO og EU og forespeiler en mulig konfrontasjon med Russland. For alle konfliktene har også følgende verk blitt benyttet: David R. Marples' *Russia in the Twentieth Century* (2011), Artikkelsamlingen *Norge og Russland: Sikkerhetspolitiske utfordringer i nordområdene* (2015) og bind 2 i verket *Norge og Russland 1814–1917, Naboer i frykt og forventning: Norge og Russland 1917–2014* (2015). Til tolkningen av kildene har jeg i tillegg til bøkene og artiklene som trekkes frem under teori og metode, benyttet meg av bind 3 og 4 i samleverket *Norsk Presses Historie 1660 – 2010* (2010). Dette verket går i dybden på de

endringene pressen har gjennomgått i perioden mellom den andre verdenskrig til i dag, og trekker samtidig frem avisene som denne avhandlingen henter sine kilder fra.

1.4 Norsk presse fra 1970 til i dag

Siden 1970-tallet har norsk presse gjennomgått store endringer. Mens avisstrukturen i Norge i 1970 var preget av å være partipresse, er det i dag kun avisen *Friheten* som formelt representerer et politisk parti.⁷ Det er derfor nødvendig å undersøke de endringene som har funnet sted mellom 1979 og 2014, og hvilke følger disse har hatt for nyhetsbildet i Norge. Nedenfor vil jeg gjennomgå de mest sentrale hendelsene som forårsaket overgangen fra partipressen til den uavhengige pressen vi har i dag, samt hva overgangen til tabloidformatet medførte. I tillegg til dette kommer jeg til å problematisere avisenes tilknytning til politiske partier og institusjoner.

1.4.1 Norsk presse i endring

Perioden fra slutten av andre verdenskrig til og med 1970-tallet kan sies å være partipressens storhetstid i Norge.⁸ Fra 1960-tallet og utover så man dog at pressen var i endring. Partipressen gikk i denne perioden fra å være svært nært knyttet sine respektive parti til å bli stadig mer autonome. Pressedøden mellom midten av 1950-tallet og mot starten av 1970-tallet synliggjorde et behov for omstilling i norsk presse.⁹ Mot slutten av 1960-tallet så man at partipressen ønsket å distansere seg noe fra partiene som følge av samarbeidsproblemene i koalisjonsregjeringen til Per Borten. Konsekvensen var at Journalistikken ble friere, og man så oftere kritisk journalistikk overfor avisenes egne parti.¹⁰ Hendelsen som i størst grad førte til endring i norsk partipresse var EF-striden som bygget seg opp under Bortens regjering. Bakgrunnen for dette var at det knapt forekom avvik mellom partiavisenes EF-syn og partienes,

---

⁷ <https://www.friheten.no/> Utgitt av Norges Kommunistiske Parti

⁸ Bastiansen, H. G. 2010 i: *Norsk presses historie 1660-2010: Imperiet vakler 1945-2010* S 146

⁹ Mellom utgangen av 1952 til utgangen av 1969 så man en reduksjon i aviser fra 227 aviser til 191. Avisdøden skyldtes i hovedsak markedskonkurransen. De fleste avisnedleggelse skjedd på steder med stor konkurranse der den minste bukket under. De store avisene utkonkurrerte de mindre og etablerte i mange tilfeller lokalt monopol. Den partiavhengige pressen ble rammet særlig sterkt hvis man ser på antall aviser. I tillegg til dette kom fjernsynets inntog i landet fra 1960. Her så man at alle politiske holdninger slapp til, noe som sto i kontrast til partiavisenes ensidige journalistikk. Denne utviklingen nødvendiggjorde en omstilling i norsk presse, partipressen især. (Høst, S. & Bastiansen, H. G. 2010 i: *Norsk presses historie 1660-2010: Imperiet vakler 1945-2010* S 73,75,77,79,81, 113)

¹⁰ «Denne koalisjonsregjeringen fikk åpenbart betydning for pressens journalistiske utvikling. I utgangspunktet stilte høyreaviser, venstreaviser og senterpartiaviser seg slik at de fra 1965 forsvarte Bortens regjering. Men da de mange interne samarbeidsproblemene i regjeringen ble kjent, fant borgerlig presse det stadig vanskeligere å forsvare Bortens regjering» Høyrepressen, venstrepressen og senterpressen så med skepsis på regjeringen mens A-pressen gikk direkte i opposisjon. (Bastiansen, H. G. 2010 i: *Norsk presses historie 1660-2010: Imperiet vakler 1945-2010* S 89 & 115)

noe som førte til at partiavisenes rolle ble kontroversiell. Gjennom EF-striden hadde kontrasten mellom partipressen og NRK blitt synliggjort. Norsk presse var nesten dominert av EF-tilhengere og stilte seg dermed «på tvers» av befolkningen. Noe som viste seg da flertallet stemte nei til norsk EF-medlemskap 26. september 1972.¹¹ Konsekvensen for partipressen var alvorlig. Følgene av EF-striden var verst for Venstrepressen ettersom partiet var splittet i synet på EF-medlemskap. Mens Venstrepressen i 1970 var en av de tre store avisgruppene, var det kun ni venstreaviser igjen ved utgangen av 1980.¹² Også i den øvrige partipressen fikk konflikten følger. I A-pressen var det oppstått misnøye med rollen avisene ble forventet å spille under EF-striden.¹³ I Senterpressen og Høyrepressen var situasjonen annerledes. I disse to leirene var man for det meste uberørt direkte av EF-striden. Splittelsen i Senterpressen kom som følge av intern uenighet i partiet om mulig regjeringssamarbeid med Høyre.¹⁴ Den viktigste enkeltfaktoren for Høyrepressens omstilling var innføringen av pengestøtten.¹⁵

EF-striden ble selve vendepunktet for partipressen. Fra 1972 og utover gikk utviklingen for den klassiske firedelte partipressen i én retning. Partipressen ble utover i 1980-årene omorganisert eller nedlagt, noe som banet vei for det partipolitiske uavhengighetsidealet som brøt gjennom for fullt på 90-tallet.¹⁶ I overgangsperioden så man en partipresse som i større grad åpnet opp for innslag fra opposisjonen i sine aviser. Man så også at pressen i større grad opererte som korrektiv til eget parti. Likevel levde partipressen fremdeles når konflikten i Afghanistan brøt ut julen 1979.

«Oppløsningen av partipressen innebar en dreining fra nyhetsavis til sensasjonsavis» skriver Thore Roksvold i *Norsk presses historie 1660-2010*.¹⁷ Bakgrunnen for dette ligger i at avisene i større grad måtte konkurrere med hverandre. Inntjening ble viktigere enn politisk tilhørighet og avisene måtte endre sin profil for å hente inn nye lesere. Også endringer i pressefriheten fant sted på denne tiden. På 1980-tallet så man at regjeringens makt over mediene synliggjorde seg

---

¹¹ Under konflikten var til sammen 91 aviser erklærte EF-tilhengere, mens bare 24 erklærte seg som EF-motstandere (Bastiansen, H. G. 2010 i: *Norsk presses historie 1660-2010: Imperiet vakler 1945-2010* S 115 & 117, Kristoffersen, D. A. 2015 *Norges nei til EF i 1972*)

¹² Bastiansen, H. G. 2010 i: *Norsk presses historie 1660-2010: Imperiet vakler 1945-2010* S 123 & 124

¹³ Ibid. S 132

¹⁴ Ibid. S 126 & 127

¹⁵ Gjennom pengestøtten fikk A-pressen i perioden 1969 til 1978 128,5 millioner i statlig støtte, mens høyrepressen fikk 32,6 millioner. Samtidig som Høyre var imot den statlige støtten, reduserte de også sin egen direkte pengestøtte til høyrepressen. Resultatet var at Høyrepressen ikke lenger var konkurransedyktig. Dette førte til omstilling og distansering fra partiet, noe som lettere lot seg gjøre i høyrepressen ettersom de ikke var bundet rent Eiermessig til sitt parti. (Ibid. S 36, 128 & 129)

¹⁶ Ibid. 2010 S 36, 146 & 147

¹⁷ Roksvold, T. 2010 i: *Norsk presses historie 1660-2010: Imperiet vakler 1945-2010* S 274

gjennom at norske aviser i stor grad markerte støtte til offisiell norsk NATO-politikk i dekningen av sikkerhetspolitiske spørsmål.¹⁸ Dette hang sammen med de repressive virkemidlene statsmakten benyttet seg av på denne tiden og den øvrige pressens fraværende reaksjoner under eksempelvis Ikkevoldssaken. Denne saken ble et vendepunkt for norsk pressefrihet ettersom den endte med frifinnelse i høyesterett.¹⁹

Overgangen til tabloidformatet medførte flere endringer i norsk presse. I innholdet ble det lagt mer vekt på sensasjonsstoff som krig, ulykker og kjendiser. Samtidig ble språket forenklet og mer følelsesladd. Fortellerteknikker og stilistiske effekter ble i større grad benyttet for å følelsesmessig engasjere leserne. Titteltyper ble ofte store og dramatiske, gjerne utelot de også informasjon til den grad at de fremsto flertydige. Personer uten status ble også ofte trukket inn som kilder slik at en fikk flere inntrykk fra «mannen i gata». Virkemidler som dette bidrar til at leseren føler seg delaktig i debatten.²⁰ Likevel er de fleste norske aviser i dag fremdeles å regne som nyhetsaviser, selv om de har en helt annen utforming enn på 1970- og 80-tallet. Det er viktig å nevne at partipressens preg fremdeles henger med i flere av landets aviser i dag. Eksempelvis var tidligere rødt-politiker Kaia Storvik Hanssen ansvarlig redaktør i Dagsavisen under Krim-krisen i 2014. Hanssen la ikke skjul på sin politisk radikale fortid og vedgikk at dette nok preget en del av hennes samfunnssyn.²¹ Dette står i sterk kontrast til uttalelsene fra Hilde Haugsgjerd, sjefsredaktør i Aftenposten mellom 2008 og 2013. Ved sin tiltredelse tok hun sterk avstand fra sin fortid i AKP(m-l) og RV og uttalte at hun hadde all intensjon om å forvalte avisens konservativt-liberale grunnsyn.²² Disse eksemplene viser til at de politisk-ideologiske grunnsyn i flere tilfeller står ved lag. Samtidig synliggjør det også gjennom ansettelsen av en tidligere politiker på ytre venstre fløy som redaktør i en konservativ avis, de fundamentale endringene norsk presse har gjennomgått.

---

¹⁸ Ottosen, Rune i: *Norsk presses historie 1660-2010: Imperiet vakler 1945-2010* S 245

¹⁹ Tidsskriftet ikkevold offentliggjorde i 1983 opplysninger som viste til brudd på den norske basepolitikken. Selv om det kun var benyttet åpne kilder ble avisen offer for politirazzia og fikk abonnementsarkivet beslaglagt, og redaksjonen ble tiltalt for spionvirksomhet. Saken endte med frifinnelse i høyesterett i 1986 og førte dermed til utvidet ytringsfrihet i mediene. (Ottosen, Rune i: *Norsk presses historie 1660-2010: Imperiet vakler 1945-2010* S 245 & 246)

²⁰ Roksvold, T. 2010 i: *Norsk presses historie 1660-2010: Imperiet vakler 1945-2010* S 274, 275 og 27

²¹ Dagsavisen nett 8. april 2014. «Kaia Storvik til Agenda», VG nett 8. oktober 1998. «Dagsavisen går ut av A-pressen»

²² Aftenposten 11. desember 2009. «Hun vil gjøre leserne klokere»

1.5 Teori

1.5.1 Sosialkonstruktivisme

Tilegningen av kunnskap og konstrueringen av ens egen subjektive virkelighet er kjernen i hva sosialkonstruktivismen handler om. Hvordan man oppfatter seg selv som en del av et samfunn må ses i sammenheng med den informasjonen som er tilgjengelig gjennom dette samfunnet og i hvilke stadier denne kunnskapen formidles og tilegnes. Gjennom sekunder sosialisering, det vil si påvirkning fra alle andre enn ens nærmeste familie, etableres individets plass i det større samfunnet. Gjennom skole, nyheter, venner og kolleger tar man inn hva som er de vedtatte sannheter, deretter generaliseres medlemmene av samfunnet på bakgrunn av dette og man forestiller seg et felleskap.²³ Benedict Anderson forklarte i denne sammenheng at konseptet *nasjon* var «Forestilt fordi medlemmer av selv den minste nasjon vil aldri kjenne dens øvrige medlemmer, eller engang høre om de. Likevel vill samtlige medlemmer bære med seg en følelse av fellesskap». Ifølge Anderson produseres nasjonal identitet igjennom prosesser som fostrer følelser av likhet og samhold, men også prosesser som tydeliggjør forskjeller mellom nasjonaliteter.²⁴ Nettopp her spiller avisene en viktig rolle. Andersson så avisene som avgjørende for at forestillingen om et nasjonalt felleskap kunne oppstå ettersom de har stor nedslagskraft i befolkningen.²⁵ I følge historikeren Narve Fulsås kan kildene i seg selv konstruere virkeligheten, og avisene er et godt eksempel på dette.²⁶ Gjennom sitt forskningsarbeid har Fulsås vist til hvordan mediernes rapportering av drukkingsulykker i fiskerinæringen på 1800-tallet endret hvordan vi så på denne næringen. Det endret oppfatningen om at dette var noe som skjedde langt borte som en naturlig konsekvens av fiskeryrket, til noe som angikk alle og som man måtte finne årsaker til slik at man kunne forebygge.²⁷ Gjennom at avisene skrev om hendelsene ble følelsen av nærhet styrket. På samme måte kan avisenes omtale av Russland påvirke hvordan samfunnet ser på Russland, som igjen vil kunne påvirke avisene. Man kan altså se på det som at avisene skaper den virkeligheten som man ellers ser på de som aktører i eller speil for slik Hallvard Tjelmeland skriver.²⁸

---

²³ Berger, P.L. & Luckmann, T. 2011. *Den samfunnsskapte virkelighet* S 142 – 145 & Schiefloe, P. M 2011. *Mennesker og samfunn: Innføring i sosiologisk forståelse* S 110 - 112

²⁴ Anderson, 1983, gjengitt i: Gill Valentine, *Social Geographies: Space and Society* S 296 & 297

²⁵ Tjelmeland, H. 2004. *Aviser som historiske kjelder i: Pressehistoriske skrifter nr. 3* S 124

²⁶ Ibid. S 114 & 115

²⁷ Ibid. S 123

²⁸ Ibid. S 123

1.5.2 Synet på den andre: Fiendebilder og tryggingpolitikk

Etter den andre verdenskrig fremstod Sovjetunionen som en av verdens to supermakter. Dette satte klare føringer på Norges sikkerhetspolitikk som følge av frykten for økt press fra øst. Selv om de sovjetiske styrkene som frigjorde Finnmark raskt trakk seg ut forelå det fremdeles bekymringer knyttet til ideologien i øst. Motsetningene mellom Vesten og Sovjetunionen, Sovjetunionens maktovertagelser i Øst-Europa etter andre verdenskrig, samt uforutsigbarheten til det sittende regimet i landet førte etter hvert Norge til medlemskap i NATO i 1949.²⁹ Denne vestvendingen er også noe som fant sted i media, hvor man allerede tilbake i 1948 så at flere sentrale aviser som Aftenposten og Arbeiderbladet allierte seg med amerikanske United Press som kilde for sitt utenriksstoff.³⁰ Bergens Tidende rasjonaliserte i 1947 vestvendingen i det som ifølge Arnhild Skre ble stående som fasiten i den norske pressedebatten:

«Valget skulle ikke være så vanskelig så fort det blir klart at det må treffes. På den ene siden i øststatene en glimrende illustrasjon til hva som venter dem som orienterer seg den veien. Mot vest finner vi igjen våre egne idealer og vår egen kulturform, vi finner en form for sikkerhet som vi kan akseptere, vi finner makt utøvd med måtehold og toleranse, og vi finner hjelp til den materielle gjenoppbygging etter krigen.»³¹

Skillet mellom øst og vest ble i perioden etter den andre verdenskrig synliggjort gjennom den ideologiske motsetningen og den sovjetiske nullsumspill-tankegangen. Norges NATO-medlemskap og posisjon i geopolitisk sammenheng gjorde dermed at trusselbildet i Norge endret seg. Rammene av den kalde krigen og Norges medlemskap i NATO har lagt kraftige føringer på norsk sikkerhetspolitikk. Dette er momenter en er nødt til å inkludere når en skal tolke de fremstillingene av Sovjetunionen/Russland som fremkommer i avisene.

1.6 Metode

Som nevnt vil denne avhandlingen ta for seg en historisk analyse av avismateriale. De metodiske rammene som jeg har arbeidet innenfor i denne sammenheng er diskursanalytisk og komparativ metode. Nedenfor vil jeg gi en gjennomgang av disse metodene, samt si noe om den historiske konteksten til kildenes opphav.

---

²⁹ Kjølborg, A. 2015. *Norsk sikkerhetspolitikk og nordområdene i: Norge og Russland: Sikkerhetspolitiske utfordringer i nordområdene* S 30

³⁰ Skre, A. 2010 i: *Norsk presses historie 1660-2010: Imperiet vakler 1945-2010* S 169

³¹ Leder i Bergens Tidende 10.11.1947 gjengitt av Arnhild Skre i: *Norsk presses historie 1660-2010: Imperiet vakler 1945-2010* S 191

1.6.1 Diskursanalyse

Begrepet diskursanalyse blir i sosiologien og statsvitenskapen ofte definert som en måte å undersøke hvordan språket påvirker menneskelig adferd og samfunn.³² Analysemetoden har et særskilt fokus på å spore mønstre i hvordan et gitt studieobjekt blir omtalt i det skrevne og uttalte språk.³³ I følge Iver B. Neumann er diskursbegrepet forstått som «Et system for dannelsen av uttalelser og praksis som igjen danner oppfattelsen av det som omtales».³⁴ John Dryzek definerer begrepet diskurs som «en delt måte tolke verden på».³⁵ Michel Foucaults definisjon av begrepet er «... de historiske, sosiale og kulturelle betingelsene som gjør det mulig at en ytring eller en handling blir oppfattet som naturlig eller akseptabel.»³⁶ Alle disse definisjonene bidrar til at en sitter igjen med et inntrykk av at diskursen i seg selv bidrar til vår virkelighetsoppfatning. Dette betyr at de subjektive perspektiv som fremkommer i avisenes språk, bidrar til å forme lesernes syn på verden. Som eksempel kan den samme politiske gruppen kalles «frihetskjemper» eller «terrorister» avhengig av om man ønsker å uttrykke støtte eller fordømmelse, henholdsvis.³⁷ I denne avhandlingen vil jeg benytte meg av Neumanns tre-steps metode for diskursanalyse.³⁸ Det første steget vil være valg av spesifikk diskurs og dens avgrensing i tid. Her vil jeg fokusere på omtalen av Russland under den første måneden av de utvalgte konfliktene. Det andre steget å se på virkelighetsrepresentasjoner i diskursen. Her vil jeg se på de ulike verdenssyn som presenterer seg i diskursen om Russland. Det tredje steget er lagdelingen i diskursen. Her er det viktig å se på om virkelighetsrepresentasjonen holder seg konstant, er det slik at vårt bilde av Russland endrer seg, og i så fall, på hvilken måte?³⁹

1.6.2 Komparativ metode

For sammenlikningen av russlandsbildet har jeg benyttet en komparativ analysemetode hvor sammenlikningsgrunnlaget ligger i konflikter i russiske/sovjetiske naboland. Sentralt for analysen er en diakron komparasjon hvor en sammenlikner fenomener over tid. Her vil John Stuart Mills begrepspar for komparativ metode stå sentralt. Kort forklart går disse

---

³² Hønneland, G. 2003. *Russia and the West: Enviromental co-operation and conflict* S 4

³³ Ibid. S 1

³⁴ Ibid. S 5 (min oversettelse)

³⁵ Ibid. S 5 (min oversettelse)

³⁶ Grue, J. 2015 i Store norske leksikon: *Diskursanalyse*

³⁷ Schiefloe, P. M 2011. *Mennesker og samfunn: Innføring i sosiologisk forståelse* S 116

³⁸ Hønneland, G. 2003. *Russia and the West: Enviromental co-operation and conflict* S 6

³⁹ Ibid. S 6 & 7 (min oversettelse)

komparasjonsmetodene ut på å sammenlikne fenomener som er svært ulike (overenstemmelsesmetode) og fenomener som er svært like (forskjellsmetode) her er det snakk om å finne de avgjørende likhets- og ulikhetstrekkene i hvert tilfelle.⁴⁰ Gjennom en diakron komparasjon vil avisenes dekning av disse konfliktene sammenliknes med hverandre over tid. I tillegg til dette er det viktig å se på hvordan avisene i seg selv har endret seg igjennom denne perioden. Samme avis kan over tid uttrykke seg forskjellig i omtale av Russland. Årsakene til dette kan være mange og å utforske disse vil være nødvendig for å kunne besvare problemstillingen på en redelig måte. I tillegg til diakron komparasjon, vil jeg også benytte meg av synkron komparasjon, en sammenlikning av samtidige fenomener. Dette vil gjøre det mulig å se på hvilke likheter og ulikheter som eksisterer mellom de ulike avisene i Norge i deres omtale av Russland. For å kunne gjennomføre en slik komparasjon kommer jeg til å ta i bruk en kvalitativ kildekritisk nærlesning av kildematerialet. Dette vil også bidra til å undersøke endringer i norsk presses krigsjournalistikk og utenriksjournalistikk gjennom tid.

Av svakheter med metoden er det verdt å nevne at de avgrensningen som gjøres for å få prosjektet overkommelig innen en gitt tidsramme også fører til at mulighetene til å trekke slutninger begrenses. Løsningen på dette ligger utelukkende i å øke informasjonsmengden ifølge Kristen Ringdal, dette muliggjør med andre ord videre fremtidig arbeid med prosjektet.⁴¹ I tillegg til dette er det også mulighet for metodefeil gjennom at sammenlikningsobjektene velges ut på grunnlag av forskerens oppfatning av hvilke egenskaper som vedkommende tror kan være viktige når det kommer til å forklare det aktuelle fenomenet. Her kan det også fort være at slutninger trekkes uten tilstrekkelig informasjon.⁴²

1.6.3 Propagandamodellen

Noam Chomsky og Edward S. Hermans propagandamodell fra 1988 fokuserer på hvordan makt og fortjeneste på ulike nivåer påvirker valg og prioriteringer i media.⁴³ Modellen baserer seg på fem «nyhetsfiltre»: (1) Størrelse, konsentrert eierskap, eiers finansielle status, og profitorientering; (2) reklame som hovedinntekt for masse-mediene; (3) avhengigheten av regjering, næringsliv og «eksperter» finansiert av disse som kilder til informasjon; (4) muligheten for «disiplinære» tiltak overfor media; og (5) «antikommunisme» som nasjonal

---

⁴⁰ Kjeldstadli, K. 2007. *Fortida er ikke hva den en gang var* S 266

⁴¹ Kristen R. 2011. *Enhet og mangfold: samfunnsvitenskapelig forskning og kvantitativ metode* S 162

⁴² Kjeldstadli, K. 2007. *Fortida er ikke hva den en gang var* S 267

⁴³ Chomsky, N & Herman, E. S. 2008. *Manufacturing Consent* S 55

religion og kontroll mekanisme.⁴⁴ Nå skal det sies at det andre og femte filteret er av liten relevans i forhold til denne avhandlingen, likevel kan det femte filteret bidra til å forklare noe av de holdningene som fremkommer i avisene fra amerikansk hold. Som vi har sett har det forekommet en del endringen i norsk presse knyttet til det første filteret. Når det kommer til det fjerde filteret er også dette tilfelle, noe som gjør at dette bare vil være relevant for tolkningen av nyhetsbildet under gjennomgangen av Afghanistankrigen. Til tross for at pressefriheten er på et helt annet nivå i dag enn hva den var på 1970- og 80-tallet, er media fremdeles avhengige av politiske organisasjoner, regjering og næringsliv for sitt nyhetsstoff. Chomsky og Herman mener media trekkes inn i et symbiotisk forhold til disse informasjonskildene gjennom økonomisk nødvendighet og gjensidige interesser.

«Media behøver en stadig og forutsigbar strøm av nyheter [...] de har ikke mulighet til å ha reportere og kameraer ved alle steder viktige hendelser kan finne sted. Økonomiske forhold dikterer dermed at de konsentrerer sine ressurser der nyheter ofte oppstår, rykter og lekkasjer kan finnes, og hvor pressekonferanser regelmessig blir avholdt.»⁴⁵

Videre hevder de at regjerings- og bedriftskilder ofte er ansett som pålitelige og faktaorienterte kilder på bakgrunn av deres status og prestisje. Dette bidrar ifølge Chomsky og Herman til ansvarsfraskrivelse i media ettersom det bygges opp en forventning om at det er disse kildene kommer med fakta, mens mediene bare viderebringer disse.⁴⁶ Politiske partier, regjering og næringsliv legger godt til rette for å utnytte dette forholdet gjennom pressekonferanser, pressemeldinger og liknende. Dette gjør det mulig for disse kildene å forme nyhetsbildet. Dette støtter opp om Foucaults oppfatning av at makt alltid spiller en sentral rolle i diskurssammenheng.⁴⁷

1.6.4 Aviser som levning og beretning

Å bruke en kilde som levning i historisk kontekst betyr å må se kilden i sammenheng med den tiden den stammer fra.⁴⁸ Gjennom bruk av kilder som levninger tar man for seg kilden «... som en puslebit, og prøver å gjenskape det puslespillet den inngikk i»⁴⁹ Ved å se på virkeligheten avisen ble skrevet i, og hvem som skrev den kan man kunne trekke slutninger om skribentene,

---

⁴⁴ Chomsky, N & Herman, E. S. 2008. *Manufacturing Consent* S 55 (Min oversettelse)

⁴⁵ Ibid. S 75 (Min oversettelse)

⁴⁶ Ibid. S 75 & 76

⁴⁷ Hønneland, G. 2003. *Russia and the West: Environmental co-operation and conflict* S 5

⁴⁸ Kjeldstadli, K. 2007. *Fortida er ikke hva den en gang var* S 170

⁴⁹ Ibid. S 170

så vel som danne seg et bilde av denne perioden i historie. Stemningen under de aktuelle konfliktene er nok tydeligst i kilder fra samtiden. Å se på kildene som levninger vil danne grunnlaget for den synkrone komparasjonen. For den diakrone komparasjonen vil det være nødvendig å se på kildene som berettende. Dette vil si å bruke kildene om forhold i fortiden.⁵⁰ Hvordan avisene under konflikten i Ukraina trekker de historiske linjene tilbake til Georgia, og hvordan de under disse to konfliktene trekker linjene videre til den kalde krigen, vil være interessante momenter å undersøke. Ettersom jeg kommer til å analysere kildestoffet under krigen i Afghanistan og krigen i Georgia som levninger, blir det interessant å se om oppfatningen av disse konfliktene har endret seg i den grad de nevnes i nyhetsbildet under Krim-krisen.

1.7 Kilder og avgrensinger

For at en komparasjon skal være fruktbar og ikke minst gjennomførbar, må man foreta avgrensninger i kilder samt avgrensninger i tid. For denne avhandlingen har jeg avgrenset i tid ved at jeg kun forholder meg til mediernes dekning av konfliktene i et tidsrom på en måned etter utbruddet av hver aktuell konflikt. Diskursanalytisk er det avgrenset ved at jeg kun forholder meg til saker som omhandler Russland og de aktuelle land som konflikten utspiller seg i. Når det kommer til avgrensning i kilder har jeg valgt å basere meg på fire aviser. Aftenposten, Arbeiderbladet/Dagsavisen, Dagbladet og VG. Bakgrunnen for disse valgene er behovet for å få med ulike politiske synspunkt som disse avisene representerer, samtidig som de største riksavisene er de som når ut til flest lesere. Unntaket her er Dagsavisen som i dag ikke kan regnes for riksavis å være, men som likevel er tatt med ettersom det var hovedorganet til Arbeiderpartiet under konflikten i Afghanistan i 1979. Målet med utvalget er å få russlandsbildet til å fremkomme så helhetlig representativt som mulig. Kildematerialet kommer underveis til å suppleres gjennom sekundærlitteratur for å kontekstualisere og tolke materialet. For innhenting av kildene har jeg benyttet meg av Tromsø universitetsbiblioteks mikrofilmarkiv, mediearkivet Retriever, samt Aftenposten og Dagbladets digitale arkiv. Alle avisene som er valgt ble publisert under samtlige av konfliktene.

---

⁵⁰ Ibid. S 173

1.7.1 Avisutvalget

Aftenposten

Aftenposten er en Oslo-basert avis med historiske koblinger til høyresiden i norsk politikk. Mellom 1948 og 1963 oppga Aftenposten høyres «H» til aviskatalogen. I tiden etter dette begynte de å kalle seg «uavhengig konservativ» men kunne fremdeles regnes som talerør for høyre frem til 80-tallet.⁵¹ I dag kategoriseres fremdeles avisen gjerne som uavhengig konservativ.⁵² Aftenposten er valgt ut både for å representere det konservative og politiske høyres syn under de aktuelle konfliktene.⁵³

Arbeiderbladet/Dagsavisen

Arbeiderbladet var fra 1894 frem til 1991 Arbeiderpartiets hovedorgan. Avisen ble beskrevet som «... et sentralt redskap i byggingen av arbeiderbevegelsen i Norge ...».⁵⁴ Dette gjør avisen til en viktig kilde på regjeringens ståsted under krigen i Afghanistan. Avisen ble formelt fristilt fra Arbeiderpartiet etter den ble organisert som en egen stiftelse i 1999. Selv om den ikke lenger er å regne som partiorgan har avisen fremdeles bånd til Arbeiderpartiet den dag i dag. Avisen er valgt ut for å vise Arbeiderpartiet og venstresidens syn på de aktuelle konfliktene.⁵⁵

Dagbladet

Dagbladet ble grunnlagt i 1869 og ble senere Venstres hovedorgan fra 1884. Avisen brøt med Venstre på midten av 1970-tallet og gikk da fra å være en typisk Oslo-avis til å bli en riksavis uten formell politisk tilhørighet innen utbruddet av krigen i Afghanistan i 1979.⁵⁶ Dagbladet var å regne som radikal-venstreliberal under afghanistankonflikten og er i dag kategorisert som en liberal avis med til dels radikale standpunkter.⁵⁷ Dagbladet valgt ut for å vise disse sidens syn under de aktuelle konfliktene.

Verdens Gang (VG)

VG ble stiftet i 1945 og er i dag Norges største avis. Avisen har i store deler av sin historie vært nyhetsledende på det politiske området og i likhet med Dagbladet, er VG å regne som riksavis,

---

⁵¹ Bastiansen, H. G. 2010 i: *Norsk presses historie 1660-2010: Imperiet vakler 1945-2010* S 34 & 36

⁵² Pettersen, Ø. B. 2016. *Aftenposten* i Store norske leksikon

⁵³ Dahl, H. F. 2010 i: *Norsk Presses Historie 1660 – 2010: Norske aviser fra A til Å* S. 25

⁵⁴ Terjesen, E. A. 2010 i: *Norsk Presses Historie 1660 – 2010: Norske aviser fra A til Å* S. 78

⁵⁵ Ibid. S. 78

⁵⁶ Eide, M. 2010 i: *Norsk Presses Historie 1660 – 2010: Norske aviser fra A til Å* S. 73 & Bastiansen, Henrik G. 2010 i: *Norsk presses historie 1660-2010: Imperiet vakler 1945-2010* S 123 & 124

⁵⁷ Pettersen, Ø. B. 2016. *Dagbladet* i Store norske leksikon

også under krigen i Afghanistan.⁵⁸ VG har tidligere vært å regne som en konservativ avis, men har til forskjell fra de øvrige avisene i mitt utvalg ikke hatt formell tilknytning til noe politisk parti.⁵⁹ Det er dog viktig å nevne at VG siden 1966 har vært underlagt Aftenpostens eiere gjennom mediehuset Schibsted og at den under Afghanistankrigen i 1979 er å regne som høyreavis.⁶⁰ Avisen ble ved overgangen i 1963 den første i Norge gikk over til tabloidformat og stiller i dag noe til høyre for sentrum politisk med bred dekning av internasjonale hendelser på både papir, nett og TV.⁶¹ Avisen er valgt ut for sin brede dekning og for å representere høyresiden under konflikten i Afghanistan og et mellompunkt i forhold til de øvrige utvalgte avisene i de senere konflikter.

1.8 Intern oppbygning

Denne avhandlingen er strukturert i kronologisk rekkefølge etter når konfliktene utspant seg. Kapittel 2 kommer til å ta for seg forløpet til Den afghansk-sovjetiske krig, dekningen av denne i norske aviser, og bildet som skapes av Russland som følge av dette. I rammen av Den kaldekrigen står denne konflikten som utgangspunktet for komparasjonen av russlandsbildet over tid. Kapittel 3 vil ta for seg overgangen fra sovjetsystemet til Den russiske føderasjon, samt forverringen av de russisk-vestlige relasjoner som fant sted på 2000-tallet. Kapittel 4 vil kortfattet ta for seg norske mediers dekning av Georgiakrigen i 2008 og fremstillingen av Russland knyttet til dette. Kapittel 5 vil dekke Krim-krisen i 2014 og forløpet til denne. Denne konflikten er av flere blitt kategorisert som hendelsen som førte verden tilbake inn i kald krig. I likhet med de foregående kapitlene vil jeg her ta for meg norske avisers dekning og fremstilling av konflikten, og bildet av Russland som dannes som følge av dette. Kapittel 6 vil sammenfatte funn gjort under gjennomgangen av mediebildet under de tre konfliktene og gi en dypere tolkning av disse.

---

⁵⁸ Eide, M. 2010 i: *Norsk Presses Historie 1660 – 2010: Norske aviser fra A til Å* S. 368

⁵⁹ Bastiansen, H. G. i: *Norsk presses historie 1660-2010: Imperiet vakler 1945-2010* S 27

⁶⁰ Eide, M. 2010 i: *Norsk Presses Historie 1660 – 2010: Norske aviser fra A til Å* S. 368

⁶¹ Smith-Meyer, T. 2012. *Tabloid* i Store norske leksikon, Marthinsen, S. T. 2015. *Er tiden inne for en høyreorientert avis?*

2 Den afghansk-sovjetiske krig

I 1965 etablerte kommunistiske tilhengere i Afghanistan The People's Democratic Party of Afghanistan (PDPA), dette kan ses på som starten på det kommunistiske Afghanistan. Sett i forbindelse med den kalde krigen, var det særs viktig for Sovjetunionen å etablere buffersoner i sine nærområder, og gjennom oppbygning av infrastruktur og som Afghanistans viktigste økonomiske partner, skapte Sovjetunionen tidlig et positivt forhold til nabolandet i sør. Snart oppnådde Sovjetunionen direkte innflytelse i Afghanistan. I 1973 overtok Mohammed Daoud Khan som president etter å ha avsatt landets ledende monarki med hjelp fra PDPA⁶² Som Afghanistans største økonomiske partner, var situasjonen av stor betydning for Sovjetunionen som fra dette punkt ble mer og mer involvert i Afghanistan på ulike plan, inkludert det politiske og militære gjennom rådgivere til landet. Etter kuppet ble landet sendt inn i en periode preget av politiske intriger hvor Daoud Kahn forsøkte å konsolidere sin posisjon ved bruk av makt. 17. april 1978 ble kommunistlederen Mir Akbar Khymer av Parcham faksjonen i PDPA likvidert.⁶³ Attentatet førte til at Khalqs ledere (Parchams rivalfaksjon i PDPA) så sitt snitt til å ta makten i landet.⁶⁴ Både Parcham og Khalq pekte på den sittende regjeringen og president Daoud Khan som ansvarlige for attentatet på Khymer. Den 27. til 28. april gjennomførte Khalq-bevegelsen, med støtte i deler av landets militære et kupp som avsatte Daoud og satte inn Khalq-lederen Nur Muhammad Taraki som president.⁶⁵ I desember samme år undertegnet Afghanistan og Sovjetunionen en vennskaps- og samarbeidstraktat.⁶⁶ Taraki var ingen populær leder i sitt eget land. Hans liberale politikk og åpenhet rundt egen ateisme skapte misnøye i den sterkt religiøse og konservative befolkningen. Moskva trodde imidlertid at urolighetene i landet skyldtes Tarakis statsminister, Hafizullah Amin, og anbefalte Taraki å kvitte seg med ham og erstatte ham med Parcham-lederen Babrak Karmal, dette rådet ble ikke fulgt. I september 1979 gjennomførte Amin et kupp som fikk Taraki likvidert og ham selv innsatt som president. Selv om Amin på papiret var kommunist, fikk han aldri tillit i Moskva. Frykten fra Sovjetunionens side var at Amin gjorde tilnærmelser til USA, noe som hans reduserte bruk av sovjetiske rådgivere kunne antyde. En avgjørelse ble tatt om å fjerne Amin gjennom et sovjet-ledet kupp.

---

⁶² Marples D. R. 2011. *Russia in the Twentieth Century* S 246 & Tanwir M. H. 2013. *Afghanistan: History, Diplomacy and Journalism volume 1* S 241-248

⁶³ Khymer var godt likt på tvers av faksjoner i PDPA og var i praksis personen som holdt partiet samlet i førkrigsperioden.

⁶⁴ Ibid. S 265

⁶⁵ Ibid. S 266. & Marples D. R. 2011. *Russia in the Twentieth Century* S 246

⁶⁶ Ibid. S 246

Julaften 1979 ble luftbårne spesialstyrker sendt til Kabul lufthavn, noe som markerte starten på den sovjetiske invasjonen, Amin ble henrettet og Karmal ble satt inn som president.⁶⁷ Dette var andre gang den såkalte Bresjnev doktrinen ble satt i verk, første gang var i Tsjekkoslovakia i 1968.⁶⁸ Årsakene til invasjonen var sammensatte. Frykten for et liknende scenario som Ayatollah Khomenis maktovertakelse i Iran, amerikansk innblanding og svekket tillit til den afghanske ledelsen førte Sovjetunionen til handling.⁶⁹ Oppsummert kom den som en følge av frykt for tap av innflytelse i et område av stor sikkerhetspolitisk betydning.

Invasjonen fikk massiv oppmerksomhet i norske medier og preget norsk utenriksdekning daglig. I dagene som umiddelbart fulgte haglet kritikken mot Sovjetunionen fra internasjonalt hold. USA var tidlig ute med å fordømme, og tolket invasjonen som en trussel mot den internasjonale freden og stabiliteten i regionen. Amerikanerne utalte at de ikke så noen ytre faktor som kunne rettferdiggjøre intervensjonen.⁷⁰ USAs daværende president, Jimmy Carter, varslet i en nyttårstale at det kom til å bli reagert med sanksjoner fra amerikansk side.⁷¹ 2. januar sluttet NATO seg til USAs fordømmelse og utalte at invasjonen var et grovt brudd på folkeretten.⁷² Afghanistans naboland, Iran og Pakistan, sammen med Saudi-Arabia gikk også tidlig ut mot Sovjetunionen. Saudi-Arabia betegnet invasjonen som et angrep mot Islam, et utsagn som kort tid senere viste seg å forene de muslimske landene mot Sovjetunionen.⁷³ 28. desember forsikret den sovjetiske ambassadøren til Norge at troppene ville bli trukket ut så snart det ikke var behov for de. Daværende statsminister, Odvar Nordli, sa i denne forbindelse at den norske regjeringen stilte seg prinsipielt imot alle former for utenlandsk intervensjon.⁷⁴ Likevel ble det ikke umiddelbart gått ut med en formell fordømmelse av Sovjetunionen fra norsk side. Dette endret seg snart da utviklingen over på nyåret tydet på at de sovjetiske styrkene

---

⁶⁷ Ibid. S 246 & 247

⁶⁸ Brezjnev doktrinen ble unnfanget som resultat av den sovjetiske nullsum-tankegangen i kjølvannet av Alexander Dubčeks reformpolitikk i Tsjekkoslovakia. Doktrinen gikk oppsummert ut på at det var grunnlag for å intervenere i et kommunistisk land om systemet var truet av vestlig innflytelse eller politisk pluralisme for å beskytte den kommunistiske bevegelse. Kjennetrekke ved doktrinen i begge tilfellene den ble brukt var hurtig mobilisering av overveldende styrke for å begrense motstand og risikoen for å mislykkes. (Ibid. S 236- 238)

⁶⁹ Acton, Edvard. 1995. *Russia: The Tsarist and Sovjet Legacy* S 303

⁷⁰ Dagbladet, 29. desember 1979. S 6 *USA raser mot Sovjet-kupp*

⁷¹ Aftenposten 2. januar 1980. S 8 *Carter: Bresjnev-løgner om Afghanistan, USA vil reagere*

⁷² Arbeiderbladet 2. januar 1980. S 15 *Voldsom motstand mot intervensjonen*

⁷³ Sovjetunionen la ned Veto mot et resolusjonsforslag utarbeidet av Pakistan og andre alliansefrie land i FNs sikkerhetsråd, men saken ble likevel fremmet for hovedforsamlingen. Her møtte Sovjetunionen et knusende nederlag hvor 104 nasjoner stemte for resolusjonsforslaget som krevde øyeblikkelig tilbaketrekking av alle styrker. Bare 18 land stemte imot. (Aftenposten 16. jan S 2 *Moskva i «gapestokken»* & Arbeiderbladet 16. jan S 16 *Ydmykende for Sovjet*)

⁷⁴ Aftenposten 29. desember 1979. S 8 *Nordli orientert av Sovjet*

hadde til hensikt å være i landet i en tid fremover og forholdet mellom supermaktene hadde blitt tydelig kjøligere. Som del av NATO-alliansen var Norge gjennom debatten om Vestens reaksjoner alltid innstilt på å følge felles vedtak om straffereaksjoner. Den store frykten internasjonalt i kjølvannet av Sovjetunionens invasjon var at avspenningspolitikken nå sto i reell fare.⁷⁵ Som konsekvens av den kalde krigens dynamikk ble dermed forholdet mellom Norge og Sovjetunionen for alvor satt på prøve.

Sovjetunionen hadde allerede gitt uttrykk for at de ikke ønsket å ratifisere SALT-II avtalen før NATO trakk tilbake vedtaket om utplassering av nye atomvåpen i Europa (Dobbeltvedtaket).⁷⁶ Det var dog allerede før invasjonen klart at SALT-II ville møte motstand i den amerikanske kongressen.⁷⁷ Invasjonen kan dermed ses på som spikeren i kisten for ratifisering. Selv om Dobbeltvedtaket må tas med i forklaringen av avspenningens kollaps, er det klart at en stor-skala invasjon var et mye sterkere tegn på holdningsendring enn utplassering av våpen, i alle fall i Vestens øyne.⁷⁸ Som et ledd i Vestens reaksjoner anmodet daværende generalsekretær i NATO, Joseph Luns, sammen med USA, alliansens medlemsland å boikotte sommerolympiaden.⁷⁹ Moskva-olympiaden ble allerede her sammenliknet med propagandaforestillingen Berlin-olympiaden i 1936 av Vest-Tysklands NATO-representant.⁸⁰ En annen hendelse som opphetet debatten var arrestasjonen av menneskerettighetsforkjemperen og fredsprisvinneren Andrej Sakharov arrestert på åpen gate i Moskva. For Vesten og Norges del var arrestasjonen som å «kaste bensin på bålet.» og man ser her at retorikken spisses ytterligere.⁸¹

I Norge var konfliktlinjen delt mellom det politiske høyre og venstre. I opposisjonen på høyre fløy så man på invasjonen som slutten på avspenningsfasen og et bevis på Sovjetunionens ekspansjonistiske ønsker. Denne siden argumenterte for at dette var særlig bekymringsfullt for

---

⁷⁵ Aftenposten 2. januar 1980. S 8 «Sovjet vil tape mye» & Dagbladet 2. januar 1980. S 6 *Nådestøtet for avspenning?*

⁷⁶ SALT, forkortelse for eng. *Strategic Arms Limitation Talks*, forhandlinger mellom Sovjetunionen og USA med sikte på å begrense produksjon og utplassering av strategiske våpen. SALT 1 omfattet en begrensning av ABM-systemer og dessuten en interimsavtale om begrensning av offensive strategiske våpen. Forhandlingene om SALT 2, som skulle avløse interimsavtalen, begynte i november 1972, men en avtale ble først undertegnet i Wien 1979. På grunn av motstand i Kongressen og den sovjetiske innmarsjen i Afghanistan ble SALT 2-avtalen aldri formelt ratifisert av USA. (2014. *SALT* i Store norske leksikon)

⁷⁷ Tjelmeland, H. 2006. *Den kalde krigen*. S 109

⁷⁸ Tjelmeland, H. 2015 i: *Naboer i frykt og forventning: Norge og Russland 1917 – 2014*. S 507

⁷⁹ Arbeiderbladet 2. januar 1980. S 15 *Voldsom motstand mot intervensjonen*

⁸⁰ Dagbladet 2. januar 1980. S 6 «Bresjnev løy»

⁸¹ Tjelmeland, H. 2015 i: *Naboer i frykt og forventning: Norge og Russland 1917 – 2014*. S 508

landets naboer, Norge inkludert.⁸² I regjeringen og på venstre fløy mente man at Vesten hadde mer eller mindre delt ansvar for det forverrede klimaet. Denne siden var opptatt av at en måtte fortsette avspenningen og opprettholde diplomatisk og kulturell kontakt. De advarte iherdig mot overreaksjoner som kunne forverre forholdet mellom Øst og Vest ytterligere.⁸³ Det var likevel så å si enstemmighet blant de norske politiske partiene når de fordømte Sovjetunionens innmarsj i Afghanistan, kun NKP stakk seg ut ved å åpent gi sin støtte til Moskva.⁸⁴ Dette som kom til å prege partiet i tiden som fulgte.⁸⁵ Norge var som nevnt innstilt på å etterfølge de tiltakene som NATO-alliansen i felleskap vedtok, men ønsket samtidig å være en stemme for moderasjon i forhandlingene. Som det kom frem av de umiddelbare reaksjonene internasjonalt, kom debatten om tiltak i Norge i tiden etter invasjonen til å dreie seg om to ting: for det første, hvilke sanksjoner og tiltak som NATO-alliansen i felleskap skulle vedta. For det andre, hvilke tiltak (om noen) ut over disse som Norge ville treffe. Herunder falt debatten om boikott av OL. Invasjonen ble sett på som handlingen som avlivet myten om at Sovjetunionen ikke hadde imperialistiske ambisjoner. Invasjonen var et direkte brutt på Helsinkiavtalen fra 1975 som tok sikte på å forbedre relasjonene mellom Sovjetunionen og Vesten.⁸⁶ For Norges del, som medlemsland i NATO, betød dette en tilbakegang til økt frykt om direkte konflikt med Sovjetunionen. Samarbeidprosjekter med Sovjetunionen ble avbrutt eller satt på vent. I forhold til OL endte Norge etter en avgjørelse i OL-komiteen 28. januar 1980 opp med å gå inn for boikott sammen med flere andre NATO-land.⁸⁷

2.1 Afghanistankrigen i norske medier

2.1.1 Aftenposten

28. desember skrev Aftenposten for første gang om invasjonen i Afghanistan. På forsiden kunne man lese at den kommunistiske «diktator» Hafizullah Amin var blitt styrtet.⁸⁸ På lederplass

---

⁸² Tjelmeland, H. 2015 i: *Naboer i frykt og forventning: Norge og Russland 1917 – 2014*. S 509

⁸³ Ibid. S 509

⁸⁴ Ibid. S 508 & Aftenposten 3. januar 1980. S 16 Skarpe reaksjoner mot Sovjets overfall

⁸⁵ NKP gikk nærmest i intern oppløsning som følge av konflikten. Partiformann Martin Gunnar Knudsens gav uforbeholdent støtte til Sovjetunionen, mens man samtidig bevitnet at partiet var langt fra samlet. I Tromsø deltok NKP i protestmarsj mot invasjonen 10 jan. samtidig ble det klart at formannen ikke hadde partiet fullt seg da 5 av 13 sentralstyremedlemmer stemte mot Knudsens resolusjonsforslag om støtte til Sovjetunionen. Også NKPs ungdomsparti hadde åpent fordømt invasjonen. (Arbeiderbladet 5. jan. S 6 *NKP behandler Afghanistan-saken 10. januar*, 10. jan S 20 *Største fakkeltog siden frigjøringen*, 12. jan S 6 *Åpen strid om Sovjet i NKP*, 15. jan S 1 *Sprekk i NKP*)

⁸⁶ Marples D. R. 2011. *Russia in the Twentieth Century*. S 249

⁸⁷ Aftenposten 29. januar 1980. S 4 *Norsk boikott av sommer-OL ved uendret situasjon*

⁸⁸ Aftenposten 28. desember 1979. S 1 *Nytt kupp i Afghanistan*

samme dag ble landet kategorisert som Sovjetunionens Vietnam. En beskrivelse som skulle vise seg å være en passende sammenlikning.⁸⁹ Det ble pekt på at de kommunistiske makthaverne hadde hatt fiendtlige holdninger til religionen i landet og at Moskva nå kom til å møte hard motstand.⁹⁰ I en kommentarartikkel av Aftenpostens utenrikskorrespondent John Harbo 31. desember, sto det at det sovjetstøttede regimet i landet – uavhengig av leder – representerte en gudløse fiende som det var muslimenes hellige plikt å bekjempe.⁹¹ Avisen skrev også om høylytte protester fra USA, som oppfordret til umiddelbare straffereaksjoner. I sammenheng med dette ble det skrevet at Carters uttalelser var et ledd i en bevisst strategi, og at den amerikanske presidenten latet til å tro at økt oppmerksomhet omkring Sovjetunionens innmarsj ville innebære tilbakeslag for sovjetisk politikk i den muslimske verden.⁹²

29. desember siterte Aftenposten statsminister Nordlis uttalelser via NTB i en spalte i forbindelse med møtet med den sovjetiske ambassadøren. Her ble det lagt til at den svenske utenriksministeren hadde blitt orientert på liknende vis. Ståstedet fra svensk side var slik det fremkom i avisen, langt mer direkte. Her het det at: «... den svenske regjeringen bestemt tar avstand fra den sovjetiske intervensjonen i Afghanistan ...».⁹³ 31. desember sto det at Sovjetunionen hadde full kontroll over Afghanistan og at soldatene sto tett til Pakistans grense. Det het også at flere av de europeiske kommunistpartiene på dette tidspunkt gikk ut mot den sovjetiske invasjonen. I samme sak ble den amerikanske sikkerhetspolitiske rådgiveren Zbigniew Brzezinski sitert på at Amin ble drept sammen med sin nærmeste familie og flere medlemmer av regjeringen, han kunne ikke utelukke at ikke sovjetiske soldater var ansvarlige. Han sa videre at USA var forberedt på å gi militær støtte til Pakistan om nødvendig.⁹⁴ Samme dag skrev Aftenpostens moskvakorrespondent, Kjell Dragnes, at nyheten om invasjonen var nærmest fraværende i Sovjetunionen. Blant det eneste man fant var meldinger om at president Amin var avsatt og at Sovjetunionen nå hadde sendt militær hjelp. Han skrev videre at det man så av internasjonale reaksjoner var støtteerklæringer publisert gjennom det statlige sovjetiske nyhetsbyrået TASS fra Øst-blokk land som stilte seg bak Moskvas offisielle linje.⁹⁵

---

⁸⁹ Tjelmeland, H. 2006. *Den kalde krigen*. S 109

⁹⁰ Aftenposten 28. desember 1979. S 2 *Kamp om Afghanistan*

⁹¹ Aftenposten 31. desember 1979. S 8 *Kremls mann i Kabul*

⁹² Aftenposten 28. desember 1979. S 8 *Nytt kommunistisk kupp i Afghanistan*

⁹³ Aftenposten 29. desember 1979. S 8 *Nordli orientert av Sovjet*

⁹⁴ Aftenposten 31. desember 1979. S 8 *Sovjet-invasjon i Afghanistan*

⁹⁵ Aftenposten 31. desember 1979. S 8 *Kreml: Lovlig hjelp til Kabul*

I sin lederartikkel 2. januar skrev avisen at Norge nå sto overfor en utfordring som krevde sindighet, men først og fremst handlekraft som gjorde det klart at Moskva betalte en høy politisk pris for sin maktbruk.⁹⁶

3. januar ble det meldt om innbitt afghansk kamp mot Sovjetunionen.⁹⁷ Tall på sovjetiske fallene anslås å være rundt 500, samtidig utalte Kirkens Nødhjelp at situasjonen for flyktninger fra Afghanistan nå var kritisk.⁹⁸ Aftenposten trakk her frem uttalelser fra norske politiske parti. Her var det høyrepolitiker og medlem av Stortingets utenrikskomité Paul Thyness sine uttalelser som ble viet mest oppmerksomhet. Hans kritikk av Sovjetunionen var også meget krass, til avisen kommenterte han:

«Sovjets angrep på Afghanistan er et rendyrket overfall. Uten enhver maskering som «frigjøring». Det er de nye tsarere som forfølger det gamle regimes ekspansjonspolitik. [...] Vi er vidne til et stykke angrepspolitik som er like kynisk i sin karakter som den russiske helomvending fra Somalia til Etiopia: i det ene øyeblikk som Somalias allierte, i det neste som dets angriper.»⁹⁹

Under overskriften «Sovjet-punktum for avspenning» 4. januar – samme dag som det meldtes om at USA ville utsette behandlingen av SALT-II – het det at Sovjetunionen nok var forberedt på at SALT-II gikk tapt som følge av intervensjonen i Afghanistan.¹⁰⁰ Selv om artikkelen trekker frem sovjetiske syn på Dobbeltvedtaket i NATO, er vinklingen i artikkelen tydelig. Det var ifølge avisen Sovjetunionen som hadde satt punktum i avspenningen. Avisen trykket også en kronikk denne dagen som tok for seg bekymringen den påståtte rehabiliteringen av Stalin under Bresjnev førte med seg.¹⁰¹

På forsiden 5. januar så man overskriften: «Oljelandene i stor fare: Sovjets stormaktsdrøm oppfylles». I sammenheng med at avisen kunne melde at sovjetiske styrker befinner seg nær grensen til Iran, skrev Øst-Europa-korrespondent Stein Savik:

«Men det er ikke en gang nødvendig å tenke tilbake på Russlands historiske «aspirasjoner», eller Molotovs krav i Berlin, for å se hvilken fare som truer Vesten:

---

⁹⁶ Aftenposten 5. januar 1980. S 2 *Afghanistan gjelder oss*

⁹⁷ Aftenposten 3. januar 1980. S 8 *Harde kamper flere steder i Afghanistan*

⁹⁸ Aftenposten 3. januar 1980. S 3 *hjelp svikter, barn fryser i hjel*

⁹⁹ Aftenposten 3. januar 1980. S 16 *Skarpe reaksjoner mot Sovjets overfall*

¹⁰⁰ Aftenposten 4. januar 1980. S 8 *Sovjet-punktum for avspenning*

¹⁰¹ Aftenposten 4. januar 1980. S 6 *I Stalin-jubileets kjølvann*

Med fotfeste i Den persiske gulf, for ikke å nevne det trange Hormuz-stredet, vil Sovjet-Unionen kunne kontrollere de livsviktige oljeruter til de vestlige industrinasjoner.»¹⁰²

Antydningen her var at Sovjetunionens motivasjon var å etablere fotfeste i Afghanistan for lett å kunne angripe strategisk viktige forsyningsruter og produksjonsområder for olje. Det var altså å true Vesten som var hensikten. Dette var et poeng som det spiltes videre på i dagene som fulgte. Også blant leserne så man dette argumentet. 7. januar sto det skrevet i et leserinnlegg at «Lenins plan om verdensherredømme på ingen måte er fraveket.»¹⁰³ likevel kom det frem i avisen at den norske regjeringen på dette tidspunkt ikke var ventet å kunngjøre noen tiltak mot Sovjetunionen.¹⁰⁴ Når Aftenposten her fremla sovjetiske uttalelser mot de vestlige anklagelsene, hender det også at det uten direkte sammenheng trykkes bilder av flyktninger like ved disse artiklene. Dette er klart noe som bidrar til å svekke tilliten til de sovjetiske uttalelsene.¹⁰⁵ Slik bildebruk var typisk for Aftenpostens dekningen av konflikten. (Fig. 1)

Aftenposten meldte 11. januar at hatet mot Sovjetunionen var sterkt i Kabul.¹⁰⁶ På denne tiden hadde konflikten fått tid til å skape meninger i opinionen som kom frem i kommentarartikler og leserinnlegg i avisen. Tonen var ensformig, og man kunne se en lesermasse som klart ønsket sterke reaksjoner fra norsk side. I tillegg til at boikott av OL ble beskrevet som et «passende maktmiddel» var det også oppfordringer til boikott av kulturelle innslag.¹⁰⁷ 12. januar kom det frem igjennom det sovjetiske nyhetsbyrået TASS at Sovjetunionen beskyldte Norge for provokasjoner langs grensen. I sin lederartikkel tilbakevises påstandene på nedlatende vis med henvisning til at Moskva tydeligvis ikke forstår at «i Norge har vi en uinnskrenket rett til å mene hva vi vil.»¹⁰⁸

De første norske straffetiltak mot Sovjetunionen ble meldt i Aftenposten 15. januar. Norge avlyste eller utsatte offisielle besøk og støttet felles økonomiske tiltak med NATO. I denne sammenheng var ikke boikott av OL nevnt, men avisen trykket likevel et bilde hvor de siktet til dette. (Fig. 2) Samme dag ble resolusjonen som krevde øyeblikkelig tilbaketrekking av alle væpnede styrker fra Afghanistan vedtatt i hovedforsamlingen i FN. Aftenposten håpet i sin

---

¹⁰² Aftenposten 5. januar 1980. S 1, Ibid. S 8 *Sovjetiske styrker nær grensen til Iran* & Ibid. S4 *Sovjets trang mot syd*

¹⁰³ Aftenposten 7. januar 1980. S 2 *Afghanistan og Norge*

¹⁰⁴ Ibid. S 9 *Afghanistan øverst på Regjeringens møtekart*

¹⁰⁵ Ibid. S 9 *Moskva: Carter taler i den kalde krigs ånd*

¹⁰⁶ Aftenposten 11. januar 1980. S 1 *Sovjet hatet i Kabul*

¹⁰⁷ Aftenposten 10. januar 1980. S 2 *Boikott av OL et passende maktmiddel*

¹⁰⁸ Aftenposten 12. januar 1980. S 2 *Moskva forvrenger*

leder at dette nå var en erkjennelse fra det internasjonale samfunn av hvem som var den største fare mot verdensfreden.¹⁰⁹ 19. januar sto det skrevet på forsiden at Sovjetunionen hadde økt sin aktivitet langs den Norske grensen, samt at USAs boikott i kornhandelen var vedtatt.¹¹⁰ Mye mer interessant er det dog å merke seg at Aftenposten denne dagen publiserte resultater fra en meningsmåling knyttet til NATOs dobbeltvedtak. I følge målingen var det norske folk splittet i synet på vedtaket. 37% av de spurte støttet vedtaket, mens 44% gikk imot. 19% svarte «vet ikke».¹¹¹ Gitt hvordan Aftenposten hittil hadde vinklet sin journalistikk kommer denne meningsmålingen overaskende på.

21. januar skrev avisen at stadig flere var blitt drevet på flukt som følge av «sovjetisk terrorbombing.»¹¹² Tallet på flyktninger var ifølge avisen nå kommet opp i over 600 000.¹¹³ Samtidig ble det skrevet at flere av flyktningene ønsket våpen for å kjempe mot Sovjetunionen.¹¹⁴

I forbindelse med at Andrej Sakharovs arrestasjon og forvisning melder avisen 24. januar om øket stemning for boikott av OL, samme dag som temaet skal tas opp i regjeringskonferanse.¹¹⁵ Bare tre dager tidligere hadde USAs president Jimmy Carter formelt bedt statsminister Nordli om å vurdere OL-boikott.¹¹⁶ Sakharov-arrestasjonen ble karakterisert som skremmende av Aftenposten og i en lederartikkel i kjølvannet av dette blir Sovjetunionen fremstilt som direkte avspenningsfiendtlige. Det ble skrevet at hendelsen viste hvilken brutalitet Kreml reagerte med på vestlige Afghanistan-sanksjoner.¹¹⁷ Dette var soleklart en hendelse som måtte ha bidratt til å påvirke avgjørelsene fra regjeringens side. Det er også klart at man her ser en ny runde internasjonal kritikk av Sovjetunionen komme.

Det er tydelig et meget kritisk syn på Sovjetunionens engasjement i Afghanistan som fremkommer i Aftenposten. Avisen betegner tidlig konflikten som en sovjetisk invasjon. Lidelser skapt under sovjetisk styre ble trukket frem og man kunne se at Aftenposten valgte overskrifter og bilder som bidro til å fremstille Sovjetunionen som fiendtlige overfor Afghanistan. Også plasseringen av slike bilder er tidvis oppsiktsvekkende. Skildringer av

---

¹⁰⁹ Aftenposten 16. januar 1980. S 2 Moskva i «gapestokken»

¹¹⁰ Aftenposten 19. januar 1980. S 1 *Økt aktivitet nær grensen & Kornboikott hard kost for Sovjet*

¹¹¹ Ibid. S 2 Omstridt NATO-vedtak

¹¹² Aftenposten 21. januar 1980. S 48 *De trenger din hjelp! & Flyktningehjelp haster*

¹¹³ Aftenposten 14. januar 1980. S 48 *600 000 hittil jaget på flukt*

¹¹⁴ Aftenposten 15. januar 1980. S 4 *flyktninger sulter og fryser & Gi oss våpenhjelp – vi vil kjempe*

¹¹⁵ Aftenposten 24. januar 1980. S 1 *Nordli tar opp boikott i dag & S 4 USA: Boikottstemning*

¹¹⁶ Aftenposten 21. januar 1980. S 8 *Ber Norge følge USA*

¹¹⁷ Aftenposten 24. januar 1980. S 2 *Brutal Sakharov-aksjon*

flyktnings situasjonen må sies å være meget effektivt i denne sammenheng. Selv om avisen helt klart ønsket å presentere begge siders syn i konflikten, nedtones også de sovjetiske som følge av bildebruk. Det er også vert å merke at Aftenposten brukte de øvrige estimater på antall flyktninger når flere kilder oppgav tall. Språkmessig i sine lederartikler er det også klart at redaksjonen i avisen har et syn på Sovjetunionen som trusselen som verden står overfor. Selv om Dobbelvedtaket ble trukket frem i avisen var det aldri knyttet noen skepsis til dette i forhold til avspenningen fra redaksjonelt hold. Sovjetiske argumenter ble presentert men virker skjøvet til side av grunner nevnt ovenfor. Både Aftenpostens redaksjon og lesere gikk tidlig inn for boikott av OL og støttet helt klart opp under den amerikanske retorikken. Ikke uventet var det politikere fra høyre fløy som kom til ordet mest i avisen. Det fremkom her at avisen aktivt ønsket å argumentere for en hard linje overfor Sovjetunionen. Noe av det som er mest påfallende i Aftenposten er antydningen de har til et sovjetisk ønske om verdensherredømme. Dette er et argument som fremkommer hyppig om man trekker med kommentarartikler og leserinnlegg som står på trykk. Avisen var helt klar på at invasjonen måtte ses på som et uttrykk for sovjetisk ekspansjonisme.

2.1.2 Arbeiderbladet

Første sak som ble skrevet om invasjonen i Arbeiderbladet sto på trykk 28. desember 1979. Avisen skrev da om Amins avsettelse og at den sovjetiske taktikken tilsynelatende var å overta garnisonstjeneste i landet slik at lokale afghanske styrker kunne settes inn i kampen mot opprørerne.¹¹⁸ 31. desember ble det skrevet om den internasjonale fordømmelsen av innmarsjen, hvor hovedvekten av de muslimske land i nærområdene var representert.¹¹⁹ Det meldtes at USA krevde umiddelbar tilbaketrekking med henvisninger til Helsinkiavtalen av 1975 om prinsipper for forholdet mellom supermaktene.¹²⁰ Det ble også gitt tegn til at USA ville gjenoppta militær støtte til Pakistan. Samme artikkel oppga på dette tidspunkt et estimert flyktningetall på 300 000.¹²¹

2. januar skrev Arbeiderbladet om de internasjonale reaksjonene under overskriften «Voldsom motstand mot intervensjonen.» Det ble det meldt at NATO anmodet medlemsland til boikott av OL.¹²² Denne dagen så man også Arbeiderbladets lesere engasjere seg i debatten. I et fremhevet

---

¹¹⁸ Arbeiderbladet 28. Desember 1979. S 13 *Sovjet trapper opp*

¹¹⁹ Arbeiderbladet 31. Desember 1979. S 16 *Vi respekterer religionen*

¹²⁰ Knudsen, O. F. 2012. *Helsinki-erklæringen* i Store norske leksikon

¹²¹ Arbeiderbladet 31. Desember 1979. S 16 *USA: - Regelrett invasjon*

¹²² Arbeiderbladet 2. januar 1980. S 15 *voldsom motstand mot intervensjonen*

leserinnlegg ble det påstått at man var nødt til å se de følgende hendelsene i Afghanistan i lys av Dobbeltvedtaket. I krass kritikk til det som innleggsforfatter så på som vestlig arroganse ble det skrevet:

«Det er jo også etter hvert blitt et vel gjennomskuet faktum [at] vesten rir på en bølge av høyresympatier, USA ikke unnlatt.»¹²³

Mens konflikten i Afghanistan raste ble det også trykket en helsides artikkel i Arbeiderbladets kulturseksjon 2. januar om den sovjetiske andre verdenskrigsgeneralen Georgij Zjukov. Historiker Hans Wilhelm Steinfeld gav her en gjennomgang av sentrale hendelser hvor Zjukov var involvert basert på hans selvbiografi «*Vospominanija i razmisljanja – Minner og tanker*».¹²⁴ At Arbeiderbladet her valgte å trykke en sak om en av Sovjetunionens store helter kommer overaskende på gitt hvordan nyheten om den sovjetiske invasjonen preget nyhetsbildet.

Den 4. januar kunne man se i en lederartikkel titulert «Et hardere klima» at også Arbeiderbladet omtalte dette som en invasjon. Likevel var det tydelig gjennom artikkelen at det ble valgt en moderat tone. Her kunne man lese at Norge ikke kom til å ha noe annet valg enn å rette sin politikk etter Brzezinskis spådom om at 1980-årene ville bli preget av både konflikt og samarbeid. Det ble kritisert at SALT-II avtalen av flere var blitt stemplet som død og begravet, og avisen makte til forsiktighet når det kom til vurderingen av mottiltak, her siktet de også til USA. Det ble spekulert i motiver for invasjonen og påstått at bakgrunnen for den lå i et ønske om å etablere fotfeste i et strategisk viktig område. Landets grenser til de oljerike nasjonene i Midtøsten, samt Kina «Sovjetunionens erkefiende» ble trukket frem som viktige faktorer for dette. Også energikrisen og ønsket om å kunne legge press på oljeproduserende land ble nevnt.¹²⁵ Argumentet her er at Sovjetunionen nok ønsket et fortrinn i en eventuell supermaktkonfrontasjon. 3. januar ble en uttalelse fra daværende SV-leder Berge Furre trykket i en spalte i avisen. Furre kategoriserte angrepet på Afghanistan som en trussel mot verdensfreden. Han gav bred støtte til regjeringens anmodning til Sovjetunionen om å trekke sine styrker ut av landet. Likevel ba han om at en tenkte gjennom hvordan en skulle reagere på den sovjetiske invasjonen. Han slo fast at det var en «overhengende fare for at inngrepet skal bli brukt som påskudd for tiltak som vil sette verdensfreden i enda større fare.»¹²⁶ Synspunktet

---

¹²³ Ibid. S 5 *Vestens uansvarlighet*

¹²⁴ Ibid. S 19 *Mannen som førte den ukjente krigen*

¹²⁵ Arbeiderbladet 4. januar 1980. S 4 *Et hardere klima*

¹²⁶ Arbeiderbladet 3. januar 1980. S 7 *Truer freden*

fikk også støtte fra daværende direktør i Norsk utenrikspolitisk institutt (NUPI) og professor i historie ved UiO John Sannes som sa til avisen:

«Det er lite som kan gjøres for å forandre den situasjonen som er oppstått. Det vesentlige spørsmål må bli hvordan vi skal forhindre at dette skal skje i andre land i Midt-Østen og den tredje verden for øvrig. Man kan f.eks. ikke gå inn med aktiv støtte til opprørere i Afghanistan. Man bør forsøke å få de land som er truet av sovjetisk innflytelse til å mota støtte fra vesten, for å forhindre sovjetisk innflytelse. Et vedtak i sikkerhetsrådet eller FN vil ha minimal betydning.»¹²⁷

I debatten om reaksjoner på invasjonen er det tydelig at Arbeiderbladet fokuserer en del på om hvorvidt Norge burde ta del i en boikott av OL. Igjennom intervjuer av sentrale profiler i idretts-Norge 3. januar så man at det ble avventet en avgjørelse hos de politiske myndigheter. Generalsekretær Nicolai Johansen i Norges Fotballforbund (NFF) mente uttalelser om saken ville være forhastet på dette tidspunkt og fikk støtte av Ole Jacob Bangstad, formann i Norges idrettsforbund (NIF), som påpekte at OL fremdeles var et stykke unna. Han håpet på en avklaring rundt situasjonen i mellomtiden.¹²⁸ USA hadde på dette tidspunkt meldt at de vurderte konkrete tiltak mot Sovjetunionen i form av nettopp OL-boikott, samt stopp i kornhandelen, reduksjon i diplomatisk og kulturell kontakt og utsettelse i behandlingen av SALT-II.¹²⁹ Knyttet til dette ble det spekulert i hva som ville være Norges reaksjoner. Arbeiderbladet siterte 5. januar pressetalsmann Torstein Sandø i utenriksdepartementet via NTB:

«Det er rene spekulasjoner og må stå for pressens egen regning når det heter at man fra norsk side planlegger en nedtoning av de norsk-sovjetiske forbindelser på grunn av den sovjetiske invasjonen i Afghanistan.»¹³⁰

Arbeiderbladet viet også relativt mye oppmerksomhet til uttalelser fra Sovjetunionen og kommunistiske partier i Europa, inkludert de norske kommunistpartiene NKP og AKP(m-l). Det franske kommunistpartiet PCF og dets leder Georges Marchais ble jevnt rapportert om i den første måneden. Partiet fremsto i perioden som totalt moskvalojale og i en artikkel om partilederen 5. januar presenteres PCF i relativt negative ordelag av daværende pariskorrespondent Harald Kolstad. Artikkelen fremkommer interessant ettersom den både

---

¹²⁷ Arbeiderbladet 4. januar 1980. S 4 *Afghanistan i brennpunktet*

¹²⁸ Arbeiderbladet 3. januar 1980. S 4 *Aktuelt med boikott av OL i Moskva?*

¹²⁹ Arbeiderbladet 4. januar 1980. S 15 *USA utsetter å behandle SALT 2*

¹³⁰ Arbeiderbladet 5. januar 1980. S 6 *Afghanistan*

advarer Europas venstreorienterte partier om å slavisk følge den sovjetiske linjen, samtidig som den forsvarer det sovjetiske synet på europeisk opprustning.

«Det er selvsagt i høyeste grad mulig å være motstander av opprustningen uten å være kommunist enn si Moskva-dirigert sådan.»¹³¹

I tillegg til å trekke frem den ytre venstresidens synspunkter med jevne mellomrom trykket Arbeiderbladet også uttalelser fra andre norske aviser om konflikten, inkludert høyretalerørene Morgenbladet og Drammens Tidende.¹³² Dette fører til tider til at man ender opp med å sette ytterpunktene i de norske mediene opp mot hverandre slik som eksempelet fra 4. januar 1980 nedenfor viser:

«Dette er avgjort en følge av begivenheter på det internasjonale plan. Jeg tenker på USAs opprustning, bifalt av NATO, samt USAs målbevisste arbeid for å skaffe seg militære støttepunkter i Midt-Østen. Land som Saudi-Arabia, Oman, Jemen og Kenya har alle hatt besøk av amerikanske utsendinger som har forhandlet om dette. Videre er det opprettet treningsleire i Pakistan for å gå inn i Afghanistan i den hensikt å kjempe mot den progressive regjeringen i landet. Det er ikke riktig å snakke om en invasjon fra Sovjets side, det er snakk om bistand som Afghanistan har bedt om.» (Arne Jørgensen, red. Friheten)¹³³

«Spørsmålet om boikott bør ikke bare overveies. Man bør straks meddele de sovjetiske myndigheter at hvis ikke de sovjetiske enheter trekkes tilbake fra Afghanistan, kan Sovjet arrangere sommerleker for Warszawapaktlandene alene.» (C.C. i Morgenbladet)¹³⁴

«Innmarsjen i Afghanistan må være litt av en vekker for dem som tror Bresjnev mener alvor når han snakker om fred og avspenning. Som for eksempel Helge Sivertsen og Arbeidernes Ungdomsfylking.» (Drammens Tidende)¹³⁵

I et leserinnlegg i forbindelse med et protestbrev sendt fra norsk LO til sovjetisk LO het det: «Gjennom en slik militær handling setter Sovjet også i fare et fredelig faglig samarbeid som det har tatt mange år å bygge opp.» Her ble det siktet til at norsk og sovjetisk LO hadde hatt

---

¹³¹ Ibid. S 14 *Han kysser støvet for Bresjnevs fot*

¹³² Andersen, T. 2010 i: *Norsk Presses Historie 1660 – 2010: Norske aviser fra A til Å*. S 89 & Norland, A. 2010 i: *Norsk Presses Historie 1660 – 2010: Norske aviser fra A til Å*. S 220

¹³³ Arbeiderbladet 4. januar 1980. S 4 *Afghanistan i brennpunktet*

¹³⁴ Arbeiderbladet 4. januar 1980. S 5 *Moskva-OL*. Sjefsredaktør i Morgenbladet, Christian Christensen, var kjent under signaturen C.C.

¹³⁵ Arbeiderbladet 4. januar 1980. S 5 *En vekker*

gode relasjoner, og at LOs protest mot invasjonen dermed veide tungt.¹³⁶ Norsk LO hadde gått i spissen for arbeidet med å knytte arbeiderorganisasjonene i Øst og Vest sammen. En av hovedhensiktene med dette arbeidet var å bidra til avspenningen. At Norsk LO la samarbeidet på is må ses på som en alvorlig reaksjon.¹³⁷ Når den norske Regjeringen mot midten av januar enda ikke hadde tatt stilling til hvordan den norske protesten skulle komme til uttrykk i praktisk politikk hadde dette bakgrunn i ønsket om å samordne tiltak med de øvrige NATO-land skrev Arbeiderbladet i en lederartikkel 11. januar.¹³⁸ Der ble det fremholdt at dette ikke var en enkel sak å behandle. Norge og Sovjetunionen hadde trossalt en felles grense og flere uløste bilaterale spørsmål. Om tiltakene som ble drøftet ble det sagt: «Disse tiltakene må samlet være av en slik karakter at Sovjetunionen ikke føler seg fristet til nye militære eventyr.»¹³⁹ I et leserbrev relatert til hvilke tiltak Norge skulle slutte seg til ble det påstått at USA ikke lenger var like overlegne som de en gang var i forhold til Sovjetunionen.¹⁴⁰ Det ble skrevet at det var spørsmål om garantiene var verd mer enn papiret de var skrevet på. Artikkelforfatter Arne Vetlesen mente de som ønsket seg atomvåpen og raslet med sablene burde betenke seg.¹⁴¹ Det som fremkom i Arbeiderbladet gjennom innlegg som dette, var en åpenbar bekymring i deler av opinionen for hvilke konsekvenser en lite gjennomtenkt reaksjon kunne ha for Norge. 21. januar skrev avisen at Sovjetunionen gjennom TASS hadde gått hardt ut mot USA og NATO. NTB's korrespondent siterte avisen som utalte: «NATOs såkalte eurostrategi er en trussel mot stabiliteten i Norden» i samme innslag het det at TASS «nærmest roser» de nordiske land for deres forsiktighet i forhold til USA og NATO.¹⁴²

Også Arbeiderbladet skrev om afghaneres hat mot den sovjetiske okkupasjonsmakten i Kabul.¹⁴³ Om flyktnings situasjonen skrev avisen at det var anslått 410 000 flyktninger den 11. januar.¹⁴⁴ 14. januar oppjusterer de dette til 500 000 som følge av uttalelser fra Kirkens Nødhjelp og deres innsamlingsaksjon.¹⁴⁵ Arbeiderbladet trykket regelmessig bilder av flykningene, og knyttet disse som regel til den norske hjelpeaksjonen ledet av Kirkens Nødhjelp

---

¹³⁶ Arbeiderbladet 9. januar 1980. S 4 *LO og Sovjet*

¹³⁷ Tjelmeland, H. 2014 i: *Historisk tidsskrift* Nr: 4 2014. S 600 - 609

¹³⁸ Arbeiderbladet 11. januar 1980. S 4 *Et varsku til Sovjet*

¹³⁹ Ibid. S 4 *Et varsku til Sovjet*

¹⁴⁰ Ibid. S 5 *Afghanistan og våre garantier*

¹⁴¹ Ibid. S 5 *Afghanistan og våre garantier*

¹⁴² Arbeiderbladet 21. januar 1980 S 17 *Sovjet: Hardt ut mot NATO*

¹⁴³ Arbeiderbladet 11. januar 1980 S 4 *Et varsku til Sovjet*

¹⁴⁴ Ibid. S 17 *Afghanerne flykter*

¹⁴⁵ Arbeiderbladet 14. januar 1980 S 9 *Trues av massedød*

(Som også hadde sin egen annonse på trykk i avisen). I øvrig utenriksstoff var det som oftest brukt avbildninger av sovjetiske tropper og afghanske demonstranter.

Det var også knyttet bekymring rundt idrettens fremtid. Samtidig som det ble sagt fra avisens side 19. januar at «et sammenbrudd for Moskva-olympiaden vil sende et ekte sjokk gjennom sovjet-samfunnet» ble det spurt om det var nok prestisje i OL til at trusselen om boikott ville presse frem politisk moderasjon.¹⁴⁶ 21. januar het det at Carter gikk inn for boikott av olympiaden. IOC president Killianin kom til tross for dette til orde gjennom avisen med stadige garantier om at olympiaden ville bli avholdt som planlagt. Han anmodet det internasjonale samfunn om ikke å bruke OL som våpen.¹⁴⁷ I kjølvannet av Sakharov-arrestasjonen var fremdeles olympiaden tema. Det ble påstått i en lederartikkel at en boikott av OL vil kunne bety døden for den olympiske bevegelse.¹⁴⁸ «Kun et tomt OL-stadion kan tale høyt nok.» Dette skrev avisen var budskapet fra russiske opposisjonelle i eksil.¹⁴⁹ Også den norske regjeringens skepsis til boikott kom tydelig frem i debatten, i tillegg trykte også Arbeiderbladet uttalelser fra idrettsverden som tydet på at man var innstilt på å reise til Moskva.¹⁵⁰ Avisen på sin side var dog alltid klar på at Norge skulle og burde komme med politiske reaksjoner på invasjonen.¹⁵¹ Debatten om OL-boikott fortsatte for fullt i dagene som kom.

Arbeiderbladet later til å ha vært en av de mest kritiske til USA og NATOs harde linje overfor Sovjetunionen i kjølvannet av invasjonen. Dette kommer klart frem av redaksjonen som manet til forsiktighet både gjennom lederartikler og vinklinger i reportasjer. Når det spekuleres i hva som kan ligge bak Sovjetunionens invasjon, var det for det meste i leserinnleggene dette ble diskutert. Redaksjonen i seg selv virket mer opptatt av å rapportere om hendelsesforløpet knyttet til konflikten. Dette, sammen med hvordan avisen valgte å fokusere på debatten om OL, samt svært ofte trykte uttalelser fra idretten og politikken, gjør at man sitter igjen med et inntrykk av dette som en avis som ikke ønsket å forfekte sitt eget syn i for stor grad. Selv om en fra redaksjonelt hold ikke ønsket å uttale seg for mye direkte, er det likevel klart at avisen stilte seg imot den sovjetiske invasjonen. Det er også åpenbart de mente Norge hadde mye å tape på å hive seg med på den hardeste linjen overfor Sovjetunionen. Som Arbeiderpartiets avis kommer ikke dette som noen overraskelse. Som kjent var statsminister Nordlie av de som

---

¹⁴⁶ Arbeiderbladet 19. januar 1980 S 15 *Et høyt og farlig spill*

¹⁴⁷ Arbeiderbladet 21. januar 1980 S 15 *Boikott OL*

¹⁴⁸ Arbeiderbladet 22. januar 1980 S 4 *Sommer-OL i Moskva?*

¹⁴⁹ Arbeiderbladet 23. januar 1980 S 15 *Bare et tomt OL-stadion kan tale høyt nok*

¹⁵⁰ Arbeiderbladet 22. januar 1980 S 9 *Betinget skepsis & Vi reiser til Moskva*

¹⁵¹ Arbeiderbladet 8. januar 1980 S 1 *Hat og frykt brer seg i Afghanistan*

advarte mot overreaksjoner.¹⁵² Det virker dog som om redaksjonens manglende problematisering av konflikten har ført til at dette i større grad forekom i leserbidrag. Her så man at omtalen av konflikten og dens følger var mange. Det varierte det fra de som mente NATO burde opprette en slagkraftig base i nord, til de som hevdet det ikke var noen trussel fra Russland.¹⁵³ Det er dog viktig å påpeke at avisen likevel ser det som en selvfølge at invasjonen må fordømmes. Det var fremdeles en lang vei mellom Arbeiderbladet og de mest uttalte sovjettilhengere i NKPs talerør Friheten.

2.1.3 Dagbladet

Av de avisene jeg har tatt for meg var det Dagbladet som først kunne melde om Sovjetunionens innmarsj i Afghanistan. I en sidenotis til sin utenriksdekning 27. desember ble det meldt om militær aktivitet ved flyplassen i Kabul. Øyevitneskildringer ble gjengitt som beskriver hvordan det i stor skala hadde blitt sendt militærfly til Afghanistans hovedstad.¹⁵⁴ Når avisen 28. desember skrev om Amins henrettelse, kom det frem at dette hadde skjedd etter at den tidligere presidenten var blitt dømt til døden av en revolusjonær domstol kort tid etter Sovjetunionens inntog. Videre het det at Sovjetunionen hadde lovet politisk, militær og økonomisk støtte til kuppemakerne. USAs daværende forsvarsminister Harold Brown ble sitert i spalten hvor han anmodet det internasjonale samfunn til å fordømme Sovjetunionen for deres innblanding i andre land. Det merkes dog at den sovjetiske forklaringen er den første som kommer frem i rapporteringen om kuppet.¹⁵⁵ Påfølgende dag så man at Dagbladet kategoriserte Afghanistan som et nytt Tsjekkoslovakia. Dette gjorde de gjennom overskriften i sin utenriksreportasje, som la til at Afghanistan i de siste par år var gått fra å være en bufferstat for Sovjetunionen til å bli en satellittstat i likhet med det øst-europeiske landet. Et poeng som forsterkes gjennom bildebruk i artikkelen. (Fig. 3) selv om sammenlikningen på flere måter kan sies å være treffende, fremholdte avisen ikke denne lenge. Det ble snart tydelig at invasjonen av Afghanistan hadde en helt annen karakter av brutalitet.

Også i Dagbladet kom den sovjetiske forklaringen på invasjonen frem 29. desember. Militærstyrkene var blitt sendt inn som hjelp til Amin i hans kamp mot opprørerne i landet. Til tross for dette ble de sovjetiske troppene satt direkte inn i kuppet skrev avisen. Avisen gikk så

---

¹⁵² Tjelmeland H. 2015 i: *Naboer i frykt og forventning: Norge og Russland 1917 – 2014*. S 509

¹⁵³ Arbeiderbladet 11. januar 1980 S 26 *Du må ikke sove*, Ibid. S? *Surrealisme i Arbeiderbladet* Arbeiderbladet 14. januar 1980 S 18 *Fikk jo G i engelsk*

¹⁵⁴ Dagbladet 27. desember 1979. S 6 *Sovjet rykker inn i Afghanistan*

¹⁵⁵ Dagbladet 28. desember 1979. S 6 *Amin henrettet*

videre til å ta for seg de amerikanske protestene.¹⁵⁶ Dagbladet vinklet dette til å være en sovjetisk militær intervensjon i et av landets nære interesseområder. Legaliteten bak ble ikke trukket frem.

Når Dagbladet 31. desember meldte at sovjetiske soldater strømmet inn i Afghanistan, kom avisen med en noe oppsiktsvekkende uttalelse. Når USA forsøkte å mane til motstand mot Sovjetunionen i de muslimske land, sa sikkerhetspolitisk rådgiver Brzezinski at iranerne burde forstå at den virkelige trusselen mot den muslimske verden kom fra Sovjetunionen og ikke fra USA. Her ble det påstått av Dagbladet at amerikanerne kunne betrakte invasjonen i Afghanistan som indirekte støtte i presset mot Iran.¹⁵⁷ Bakgrunnen for uttalelsen ligger i at rapporter fra Iran tydet på at en så med frykt på hva som skjedde i nabolandet.¹⁵⁸

Det var først 2. januar at Afghanistan-situasjonen sto som forsidestoff i Dagbladet (og da kun i form av en kort notis: «Iskaldt mellom USA og Sovjet»).¹⁵⁹ Det ble her spekulert i om nådestøtet var gitt for avspenningen. Samtidig pekte de på andre faktorer som hadde satt kjepper i hjulene, blant annet Dobbeltvedtaket. Utenrikskorrespondent Sven A. Ellefsen advarte i avisen mot sabelrasling og impulshandlinger. Han karakteriserte det som dystert at «duene i kongressen» så ut til å kappes om å bli hauker etter Afghanistan- og Iran-krisen.¹⁶⁰ Samtidig ble det skrevet at afghanske sovjetmotstandere ropte «død over Bresjnev» og at den nye afghanske lederen Babrak Karmal ikke hadde vist seg offentlig tross seieren.¹⁶¹ Noe som det skulle vise seg at han sjeldent kom til å gjøre.¹⁶²

Dagbladet kategoriserte i sin lederartikkel 3. januar invasjonen som et klart brudd på prinsippet om ikke-innblanding. Avisen pekte på at selv om Afghanistan var – og alltid hadde vært – en del av interessesfæren til Sovjetunionen, var alvorligheten av handlingen klar. Det var tross alt

---

¹⁵⁶ Dagbladet 29. desember 1979. S 6 *USA raser mot Sovjet-kupp*

¹⁵⁷ Sovjetunionen og andre land i Warszawapakten invaderte 21. august 1968 Tsjekkoslovakia som følge av at presidenten i landet, Alexander Dubček, hadde ført en linje av politisk liberalisering og gradvis overgang til markedssosialisme som skapte misnøye i Sovjetunionen. Selv om lederne i landet hadde forsøkt å forsikre Sovjetunionen om at de ikke ville tre ut av Warszawapakten, ei heller tillate opposisjonspartier, lot ikke Moskva seg berolige. Reformlederne ble fratatt sine verv i det tsjekkoslovakiske kommunistpartiet, og landet ble et av de mest moskva-tro diktaturene i Øst-Europa. (Goplen, Å. & Seim, J. 2016. *Tsjekkoslovakias historie* i Store norske leksikon & Wikipedia 2017. *Prahavåren & Warszawapakten invasjon av Tsjekkoslovakia*)

¹⁵⁸ Dagbladet 31. desember 1979. S 6 *Strøm av sovjet-soldater*

¹⁵⁹ Dagbladet 2. januar 1980. S 1 *Iskaldt mellom USA og Sovjet*

¹⁶⁰ Ibid. S 6 *Nådestøtet for avspenning?*

¹⁶¹ Ibid. S 6 *Ingen har sett den nye statsministeren & Død over Bresjnev*

¹⁶² Babrak Karmal viste seg å bli en leder etter Quislings likhet. I hans syv år som president befant han seg i praksis under sovjetisk husarrest bevoktet av KGB. Det var så vidt en avgjørelse han kunne ta uten først å ha fått godkjenning fra Moskva. (Marples D. R. 2011. *Russia in the Twentieth Century*. S 248)

første gang Sovjetunionen hadde satt inn militære styrker utenfor Øst-Europa siden andre verdenskrig.¹⁶³ Da årsaker til at Sovjetunionen på dette tidspunkt hadde valgt å gå til dette skritt ble diskutert skrev avisen følgende:

«Nå satser Washington på en styrkeoppbygging både globalt og i Europa, og Vietnam-syndromet har mistet sin virkning. 1980-åras USA er mer innstilt på å vise tenner. [...] Moskva hadde muligens avskrevet supermaktavspenningen og var innstilt på en forverring av forholdet til USA allerede før beslutningen om å intervensere i Afghanistan ble tatt. At dette slår tilbake på USA og ytterligere vil skjerpe den amerikanske skepsis til Sovjetunionen, viser hvilken ond sirkel vi er kommet inn i.»¹⁶⁴

Man ser her at Dagbladet fra redaksjonelt hold kritiserte begge parter for at avspenningstiden nå tilsynelatende var forbi. Samme dag het det at Sovjetunionen hadde kommet farlig nær Vestens energitilførsel. Når avisen i sammenheng med dette presenterte uttalelser fra en rekke eksperter og politikere er det tydelig at avisen ønsket å nyansere debatten. Høyres Kåre Willoch utalte at invasjonen kom som følge av Sovjetunionens ønske om å komme i en posisjon hvor de kan utøve sterkere innflytelse i området. Samtidig siteres også SVs Berge Furre som sier at invasjonen må fordømmes og at den er et ledd i en farlig opptrapping av konfliktene mellom supermaktene. «På den eine sida legg USA SALT-2-avtala til sides og NATO gjer vedtak om ny atomoppvæpning. På den andre sida stramar Sovjet grepet om sine interesseområde – og sidan vil NATO og USA kome med sine mottrekk».¹⁶⁵ Samme dag ble det også skrevet at det var frykt blant amerikanske idrettsledere for at OL i Moskva skulle ryke. Dagbladet skrev her at denne formen for protest ville være nokså virkningsløs dersom hensikten var å endre situasjonen i Afghanistan, og at dette var noe den amerikanske regjeringen visste.¹⁶⁶

I kjølvannet av invasjonen trykket Dagbladet en oppsiktsvekkende og dyster framtidssikt knyttet til 80-årene. I en helsides artikkel titulert «Et tiår i frykt» kom flere uttalelser frem med advarsler om tiden fremover: Forsvarssjef Sverre Hamre kommenterte at: «konfliktene i verden har flyttet seg vesentlig nærmere oss, og uansett hvor i verden det kriges så er det en trussel for oss». Helge Sivertsen, formann i regjeringens nedrustningsutvalg utalte at han aldri hadde vært mer urolig med tanke på verdenssamfunnet. John Sannes ved UIO og NUPI utalte at man her

---

¹⁶³ Dagbladet 2. januar 1980. S 3 *Et alvorlig skritt*

¹⁶⁴ Dagbladet 2. januar 1980. S 3 *Et alvorlig skritt*

¹⁶⁵ Dagbladet 3. januar 1980. S 6 *Storkonflikt truer nær energi-kildene*

¹⁶⁶ Ibid. S 6 *Livredde boikott av Moskva-OL*

så skremmende trekk i verdensbildet, men han påpekte samtidig at maktbalansen og prinsippet om gjensidig ødeleggelse fremdeles skapte trygghet. Av de mest radikale uttalelsene i denne sammenheng var påstanden fra Jon Grepstad, leder for aksjonen «Nei til nye atomvåpen». Han utalte til avisen at «Den tredje verdenskrig har vært i gang kontinuerlig siden slutten av 2. verdenskrig.» Han pekte på særlig to faktorer som han trodde ville prege tiden fremover. For det første opprustningen man hadde sett utrykt gjennom Dobbeltvedtaket. For det andre, ressursknappheten som ville kunne føre til at stormaktene kunne komme til å ville sikre seg herredømme over U-land. Dagbladet trykker også til denne saken at dommedagsklokken var blitt stilt frem som følge av økende fare for kjernefysisk «Holocaust». ¹⁶⁷ (Fig. 4)

Dagbladet valgte regelmessig overskrifter som dramatiserte. Man kunne blant annet lese 5. januar at «millioner» var på flukt for de framrykkende sovjetiske styrker i Afghanistan. ¹⁶⁸ Av de mest oppsiktsvekkende av denne typen overskrifter i avise var tittelen «USA til militær aksjon?» som sto på trykk på forsiden 14. januar. Selv om saken var trykket i forbindelse med gisselsituasjonen i Iran, siterte de Carters uttalelser på at USA aktet å forsvare sine interesser i Midtøsten med makt om nødvendig, noe som potensielt ville bety direkte konflikt mellom Sovjetunionen og USA. ¹⁶⁹ Denne harde linjen fra amerikansk hold var en del av det som skulle bli omtalt som Carter doktrinen. ¹⁷⁰ Slike dramatiske og tidvis tvetydige overskrifter var relativt vanlige i avisen.

I sin leder 5. januar utrykte redaksjonen direkte sitt syn på forverringen av relasjonene mellom øst og vest.

«Til tross for det trusselbilde som enkelte forsøkte å mane fram i forbindelse med striden om NATOs atomraketter, tror vi ikke trusselen mot Vesten og mot freden har ligget i Europa eller vil komme her.»¹⁷¹

Til tross for de store og dramatiske overskriftene som ble valgt i omtalen av konflikten og hendelsene rundt var redaksjonens syn tydelig i Dagbladet. Når det gjaldt de tiltakene som ble

---

¹⁶⁷ Dagbladet 3. januar 1980. S 8 *Et tiår i frykt*

¹⁶⁸ Dagbladet 5. januar 1980. S 6 *Millioner på flukt*

¹⁶⁹ Dagbladet 14. januar 1980. S 1 *USA til militæraksjon?*

¹⁷⁰ Som følge av den Sovjetiske invasjonen av Afghanistan og til dels revolusjonen i Iran utalte Carter i en tale til kongressen 23. januar 1980 at USA aktet å forsvare sine interesser i regionen med militær makt om nødvendig. «*Et hvert forsøk fra en enhver utenforstående makt på å ta kontroll over Persiabukten vil bli ansett som et angrep på vitale amerikanske interesser [...] og [...] vil bli slått tilbake med alle nødvendige midler, inkludert militær makt.*» (Min oversettelse) (Carter, J. 23. januar 1980. *The State of the Union Address Delivered Before a Joint Session of the Congress*. Tjelmeland, H. 2006. *Den kalde krigen*. S 109)

¹⁷¹ Dagbladet 5. januar 1980. S 3 *Hold hodet kaldt*

vurdert overfor Sovjetunionen, ble det sagt at det for Norges vedkommende kunne være grunn til å mane til nøkternhet.¹⁷² Det virker dog som om Dagbladet så på OL-boikott som et effektivt tiltak. Avisen skrev 16. januar at Moskva gjennom «sitt sinne og opphisselse» viste at de var livredde for en boikott av olympiaden.¹⁷³

Dagbladet trykket 17. januar en helsides reportasje hvor de aktivt hadde engasjert sine lesere til å komme med uttalelser om 1980-årene. Dette er bemerkelsesverdig nok så å si første gang man kan se Dagbladets lesere engasjere seg i debatten rundt konflikten. Man ser her at det varierte i uttalelsene mellom de som fryktet at man gikk i retning verdenskrig, til de som var langt mer optimistiske. I leserinnlegg kom det klart frem syn som mente boikott av OL var et tap for idretten samt frykt for flere lignende tiltak som gikk ut over andre enn de tiltakene var tenkt å straffe. Det ble også nevnt at slike tiltak nok ikke ville føre til endringer i sovjetisk politikk.¹⁷⁴

Dagbladet diskuterte OL-boikotten i sin leder påfølgende dag. Her utalte de at «enhver her skal handle som han eller hun føler for i disse dramatiske dager ...» likevel poengterte de at det ikke burde være selvsagt at en «klipper over» idrettslige og kulturelle forbindelser det hadde tatt lang tid å bygge opp. De kom også med kritikk av scenepersonalets aksjon i Bergen som 16. januar meldte at de ville boikotte Bolsjojballetten som etter planen skulle opptre 17. februar.¹⁷⁵ Avisen kategoriserte Grieghallen som uansvarlige i sin reaksjon.¹⁷⁶ Selv om Dagbladet mente alle burde vurdere egne tiltak, var de altså ikke forbi å kritisere de de var uenige i. I forbindelsen med diskusjonen om hvorvidt Norge skulle boikotte OL, ønsket Dagbladet å høre med leserne om deres meninger gjennom en innringingsaksjon. Resultatet viste at Dagbladets lesere i motsetning til redaksjonen viste et klart flertall for boikott.¹⁷⁷

Frem til meldingen om Sakharovs arrestasjon 23. januar var det OL-boikott som preget avisen i relasjon til afghanistankonflikten. I reportasjen om arrestasjonen valgte Dagbladet å gjengi hendelsene som ledet opp til og etter arrestasjonen, samt uttalelser fra sentrale norske politikere.¹⁷⁸ Samme dag som nyheten om Sakharovs arrestasjon, sto det på lederplass at Norges forsvarsforening hadde henstilt regjeringen om å styrke forsvaret på bakgrunn av Sovjetunionens invasjon i Afghanistan. Redaksjonen karakteriserte dette som «sabelrasling» i

---

¹⁷² Dagbladet 7. januar 1980. S 3 *Tiltak mot Sovjet*

¹⁷³ Dagbladet 16. januar 1980. S 6 *Sovjet livredd for OL-boikott*

¹⁷⁴ Dagbladet 17. januar 1980. S 4 *Hvem rammer boikotten* & S 8 *Fra krigsfrykt til tro på myke verdier*

¹⁷⁵ Dagbladet 16. januar 1980. S 5 *Grieghallen boikotter Sovjet-ballett*

¹⁷⁶ Dagbladet 18. januar 1980. S 3 *Boikott?*

¹⁷⁷ Dagbladet 19. januar 1980. S 7 *Klart flertall for OL-boikott*

¹⁷⁸ Dagbladet 23. januar 1980. S 6 *Uviss skjebne for Andrej Sakharov*

sin overskrift og gikk ut i fra at forsvarsminister Stoltenberg «vender det døve øret til forsvarsforeningens krav».¹⁷⁹ 24. januar kommenterte Dagbladet arrestasjonen av Sakharov, her ser man at redaksjonen endret tone i forhold til hva man tidligere hadde sett. Det ble sagt at «en slik handling fortjener en uforbeholden fordømmelse, kanskje ikke minst fra Norge hvis Nobelkomite ga den sovjetiske vitenskapsmannen Nobels fredspris i 1975».¹⁸⁰

I Dagbladet virket det som en ikke umiddelbart hadde forstått omfanget som invasjonen i Afghanistan innebar. De første nyhetene som man kunne se i avisen bar preg av å falle noe i skyggen for annet journalistisk innhold. Sammenlikninger til Tsjekkoslovakia og måten reportasjene ble fremmet fremstilte dette som noe som angikk Sovjetunionen og Afghanistan og lite mer. Det som også er nevneverdig er at man i en relativt lang periode så at både Dagbladets redaksjon og lesere var så godt som fraværende i omtale av konflikten og dens følger. Det var i all hovedsak gjennom reportasjer og uttalelser fra politisk hold at en leste om konflikten. Etter hvert som tiden gikk og alvorligheten rundt invasjonen ble åpenbar, var Dagbladet snart ute med dramatiske overskrifter. Her brukte de aktivt bilder og dystre profetier når de diskuterte konflikten. Effekten er et tydelig fryktbilde. Dette forsterkes ytterligere ved at en tidvis overdriver når en presenterer fakta. Et eksempel på dette er hvordan flyktnings situasjonen ble presentert. I tillegg til å trykke bilder av utsultede mennesker på flukt, rapporterte de et flyktingetall langt høyere enn hva man på dette tidspunktet hadde kilder på. Slik journalistikk bidrar til at avisen virker splittet i sitt eget ståsted med tanke på hvor moderat tone som fremmes på lederplass når redaksjonen selv uttaler seg om konflikten og de norske reaksjonene i kjølvannet av den. Det fremkom dog klart gjennom leserinnlegg og kommentarartikler at Dagbladets lesere stilte seg bak boikott av OL og andre straffetiltak overfor Sovjetunionen.

2.1.4 Verdens Gang (VG)

VG skrev første gang om invasjonen 28. desember. Et «sovjet-vennlig statskupp» hadde avsatt Amin og dømt han til døden. Ifølge vestlige diplomater hadde Amin satt i verk massehenrettelser av opprørere og innført nye reformer som resulterte i økt motstand fra muslimene het det. Avisen skrev at Sovjetunionen på bakgrunn av dette hadde gitt sin støtte til kuppemakerne, dermed hadde invasjonen kommet.¹⁸¹ VG kom påfølgende dag med mer

---

¹⁷⁹ Dagbladet 23. januar 1980. S 3 *Sabelrasling*

¹⁸⁰ Dagbladet 23. januar 1980. S 3 *En kamp for livet*

¹⁸¹ VG 28. desember 1979, S 6 *Eks-presidenten henrettet*

informasjon rundt hendelsesforløpet under den misvisende overskriften «Storstilt utrenskning» og skrev at den nyinnsatte president Babrak Karmal nå kunne sette i verk storstilte utrenskinger. I samme nyhetsartikkel trekkes det frem likhetspunkter i den Sovjetiske forklaringen på invasjonen av Afghanistan og invasjonen av Tsjekkoslovakia i 1968.¹⁸² Disse meldingene får avisen til å stille spørsmål om historien nå gjentok seg når de åpnet sin politikkseksjon 2. januar.¹⁸³ I likhet med i Dagbladet ble det snart slutt med disse sammenlikningene da alvorligheten av invasjonen ble tydelig. Det var i disse første dagene av det nye året at spørsmålet rundt boikott av OL først ble reist. Det ble umiddelbart klart hvilket fokus VG hadde 2. januar når de trykket «Moskva-OL i fare» over nesten hele sin forside denne dagen.¹⁸⁴ (Fig. 5) Formann i den norske olympiakomiteen, Arne B. Mollen, mente her at boikott også kunne være aktuelt for Norge. Representant i IOC, Jan Stabuo, ble sitert på at det var beklagelig «... at politikere forsøker, og lykkes i, å øve innflytelse på det olympiske felt.» Samtidig kom det frem at NATO og USA la press for å få gjennomført en boikott av olympiaden.¹⁸⁵ Også de internasjonale protestene mot invasjonen kom frem denne dagen.¹⁸⁶ Man så her at VG spekulerte i hvilke hensikter Sovjetunionen hadde med invasjonen. Det kom frem at det fremdeles hersket en del usikkerhet, også blant internasjonale eksperter. Likevel ble det påstått fra redaksjonelt hold, samt fra norske politikere og internasjonale kilder, at det kunne dreie seg om – som overskriften viste til – et «stormaktspill om olje».¹⁸⁷

3. januar spurte VG spørsmålet «JA eller NEI til OL?» på sin forside sammen med at de informerte om at Afghanistankonflikten ble tatt opp i sikkerhetsrådet.¹⁸⁸ Gjennom intervjuer av sentrale aktører i norsk idrett fremkom det meget delte oppfatninger på om den sovjetiske aksjonen i Afghanistan skulle få konsekvenser for OL.¹⁸⁹ Daværende formann i Norges svømmeforbund, Egil Nylenna, utalte at en prinsipielt ikke burde blande idrett og politikk, men han sa likevel at han ikke hadde noe imot at de vestlige land gikk sammen om en boikott av sommerolympiaden i Moskva. «En kan ikke drive fredelig kappestrid i et land som har voldtatt et annet land på denne måten.» Han sa også at man i Norge på tross av dette burde holde seg

---

¹⁸² Avisen trykket samme bilde av Kabul flyplass som Dagbladet brukte 28. desember, men hadde ikke redigert bildet. (VG 29. desember 1979. S 9 *Storstilt utrenskning*)

¹⁸³ VG 2. januar 1980. S 4 *Belastning for Sovjet*

¹⁸⁴ Ibid. S 1 *Moskva-OL i fare*

¹⁸⁵ Ibid. S 5 *Moskva-OL i fare*

¹⁸⁶ Ibid. S 5 *Alvorlig Carter, Luns: Grovt & Moskva-OL i fare*

¹⁸⁷ Ibid. S 6 *Stormaktspill om olje*

¹⁸⁸ VG 3. januar 1980. S 1 *JA eller NEI til OL*

¹⁸⁹ Ibid. S 6 *Tror ikke på Moskva-OL*

avventende og ta denne vurderingen grundig. Til denne debatten trykket også VG uttalelser fra Lord Killianin og tidligere olympiske mester i roing Alf Hansen som begge konstaterte at det nok ville bli OL som planlagt.¹⁹⁰ Samme dag som debatten om OL ble presentert skrev VG i sin leder at det på dette tidspunkt så dystert ut for avspenningen. Her gjøres det også et poeng i at valgåret i USA innebar at Carters handlingsrom var begrenset. «Det ville være umulig for president Jimmy Carter å vise for stor moderasjon». Der fryktes her at det ville komme overreaksjoner fra Washington som følge av dette, noe som kunne lede til en rask forverring i relasjonene mellom Øst og Vest. I VGs faste innslag «Pedro i dag» denne dagen meldes det om den bryggende flyktningekatastrofen. Her melder avisen om et anslag på 500 000 flyktninger i Iran og Pakistan.¹⁹¹

4. januar viet VG stor oppmerksomhet til utviklingen i Afghanistan. Under overskriften «Slik sprer russerne sin jernklo sørover mot gulfen» spurte avisen om konflikten dreide seg om oljen i Midtøsten. Her gikk de usedvanlig langt i å vise hvordan Sovjetunionen posisjonerte seg gjennom en tosiders illustrasjon. (Fig. 6) Avisen skrev at russerne siden tsarens tid hadde hatt ambisjoner i regionen og antydte her at fremstøtet kom som følge av ekspansjonistiske ønsker.¹⁹² Bruket av illustrasjonen i denne artikkelen, sammen med tittelen gjør at Sovjetunionen blir fremstilt som aggressiv i sin utenrikspolitikk.

Det rådet en viss pessimisme i VG da de i sin leder 5. januar skrev om forventningen til behandlingen av Afghanistan i sikkerhetsrådet. Avisen mente at en atter en gang var nødt til å bevitne hvor evneløst FN-maskineriet var når konflikten berørte en av stormaktene. Her går avisen langt nok til å referere til Folkeforbundets maktesløshet på 1930-tallet.¹⁹³

I sin dekning av konflikten i Afghanistan, valgte VG å fokusere en del på opprørerne i deres kamp mot Sovjetunionen. 4. januar ble det skrevet en helsides artikkel som tok for seg motstandskampen. Her ble det benyttet bilder fra afghanske krigsråd. Artikkelen spilte på utviklingen i Iran og siterte observatører på at det nå var duket for langvarig kamp grunnet befolkningens konservativt religiøse tro.¹⁹⁴ 7. januar hevdet VGs utenrikskorrespondent Frode

---

¹⁹⁰ Ibid. S 6 *Tror ikke på Moskva-OL*

¹⁹¹ Ibid. S 2 *Ny flyktningestrøm*

¹⁹² VG 4. januar 1980. *Magasin 80*

¹⁹³ VG 5. januar 1980 S 2 *FNs rolle*. Folkeforbundet var den første verdensomfattende sammenslutning av stater med formål å trygge fred og sikkerhet og å utvikle samarbeid mellom folkene. Forbundet ble opprettet i 1919 men gikk delvis i oppløsning i løpet av 30-tallet. Forbundet viste seg gjennom denne perioden å være maktesløs til sitt formål, nettopp å forhindre krig (Greve, T. 2016. *Folkeforbundet* i Store norske leksikon)

¹⁹⁴ VG 4. januar 1980, *Magasin 80*

Holst at selv Sovjetunionen kunne lide nederlag i krigen mot en hel religion. Under overskriften «Farlig blanding: våpen, penger, fanatisme.» skrev han om de «muhammedanske krisepunkter». Her ble det vist til hvordan Afghanistan bare var ett av flere land som opplevde en religiøs oppvåkning av voldelig sort. I følge Holst betød dette at motstandsbevegelsene i Afghanistan kunne regne med støtte fra den muslimske verden.¹⁹⁵ Slik dekning av konflikten fra opprørernes side fortsatte i dagene som kom, hvor man også så bilder trykket av seire vunnet over Sovjetunionen.¹⁹⁶ Dog ettersom det ble klart at disse opprørerne led store tap og flyktningssituasjonen tilspisset seg ble vinklingen noe annen. Likevel fremholdte i all hovedsak VG å dekke konflikten fra Afghanernes og muslimenes side.

Av VGs leder 8. januar kom det frem at Norges muligheter til påvirkning gjennom sanksjoner var relativt små. Dette illustreres gjennom VGs satiriske illustratør som i disse tider regelmessig hadde Afghanistandebatten som inspirasjon. (Fig. 7) Det ble fremmet som tafatt å skulle boikotte idretts- og kulturarrangementer fra Norsk side. Om det i det hele tatt skulle komme straffetiltak var det VGs ønske at dette skjedde på det handelspolitiske.¹⁹⁷ Samme dag kunne avisen skrive om at LO vurderte kontaktbrudd med Sovjetunionen som følge av invasjonen. Uttalelsen ble støttet fra politisk hold hvor forsvarsminister Stoltenberg kom til ordet med at reaksjoner på Sovjetunionens militærbruk var nødvendig.¹⁹⁸ At LO mottok støtte fra regjeringen må ses på som naturlig gitt det nære forholdet til Arbeiderpartiet. VG kom med et konkret forslag på hvordan Norge kunne ramme Sovjetunionen med protetstiltak 9. januar. Avisen siktet her til den sovjetiske flytedokken som hadde havarert i Varangerfjorden underveis til Murmansk. Det ble påpekt at dokken – som for øvrig var verdens største – var av stor militær betydning. En beslutning om å ikke reparere denne ville dermed være et passende.¹⁹⁹

I sitt syn på spørsmålet om OL-boikott var avisens lesere til å begynne med mer splittet en redaksjonen. Flere trodde at dødsstøtet muligens var kommet for de olympiske leker når Carter appellerte om boikott i FN.²⁰⁰ VG skrev til dette at de som trodde at sport ikke hadde noe med politikk å gjøre tok fundamentalt feil. Avisen siktet her til de propagandaformål som idretten kunne tjene, og brukte Berlin 1936 som eksempel.²⁰¹ Mens debatten pågikk dreide VG seg mer

---

¹⁹⁵ VG 7. januar 1980. *Magasin 80*

¹⁹⁶ VG 8. januar 1980. *Magasin 80*

¹⁹⁷ Ibid. S 2 *Norsk reaksjon*

¹⁹⁸ Ibid. S 5 *Klar advarsel til sovjetisk LO*

¹⁹⁹ VG 9. januar 1980. S 3 *Skal vi reparere flyte-dokken*

²⁰⁰ VG 21. januar 1980. S 5 *Dødsstøt for OL*

²⁰¹ VG 22. januar 1980. S 2 *Idrett og politikk*

og mer i favør av OL-boikott. Den endelige holdningsendringen så man i kjølvannet av Sakharov-arrestasjonen. 24. januar sa redaksjonen rett ut på lederplass at alle norske forbund bør følge det norske svømmeforbunds eksempel og si nei til deltakelse.²⁰²

At de europeiske kommunistpartiene på dette tidspunkt ikke var samstemte i sitt syn på konflikten som pågikk i Afghanistan, kom også frem gjennom VG. Avisen siterte politiske observatører på at det man så var nok et eksempel på at eurokommunismen, nå var avgått med døden. Påstanden kom som følge av den franske kommunistlederen Georges Marchais åpne støtte til den sovjetiske linjen.²⁰³ Marchais ble sett på som en av grunnleggerne av eurokommunismen som fremhevet uavhengighet fra Moskva, ytringsfrihet og pluralistisk demokrati.²⁰⁴ Uenighetene i NKP blir også viet en del oppmerksomhet i avisen. Noe som viste til at også norske kommunister var splittet i sitt syn på konflikten.

I VG så man tidlig at konflikten ble vinklet fra de afghanske opprørernes- og flyktningenes side. Det var så godt som daglig trykket saker relatert til kampen mot Sovjetunionen. Her illustrerer avisen gjerne med avbildninger av opprørskrigere som poserer med våpen. Også de små seire som disse styrkene vant kom klart frem i avisen. Sett i forhold til de andre avisenes fokus er avbildninger av sovjetiske tropper i VG nærmest fraværende. Det er også tydelig at avisen tidlig går ut med å poengtere fåfengheten i boikott av OL. Generelt blir norske straffetiltak beskrevet som relativt virkningsløse i det politiske storspillet mellom Sovjetunionen og USA. På tross av dette ser man at VGs lesere generelt er langt hardere i sin tone når norske reaksjoner på invasjonen blir diskutert.²⁰⁵ Selv om man også ser en gradvis holdningsendring i avisen etter som konflikten pågår, er det først etter Sakharov arrestasjonen at man ser at VG virkelig har byttet ståsted når det gjelder norske reaksjoner på invasjonen og boikottspørsmålet. Opp til denne hendelsen er det nærliggende å tro at utviklingen i flyktnings situasjonen ligger bak holdningsendringen. Ikke minst ettersom avisen hadde valgt å følge dette nært.

Viktig å nevne er også at det i VG kom frem hvordan USAs president Jimmy Carter ble presset til å gå hardt ut mot Sovjetunionen. At det var valgår i 1980 hadde tydeligvis en innvirkning på den amerikanske utenrikspolitikken.

---

²⁰² VG 24. januar 1980. S 2 *Øst og Vest*

²⁰³ VG 11. januar 1980. *Magasin 80*

²⁰⁴ Greve, T. 2009. *Eurokommunisme* i Store norske leksikon

²⁰⁵ I leserinnlegg i VG 15., 21., 23. og 24. januar finner man noen eksempler på dette.

Helhetlig fremstår avisen som faktaorientert i sin omtale av konflikten. Når en kom med spekulasjoner rundt hendelser og motivasjoner er det som regel gjort gjennom sitering av andre. De lente seg heller ikke betraktelig til en side over en annen når det gjaldt politiske uttalelser. Det man dog kan se i denne perioden er klare tegn til pessimisme i redaksjonen over framtidsutsiktene.

2.2 Generelle trekk

Det var liten uenighet i den norske opinionen om hvorvidt Sovjetunionen hadde gjort seg berettiget kritikk ved å gå inn militært i Afghanistan. I følge meningsmålinger utført i januar 1980 tok hele 91% av befolkningen avstand fra innmarsjen, bare 3% trodde invasjonen var en hjelpeaksjon slik Sovjetunionen hevdet.²⁰⁶ I stor grad er dette noe som også kom frem i de norske avisene, med mulig unntak av Arbeiderbladet. Debatten som fulgte i måneden etter invasjonen, dreide seg i all hovedsak om hvordan Norge og det internasjonale samfunn burde reagere overfor Sovjetunionen. I tillegg til økonomiske og diplomatiske sanksjoner, var spørsmålet om kulturelle sanksjoner og boikott av OL heftig diskutert. Det var også snakk om det var nødvendig å vurdere tiltak for å sikre Norges egen sikkerhet. Her ser man dog at det ikke ble sett på som en markant trussel for Norges del at Sovjetunionen hadde gått inn i Afghanistan. Det ble tidlig klart at Sovjetunionens argumenter ikke ble sett på som legitimerende for invasjonen. Likevel var motivene forståelige i sammenheng med den globale supermaktsrivaliseringen. Det er klart at invasjonen var den store hendelsen som preget nyhetsbildet her i landet. Av denne grunn så man at nyheter knyttet til konflikten gjerne ble trykket så snart en får høre om de. Eksempler på dette finner man når samtlige aviser rapporterer om opprørsseire mot sovjetiske styrker i de tidlige dager av invasjonen. Når dette siden blir tilbakevist utøver alle god presseskikk i å informere sine lesere om denne feilinformasjonen. Flere spekulative artikler relatert til både hendelsesforløp, motiv for invasjonen og internasjonale reaksjoner kom også på trykk. Med unntak av Aftenposten så man at det var moderate reaksjoner som ble etterlyst fra redaksjonelt hold. Men generelt merkes det gjennom i de mange kommentarartikler og leserinnlegg som kom på trykk at leserne var langt strengere i sine syn. Dette kom også til uttrykk når Arbeiderbladet rett etter konfliktens utbrudd trykket en artikkel som fremhevet den sovjetiske generalen Zhukov. Gitt omstendighetene som Sovjetunionen nå befant seg i reageres det negativt på dette fra enkelte lesere.²⁰⁷

---

²⁰⁶ Alstad, Bjørn. 1993. *Norske meninger 1946-93: Norge og verden* S 71

²⁰⁷ Arbeiderbladet 8. januar 1980. S 13 *Sovjets fredsvilje*

Når det kom til avisenes påvirkning av opinionen, så man at de samme sakene ofte ble vinklet noe ulikt. Dette er det flere eksempler på. Når det gjelder beskrivelsen av flyktnings situasjonen i Pakistan baserte avisene seg i hovedsak på pakistanske myndigheters estimer på 400 000, og Kirkens Nødhjelps tall på 600 000. Her så man at Arbeiderbladet og VG la seg midt imellom og opererte med 500 000 flyktninger, mens Aftenposten baserte seg på tallene fra Kirkens Nødhjelp. Dagbladet legger her sammen estimerte flyktnings tall fra Pakistan og Iran for å presentere det mer slående tallet på en million. I Aftenpostens virker dette som et ledd i en bevisst svartmaling av situasjonen i Sovjetunionens disfavør. Hos Dagbladet bærer det i større grad preg av generell dramatisering av situasjonen basert på øvrige overskrifter og nyhetsvinklinger. Et annet eksempel så man når daværende SV-leder Berge Furre ble sitert i samtlige av avisene gjennomgått, hvor han fordømte Sovjetunionens inngrep. Uttalelsene hans fremkom dog ulikt. Mens det i Aftenposten ble lagt utelukkende vekt på fordømming av Sovjetunionen, inkluderte Arbeiderbladet og VG også at partilederens advarsler om faren for at inngrepet ville bli brukt som påskudd for tiltak som kunne sette verdensfreden i fare.²⁰⁸ Selv om ikke Dagbladet direkte siterer partilederen på sistnevnte, kom også disse holdningene frem her.²⁰⁹ I Arbeiderbladet så man også at det trykkes uttalelser fra John Sannes som ettersøkte indirekte reaksjoner på invasjonen. Nyanser som dette skiller avisene i sin omtale av konflikten. Mens det forsterker bildet av Arbeiderbladet som en avis som makte til forsiktighet, fremkommer Aftenposten som en avis som ønsker sterke reaksjoner overfor Sovjetunionen. Fokuset på politiske uttalelser om situasjonen var merkbar. Alle de store norske partiene fikk uttale seg gjennom avisene og regjeringen ble jevnlig oppsøkt og sitert. Også NKP kom til ordet ofte til tross for at partiet var sterkt marginalisert.²¹⁰ Dette har nok en sammenheng med dramaet som utspilte seg i partiets kontorer. Likevel bidro det til å nyansere den norske debatten gjennom å trekke inn Norske syn som støttet den sovjetiske linjen.

Det fremstilles i omtalen av konflikten som en selvfølge i samtlige av de undersøkte avisene at Norge skulle reagere med straffetiltak overfor Sovjetunionen. Det er tydelig her at USA spilte en nøkkelrolle i formingen av den norske debatten. Det er også klart at holdningen til Sovjetunionen utvilsomt var partisk gitt Norges tilknytning til NATO. Sovjetunionen ble tross alt sett på som en trussel for Norge. Dette fremkommer også noe kuriøst gjennom avisenes

---

²⁰⁸ Arbeiderbladet 3. januar 1980. S 7 *Truer freden*, VG 3. januar 1980 S 6 «*Trussel mot fred*» & Aftenposten 3. januar 1980. S 16 *Skarpe reaksjoner mot Sovjets overfall*

²⁰⁹ Dagbladet 3. januar 1980 nr 2. S 6 *Storkonflikt truer nær energi-kildene*

²¹⁰ Statistisk sentralbyrå 1982. *Stortingsvalget 1981 Hefte 1* S 18

karikaturer av Bresjnev som gjerne illustreres som en hulkende gorilla av avisenes tegnere. (Fig. 8) Til sammenlikning finner ikke slik parodisk avbildning sted når det er snakk om andre statsledere.

Sammenlikningen mellom Sovjetunionens invasjon av Tsjekkoslovakia og Afghanistan ble gjort av samtlige aviser, og av god grunn. Umiddelbart bar dette preg av å være sovjetisk kontroll for å sikre seg at deres allierte holdte seg etter Moskvas linje. Forutsetningene for konfliktene viste seg derimot snart å være fundamentalt ulike. Mens Tsjekkoslovakias befolkning generelt forholdte seg til fredelig demonstrasjon i møte med Warszawapaktlandenes invasjon, var det ved invasjonen av Afghanistan allerede en pågående borgerkrig mellom ulike muslimske opprørsgrupper og den høyst upopulære kommunistiske regjeringen i landet.²¹¹ Forutsetningen for en rask sovjetisk suksess var dermed nærmest fraværende. På bakgrunn av dette utviklet konflikten seg hurtig til å bli det som historien nå kategoriserer som «Sovjets Vietnam». Bildet av Sovjetunionen som aggressor og trussel for verdensfreden gikk igjen i samtlige aviser som er gjennomgått. Likevel var det klar forskjell mellom fremstillingen av situasjonen mellom avisene. Til tross for dette virker det som at dette ble sett på som en relativt isolert konflikt. Faren for spredning til Europa ble i liten grad trukket frem. Inntrykket er at blokkinnndelingen av verden bidro til en maktbalanse som medførte en viss forutsigbarhet.

---

²¹¹ Marples D. R. 2011. *Russia in the Twentieth Century*. S 237

3 Fra sovjetsystemet, til ny nedkjøling

Etter Sovjetunionens kollaps i 1991 befant den nye russiske staten seg i en turbulent periode preget av omstilling i samfunn og lederstruktur. Fra vestlig side var det håpet at Russland nå ville begi seg ut med programmer for å omforme økonomien i landet, samtidig som arbeidet med utvikling av demokratiet som Gorbachev hadde lagt grunnmuren for fortsatte.²¹² Utenlandske investeringer og tettere politiske forbindelser mellom Vesten og Russland fulgte. Også i Norge så man med optimisme på hvilke fordeler et tettere samarbeid med Russland kunne føre med seg.²¹³ Ansvar for dette arbeidet falt på Boris Jeltsin, den nye russiske føderasjonens første president. Det nye Russlands forhold til Vesten var et helt annet enn Sovjetunionens. Jeltsin ønsket tettest mulig samarbeid med Vesten, men han møtte hard motstand for sine reformer i den russiske kongressen som trodde disse ble påtvunget fra utenlandske aktører.²¹⁴ Konflikten mellom presidenten og kongressen kulminerte 14. desember 1993. Kongressen forsøkte å avsette Jeltsin ved bruk av makt som følge av striden om den nye grunnloven og hans overgang til styring gjennom president-dekreter.²¹⁵ Utfallet av konflikten var at rundt 150 mennesker ble drept i parlamentsbygningen mens flere andre ble såret. Jeltsin hadde lyktes i å befeste presidentembetets ledende posisjon.²¹⁶ Likevel så man at desentraliseringen av makt som hadde begynt under Gorbachevs Perestrojka førte til problemer internt i landet. Det var altså ikke uten motstand Jeltsin vendte Russland vestover. Når man i hans presidentperiode så et Russland som forsøkte å ta inn vestlige verdsett, kan en undre seg hvorfor de tidligere sovjetborgerne ønsket seg vekk fra det sovjetiske systemet. Forklaringen på dette ligger ifølge seniorforsker ved Fridtjof Nansens Institutt, Lars Rowe, i den kalde krigens enkle logikk: Sovjetunionen hadde tapt, Vesten hadde vunnet.²¹⁷

Selv om Jeltsins politikk hadde oppslutning i folket, snudde dette raskt mot midten av 90-tallet. Man så fremveksten av en ny næringselite med nære bånd til regjeringen, samtidig som den offisielle økonomien var i fritt fall.²¹⁸ Vestlige løsninger på de økonomiske og politiske

---

²¹² Marples D. R. 2011. *Russia in the Twentieth Century*. S 304

²¹³ Kjølberg, A. 2015. *Norsk sikkerhetspolitikk og nordområdene i: Norge og Russland: Sikkerhetspolitiske utfordringer i nordområdene* S. 35

²¹⁴ Ibid. S 34 & Marples D. R. 2011. *Russia in the Twentieth Century*. S 304

²¹⁵ Ibid. S 306

²¹⁶ Ibid. S 306

²¹⁷ Rowe, Lars 2015 i: *Naboer i frykt og forventning: Norge og Russland 1917 – 2014*. S 628

²¹⁸ Marples D. R. 2011. *Russia in the Twentieth Century*. S 306 & 307

problemene slo feil og forverret snarere overgangsproblemene.²¹⁹ Samtidig som en så at ledende figurer, inkludert Jeltsin-familien, bygge opp store formuer, så man også at Russland var ute av stand til å hindre NATO-alliansens utvidelse østover.²²⁰

I denne overgangsperioden i det russiske samfunnet forsvant også den sovjetiske kulturarven hurtig. Tidligere historiske hendelser som seiersdagen 9. mai, revolusjonsdagen og Lenins fødselsdag ble ikke markert av andre enn den eldre garde. Som følge av den brå overgangen til et vestlig verdisyn og forkastningen av sovjetiske, var det en merkbar mangel på et ideologisk samlingspunkt for russiske borgere.²²¹

Jeltsins presidentperiode og hans åpning av Russland for Vesten førte kort oppsummert til økonomisk og sosial kollaps i landet, noe hans etterfølger Vladimir Putin brukte for å promotere sitt eget regime.²²²

3.1 Putin samler Russland, forholdet til Vesten kjølnes

Da Boris Jeltsin fratrådte sin stilling 31. desember 1999, ble Vladimir Putin oppnevnt til fungerende president frem mot valget i mars påfølgende år. Et valg som han vant med 53% av stemmene.²²³ Bruddet med den tidligere politikken ført av Jeltsin og Gorbachev begynte nærmest umiddelbart. Gjennom dekret 849 i mai av 2000 reorganiserte Putin landet til syv føderale distrikter. Hver av disse distriktene ble så plassert under en representant for presidenten, noe som sterkt reduserte makten hos lokale ledere.²²⁴

Putin tok også skritt mot oligarkene som hadde oppnådd mye makt i landet som følge av kontroll over naturressurser samt eierskap i tidligere statsselskaper som Aeroflot. Gjennom siktelsler knyttet til skatteunndragelse og innblanding i politiske prosesser, ble etter hvert flere av de tidligere oligarkvennene til Jeltsin presset ut.²²⁵ Denne handlekraften, sammen med hans offentlige personlighet og bakgrunn i KGB, skapte kontrast til det tidligere regimet. Putin fremsto som en leder det russiske folk kunne identifisere seg med. Dette kom også klart frem ettersom Putin åpent uttrykte at Sovjetunionens fall var geopolitisk ulykke, samtidig som han

---

²¹⁹ Rowe, Lars 2015 i: *Naboer i frykt og forventning: Norge og Russland 1917 – 2014*. S 628

²²⁰ Marples D. R. 2011. *Russia in the Twentieth Century*. S 309 & 310.

²²¹ Ibid. S 310 & 311.

²²² Ibid. S 310

²²³ Ibid. S 314

²²⁴ Putin V. 2000. *Decree of the president of the Russian federation NO. 849 of May 13, 2000 on the plenipotentiary representative of the president of the Russian federation in the federal okrug*. S 1, 5 & 6

²²⁵ Marples D. R. 2011. *Russia in the Twentieth Century*. S 316

prioriterte viktigheten av historiske hendelser i den nasjonale hukommelsen. På denne måten skapte han en kobling mellom sovjetfortiden og det nye Russland.²²⁶

I kjølvannet av terrorangrepet i New York 11. september 2001 uttrykte USA under Moskva-toppmøtet i mai påfølgende år behov for baser i Sentral-Asia for sin krig i Afghanistan. En forespørsel Putin innfridde på. Under møtet ferdigstilte landene også nedrustningsavtalen Strategic Offensive Reduction Treaty (SORT) og Russland godtok uten protest at USA trakk seg fra ABM-avtalen, et ledd i SALT-I som begrenset bruk av rakettforsvar. I gjengjeld gjorde ikke USA mer enn å avstå fra å kritisere russisk politikk i Tsjetsjenia samt anerkjenne landet som en markedsøkonomi.²²⁷

Høsten 2003 fant Roserevolusjonen sted i Georgia. Revolusjonen fikk daværende president Eduard Sjevardnadze kastet etter at han hadde blitt gjenvalgt gjennom omfattende juks i valgprosessen. Etter flere uker med protester ble omsider Mikheil Saakasjvili innsatt som president.²²⁸ Revolusjonen ble åpent støttet av USA, og Georgia søkte i ettertiden nærmere samarbeid med Vesten, inkludert medlemskap i NATO.²²⁹ I mars 2004 ble Bulgaria, Estland, Latvia, Litauen, Romania, Slovakia og Slovenia medlemmer av NATO.²³⁰ Samtidig som man så at USA støttet pro-vestlige revolusjoner i flere tidligere kommuniststater. Russland protesterte på det de så på som vestlig ekspansjon inn i de næreste russiske interesseområder. Noe som kan ses på som en av forklaringene på hvorfor de såpass aggressivt involverte seg i valgprosessen i Ukraina dette året.

Helt siden starten av Putins første presidentperiode kom det klare signaler på hvor viktig en nær relasjon til Ukraina var for Russland. I mai 2001 oppnevnte Putin Viktor Chernomyrdin som ambassadør til Ukraina. Chernomyrdin var en av Russlands mest kjente politiske figurer og hadde tidligere tjent som statsminister under Jeltsin. At han nå ble utnevnt til ambassadørposten tydeliggjorde viktigheten av forholdet til Ukraina.²³¹ Det sterkeste signalet kom dog under toppmøtet i Kiev januar 2004. Her skisserte Putin en policy om samhold og vennskap med Ukraina som skulle sammenfalle med 350-årsmarkeringen for Perejaslav-traktaten. Traktaten

---

²²⁶ Marples D. R. 2011. *Russia in the Twentieth Century*. S 313. & Rowe, L. i: Holtsmark, S.G 2015. *Naboer i frykt og forventning: Norge og Russland 1917 – 2014*. S 628

²²⁷ Kuchins, A og Åslund, A 2009. *Pressing the "Reset Button" on US-Russia relations* S 2, 2012. SORT i Store norske leksikon & 2014. SALT i Store norske leksikon

²²⁸ Øverland, I. 2006. *Lappeteppet Georgia*

²²⁹ Marples D. R. 2011. *Russia in the Twentieth Century*. S 321 & NATO 2017. *Relations with Georgia*

²³⁰ NATO 2017. *Member countries*

²³¹ Marples D. R. 2011. *Russia in the Twentieth Century*. S 319. & Wikipedia 2017. *Viktor Chernomyrdin*

symboliserte for Russland en periode med samarbeid og vennskap mellom de to nasjonene.²³² I følge den canadiske historikeren David Marples var Putins motvillighet til å akseptere eksistensen av et uavhengig Ukraina merkbart gjennom handlinger som dette, til tross for at de virket å være av vennligsinnet karakter. «Hans holdning overfor Ukraina reflekterte en generell tendens i Russland som hadde overlevd siden 1991 hvor man så på de tidligere sovjetrepublikkene som en del av Russlands nære utland, et område Russland relativt fritt kunne utøve press på for å oppnå sine ønsker»²³³ Dette ble tydelig når Russland og Putin selv blandet seg inn i presidentvalget i landet i 2004, noe som resulterte i samlede vestlige protester. Kreml betraktet disse protestene som en USA-ledet konspirasjon mot russisk innflytelse i landets nærområder.²³⁴ Putin hadde åpent støttet kandidaturet til lederen for Donetsk-regjeringen Viktor Yanukovych. Yanukovych vant den andre runden i presidentvalget, men det ble avslørt at prosessen var blitt rigget i hans favør. Resultatet var ny avstemning etter at tusenvis av ukrainere tok til gatene i Kiev i det som i ettertiden ble kjent som Orangerevolusjonen.²³⁵

I perioden som fulgte så man at Ukraina distanserte seg fra Russland. Den nyvalgte ukrainske presidenten Viktor Jusjtsjenko uttalte blant annet at utlånet av marinebaser i Sevastopol til den russiske svartehavsflåten ikke ville bli fornyet. Samtidig ble kontroversielle problemer som sultkatastrofen mellom 1932 og 1933 trukket frem i den offentlige debatten. Den ukrainske regjeringen stemplet katastrofen som folkemord, begått av Moskva. Landet arbeidet også målrettet for medlemskap i både EU og NATO.²³⁶

Sammenbruddet av tillit mellom Russland og USA ble tydeliggjort som følge av Orangerevolusjonen i Ukraina. Dette var et eksempel på tydelig russisk involvering i et annet lands politiske prosess, samtidig som man så at USA gav direkte eller indirekte støtte i revolusjoner i tidligere sovjetrepublikker i denne perioden.²³⁷ Gjennom utvidelsen av NATO til å innbefatte nasjoner i den russiske interessesfæren, samt forhandlingene om utplassering av rakettforsvar i Polen og Tsjekkia, var opplevelsen av å bli omringet utvilsomt tilstede i Kreml.²³⁸ En av konsekvensene for dette var krigen med Georgia i 2008.

---

²³²Perejaslav-traktaten ble undertegnet i 1654 i den ukrainske byen Perejaslav. Avtalen sørget for at tsaren lovet å beskytte den ukrainske Kosakk-staten mot Polen. (Wikipedia 2017. Russo-Polish War 1654-1667 & Marples D. R. 2011. *Russia in the Twentieth Century*. S 319 & 320)

²³³ Ibid. S 320. (Min oversettelse)

²³⁴ Kuchins, A & Åslund, A 2009. *Pressing the "Reset Button" on US-Russia relations* S 2.

²³⁵ Ibid. S 2. Marples D. R. 2011. *Russia in the Twentieth Century*. S 320.

²³⁶ Ibid. S 320.

²³⁷ Kuchins, A. & Åslund, A. 2009. *Pressing the "Reset Button" on US-Russia relations* S 2 & 3.

²³⁸ Ibid. S 3 & 4. Marples D. R. 2011. *Russia in the Twentieth Century*. S 321.

4 Georgiakrigen

Etter Roserevolusjonen i 2003 var en av målsettingene i Mikheil Saakasjvilis regjering re-integreringen av separatistregionene Abkhasia og Sør-Ossetia, med makt om nødvendig.²³⁹ Russerne hadde gitt sikkerhetsgarantier til Sør-Ossetia og hadde lokale forsvarsstyrker i området. Russland hadde også utstedt pass til om lag 90% av den Sør-ossetiske befolkningen, noe Saakasjvili betegnet som russisk provokasjon.²⁴⁰ Konflikten ble så

Kart 1: hentet fra: <https://www.britannica.com/place/South-Ossetia>

alvorlig trappet opp i 2008 ved at Georgia utplasserte tungt artilleri i Sør-Ossetia som del av deres offensiv i området. Etter hvert eskalerte så dette til krig med Russland.

7. august ble georgiske tropper sendt inn i Sør-Ossetia. Georgiske styrker gikk denne dagen til angrep ikke bare på Sør-Ossetisk milits, men også på en russisk base hvor russisk fredsbevarende personell ble drept. Dette angrepet gav ifølge Oksana Antonenko, seniorforsker ved britiske International Institute for Strategic Studies (IISS), en patina av legitimitet til russisk intervensjon.²⁴¹ Dette var et syn som i stor grad ble delt i de norske avisene. I Aftenposten ila utenriksredaktør Kjell Dragnes Saakasjvili mye av skylden for konflikten.²⁴² I VG og Dagbladet ble det spekulert i om Georgia hadde regnet med å få støtte fra USA og NATO i konflikten, og at det var derfor de valgte å gå til angrep.²⁴³ I Dagbladets leder 9. august skrev de at Saakasjvili med denne krigen hadde lagt inn «tidenes dårligste søknad for et framtidig medlemskap i både Nato og EU». Avisen mente at Russlands president ble tvunget av «haukene» i Moskva til å sette hardt mot hardt som følge av den georgiske presidentens

²³⁹ European Stability Initiative, 2010. *Georgia's revolution and the future of its democracy* S 16 & Fawn, Rick, 2012. *Georgia: revolution and war* S 2

²⁴⁰ Kuchins, A. & Åslund, A. 2009. *Pressing the "Reset Button" on US-Russia relations* S 3, Antonenko, O. 2008. *A War with No Winners*. S 23 & Dagsavisen 8. august 2008 S 14 *Russland varsler storkrig i Georgia*

²⁴¹ Antonenko, O. 2008. *A War with No Winners*. S 23 & 24

²⁴² Aftenposten 9. august 2008. S 12 *Knuten i Kaukasus*

²⁴³ VG 9. august 2008. S 2 *Krig i Sør-Ossetia*, Dagbladet 9. august 2008. S 2 *Større enn seg selv*

uklokskap.²⁴⁴ Morten Strand i Dagbladet mente konflikten hadde dyttet Russland i en farlig retning ved å gi argumenter til «disse russiske haukene».²⁴⁵

Russiske styrker mobiliserte for motangrep 8. august. I VG het det at Putin lovet hevn etter det han kalte «aggressive handlinger» fra Georgia i Sør-Ossetia.²⁴⁶ Innen 11. august hadde de drevet de georgiske styrkene tilbake.²⁴⁷ Likevel fortsatte Russland å presse inn i Georgia og åpnet på dette punkt en ny front fra Abkhasia.²⁴⁸ I Norge ble den russiske invasjonen fordømt, men det var samtidig klart at en ikke så på sanksjoner av Russland som ønskelig.²⁴⁹ I Dagsavisen var det uttrykt bekymring for videre forhandling med Russland om delelinjen i Barentshavet og Polhavet om forverringen av forholdet mellom Russland og Vesten fortsatte.²⁵⁰ Daværende utenriksminister Jonas Gahr Støre sa til Aftenposten at Norge ikke så på det som ønskelig å iverksette sanksjoner fra vestlig side. Støre mente flere måtte ta ansvaret for utbruddet av konflikten, men han uttrykket samtidig at Russlands krenkelse av georgisk suverenitet var uakseptabel.²⁵¹ Dekningen av konflikten fokuserte i stor grad på de sivile tapene som krigen medførte. (Fig. 9) Under konflikten så man også at mediene ble aktivt brukt i propaganda. Dette førte til at man i de norske avisene rettet et kritisk lys på medienes egen rolle i konflikten. Fra russisk side ble sivile tapstall overdrevet, og det ble skrevet om georgiske angrep på sivile.²⁵² Dagsavisens journalist, Heidi Taksdal Skjeseth, skrev fra Georgia at man ikke burde tro alt man hørte om situasjonen i landet. Hun skrev at georgiske myndigheter sendte ut meldinger til pressefolk stasjonert i landet om etnisk rensing utført av russisk militære og at «Ingen uavhengige observatører har bekreftet de grove beskyldningene».²⁵³ Propagandakrigen mellom Georgia og Russland hadde holdt på siden utbruddet av konflikten.»

De norske avisene var alle kritiske til Russlands fremtreden i Georgia, men den kortvarte krigen forble ikke lenge i det norske mediebildet. Andre nyhetsaktuelle saker som blant annet OL i

---

²⁴⁴ Dagbladet 9. august 2008. S 2 *Større enn seg selv*

²⁴⁵ Dagbladet 13. august 2008. S 3 *Personlig vendetta*

²⁴⁶ VG 9. august 2008. S 12 *Putin lover hevn*

²⁴⁷ Antonenko, O. 2008. *A War with No Winners*. S 24 & 26

²⁴⁸ Dagsavisen 11. august 2008. S 12 *Fra Tallinn til Tbilisi*

²⁴⁹ Ibid. S 12 *Vanskeligere å samarbeide i nord*

²⁵⁰» Forhandlingen om den maritime avgrensningen mellom Norge og Russland i Barentshavet og Polhavet pågikk i 40 år. Inngåelse av avtalen løste det viktigste utestående spørsmålet mellom Norge og Russland gjennom flere tiår. Avtalen avklarer grenseforholdet mellom Norge og Russland i Barentshavet og Polhavet. Den bidrar til rettslig klarhet og forutberegnelighet i området. (Regjeringen 2014. *Delelinjeavtalen med Russland* & Dagsavisen 11. august 2008. S 12 *Vanskeligere å samarbeide i nord*)

²⁵¹ Aftenposten 16. august 2008 S 11 *Støre advarer mot å straffe Russland*

²⁵² Aftenposten 19. august 2008 S 11 & 12 *Ingen bevis for alle drepte*

²⁵³ Dagsavisen 1. september 2008 S 2 *Propagandakrigen*

Beijing tok en del oppmerksomhet og satte fokus over på kinesiske forhold. Etter konflikten var utspilt skrev Dagsavisen 19. august det som kan oppsummere det norske synet på lederplass:

«Russlands innmarsj i nabolandet Georgia er uakseptabel og måtte få en reaksjon. Men nå er det tid for klokt diplomati heller enn militær sabelrasling. Feil er begått på begge sider. Det er tid for å ta et skritt tilbake, trekke pusten dypt og starte på nytt. Russland må ubetinget respektere nabolandenes territoriale integritet. NATO må akseptere Russlands legitime behov for å ivareta sin egen sikkerhet.»²⁵⁴

Russland valgte i konflikten om Sør-Ossetia å gå til krig for å forsvare sine interesser i sitt nære utland i det som var den største maktdemonstrasjonen fra russisk hold siden Den kalde krigen. At Georgias angrep var den utløsende faktoren, medførte en viss forståelse i norske aviser for Russlands handlinger. Likevel var det bred enighet i at Russland gikk for langt i sin bruk av makt. Dette førte til bekymringer for at Russland så at de kunne nå sine politiske mål gjennom bruk av makt.²⁵⁵

Konsekvensene av krigen i var at Georgia mistet Sør-Ossetia og Abkhasia. Regionene erklærte selvstendighet fra Georgia, og 25. august anerkjente Russland utbrytterregionene som selvstendige stater.²⁵⁶ Beslutningen ble fordømt internasjonalt, men den må ses i sammenheng med Kosovokrigen i 1999. Den vestlige intervensjonen i Serbia (daværende Jugoslavia) hadde ikke mottatt godkjenning i FN. Flere vestlige land, inkludert Norge, hadde tidligere i 2008 også anerkjent Kosovo som selvstendig.²⁵⁷ Også dette hadde kommet uten en avgjørelse fra Sikkerhetsrådet.²⁵⁸ Det er klart at dette hadde betydning for Russlands handlinger under konflikten med Georgia, noe som også kom frem i norske aviser.²⁵⁹ Allerede mens Georgiakrigen pågikk, så man faren for liknende scenario i Ukraina. Som nevnt var det flere likhetstrekk i utviklingen i disse to landene. Det ble i denne sammenheng innkalt til ekstraordinære toppmøter i EU og NATO for å revurdere forholdet til Russland. Som svar tilsidesatte Russland forhandlinger om medlemskap i Verdens handelsorganisasjon (WTO), frøs samarbeid med NATO og innførte økonomiske sanksjoner mot enkelte amerikanske

---

²⁵⁴ Dagsavisen 21. august 2008 S 2 *Iskaldt mellom NATO og Russland*

²⁵⁵ Aftenposten 20. august 2008 S 2 *Georgia er ikke Norge*

²⁵⁶ Radio Free Europe/Radio Liberty 25. August 2008. *Russian Lawmakers Call For Recognition Of Georgia's Breakaway Regions*

²⁵⁷ Regjeringen 2008. *Norway recognises Kosovo as an independent state*

²⁵⁸ Antonenko, O. 2008. *A War with No Winners*. S 30. & Wikipedia 2017. *International recognition of Kosovo*

²⁵⁹ VG 11. august 2008 S 11 *En verden i gråtoner*, Aftenposten 20. august 2008 S 2 *Georgia er ikke Norge*

selskap.²⁶⁰ Selv om forholdet mellom alliansen og Russland ble forverret som følge av konflikten, ble det ikke innført sanksjoner overfor Moskva. I Aftenposten skrev Kjell Dragnes at det til tross for dette, ikke var snakk om en tilbakegang til Den kalde krigen.²⁶¹ Også i VGs leder mente de at man i Norge gjorde lurt i å forsikre om at en kald krig ikke var på trappene. VG la samtidig til at konflikten viste hvor viktig det var for Norge å «holde orden i eget hus» med tanke på forsvar og allianseforankring.²⁶² Til tross for forverringen i forholdet mellom Russland og Vesten, så man at forholdet til dels normaliserte seg ettersom tiden gikk. Likevel kom det som en overraskelse da Norges daværende statsminister Jens Stoltenberg og den russiske presidenten Dimitrij Medvedev sluttførte forhandlingene om delelinjen i Barentshavet i 2010.²⁶³

Det har i ettertid blitt spekulert i om Russland valgte å bruke såpass omfattende midler for å forhindre Georgias innmelding i NATO.²⁶⁴ Det er uansett klart at måten konflikten kom til sitt høyepunkt hadde en sammenheng med forverringen i relasjonen til Vesten. Fra russisk side må det ha blitt oppfattet som truende at de nå sto i fare for å miste innflytelse i områder med lang historisk tilknytning til landet.

---

²⁶⁰ Antonenko, O. 2008. *A War with No Winners*. S 27

²⁶¹ Aftenposten 21. august 2008 S 16 *Kald vind gjør ingen kald krig*

²⁶² VG 22. august 2008 S 2 *kaldere fred*

²⁶³ Rowe, L. 2015 i: *Naboer i frykt og forventning: Norge og Russland 1917 – 2014* S. 631

²⁶⁴ Fawn, R. 2012. *Georgia: revolution and war* S 3

5 Krim-krisen

Bakgrunnen for konflikten om Krim-halvøya kan spores tilbake til 1954 da Stalins etterfølger Nikita Khrusjtsjov gav området til Sovjet-Ukraina i anledning 300-års jubileet for Perejaslav traktaten. Frem til da hadde området vært en del av Sovjet-Russland, dette er bakgrunnen for den høye andelen russere bosatt på Krim.²⁶⁵ Når Ukraina fikk sin selvstendighet i 1991 beholdte landet Krim-halvøya. Likevel førte befolknings sammensetningen og

Kart 2: Hentet fra Aftenposten 20. mars 2014 S 17

sikkerhetsspørsmål til at det ble en dragkamp om eierskapet av området mellom Russland og Ukraina. Ukraina ønsket i 1995 en uttalelse fra FNs sikkerhetsråd om den pågående disputten med Russland om Krim-halvøya, og hadde derfor blitt medlem i NATOs partnerskap for fred i 1994 for å styrke sin posisjon i forhandlingene.²⁶⁶ I 1997 ble en særskilt partnerskapsavtale mellom Ukraina og NATO inngått. Avtalen markerte en klarere tilknytning til alliansen, og i 2002 erklærte Kiev formelt sin intensjon om å bli fullverdig medlem i den ikke for fjerne fremtid.²⁶⁷ Dette betød at Ukraina nå gikk tilbake på løftet om «blokk-nøytralitet» som ble fremmet etter at landet fikk sin uavhengighet.²⁶⁸ I oktober 2003 la Russland territorielt krav på øyen Tuzla ved Krim, noe som ble en prøvelse på forholdet mellom de to landene og satte fart på vestvendingen i Ukraina.²⁶⁹ Både EU og USA hadde gitt uttrykk for at et felles Europa måtte inkludere Ukraina og at landet var å regne som en viktig strategisk partner. I sin rapport til NATO om muligheten for Ukrainisk medlemskap i alliansen skrev politisk analytiker Mikhail A. Molchanov: «Ukrainas geopolitiske betydning for Vesten kan bare forklares vis-à-vis

²⁶⁵ Marples D. R. 2011. *Russia in the Twentieth Century*. S 305

²⁶⁶ Molchanov, M. A. 2003. *Ukraine's European Choice: Pitfalls and Prospects*. S 14.

NATOs samarbeidsprogram med land som ønsker å bli medlemmer av forsvarsalliansen. Også Russland ble med i programmet i 1994 men uttrykte bekymringer for alliansens spredning (2014. *Partnerskap for fred* i Store norske leksikon & 2013. *Oversikt over Russlands historie* i Store norske leksikon)

²⁶⁷ Molchanov, M. A. 2003. *Ukraine's European Choice: Pitfalls and Prospects*. S 15 & 17

²⁶⁸ Ibid. S 13

²⁶⁹ Marples D. R. 2011. *Russia in the Twentieth Century*. S 319. Molchanov, M. A. 2003. *Ukraine's European Choice: Pitfalls and Prospects*. S 18

skeptiske, om ikke fiendtlig, syn på Russland»²⁷⁰ oppfatninger som vedvarte til tross for tilnærmingene Russland hadde gjort til Vesten i kjølvannet av terrorangrepene 11. september. Russland forble «noe annet enn Europa» ifølge Molchanov. Ukrainske myndigheter hadde også følt seg tvunget til å støtte «myten» om ny russisk imperialisme ettersom denne retorikken ila Ukraina en nøkkelrolle i europeisk sikkerhetspolitikk.²⁷¹ Det var tydelig at Ukraina tidlig på 2000-tallet var å regne som både innen den russiske og den vestlige interessesfæren. Spørsmålet om Ukraina skulle nærmere integrere seg i EU og NATO hadde lenge splittet befolkningen. Ifølge meningsmålinger gjennomført under Leonid Kutsjmas presidentperiode i 2002, var 31% for medlemskap i NATO, mens 40% var imot. 56% var for medlemskap i EU mens 17% var imot.²⁷²

Ukraina hadde aldri fått utvikle en pro-europeisk bevegelse i samme grad som de baltiske- og sentral-østlige landene, men hadde i stedet konsentrert seg om å opprettholde stort sett skjulte handelsforbindelser med Russland.²⁷³ Dette så på midten av 2000-tallet ut til å endre seg, til tross for Russiske forsøk på å knytte nærmere bånd til landet.²⁷⁴ Denne utviklingen bidrar til å forklare hvorfor Russland valgte å involvere seg så sterkt som de gjorde i det ukrainske valget i 2004.²⁷⁵ I perioden etter Orangerevolusjonen så man som vist i kapittel 3 et Ukraina som beveget seg stadig lengere vekk fra Russland. Etter Georgiakrigen i 2008 advarte også internasjonale eksperter mot liknende scenarier i Ukraina hvis ikke Vesten sørget for stabilitet i regionen.²⁷⁶ Likevel så man ved slutten av pro-vestlige- Viktor Yushenkos presidentperiode i 2010 at det fremdeles bare var 31% av befolkningen som var for medlemskap i NATO, mens det nå var 51% som var imot.²⁷⁷

I november 2013 startet folkeopprøret, senere kalt Euromaidanrevolusjonen, mot Ukrainas daværende president Viktor Janukovitsj. Bakgrunnen for dette opprøret var sittende regjeringes avgjørelse om å midlertidig skrinlegge planene for europeisk medlemskap og heller se til Russland for fremtidige samarbeidsavtaler.²⁷⁸ Opprøret kom som en umiddelbar reaksjon på

---

²⁷⁰ Molchanov, M. A. 2003. *Ukraine's European Choice: Pitfalls and Prospects*. S 3 (min oversettelse)

²⁷¹ Ibid. S 4

²⁷² Ibid. S 27

²⁷³ Ibid. S 6

²⁷⁴ Marples D. R. 2011. *Russia in the Twentieth Century*. S 319 & 320.

²⁷⁵ Ibid. S 320.

²⁷⁶ Antonenko, O. 2008. *A War with No Winners*. S 29. Kuchins, A og Åslund, A 2009. *Pressing the "Reset Button" on US-Russia relations* S 7. Fawn, Rick, 2012. *Georgia: revolution and war* S 1 & 2

²⁷⁷ Sprehe, K. H. 2010. *Ukraine Says 'No' to NATO*

²⁷⁸ Aljazeera 21. november 2013. *Ukraine drops EU plans and looks to Russia*

denne avgjørelsen. Meningsmålinger fra desember 2013 viste at 55% av ukrainere støttet assosieringsavtalen med EU, mens 27% var imot.²⁷⁹ Motstanden mot Janukovitsj hadde dermed høy oppslutning i opinionen. Forhindringen av Janukovitsjs planer for å knytte nærmere bånd til Russland, og den politiske usikkerheten som i etterkant rådet, førte på sikt til at Russland direkte involverte seg av sikkerhetspolitiske hensyn. Som Lars Rowe skriver: «Innlemmelsen av Krimhalvøya var ifølge Putin en russisk redningsaksjon for å forhindre at territoriet ble dominert av amerikanskstøttede fascistiske elementer.»²⁸⁰

Krim-krisen i februar og mars av 2014 kan ses på som en fortsettelse av urolighetene som kom etter Euromaidan. Områdene sør og øst i Ukraina hadde en hovedvekt av russiske innbyggere og var sterke motstandere av en eventuell vestvending.²⁸¹ De fryktet deres interesser ikke ble ivaretatt av den Ukrainske overgangsregjeringen, spesielt viktig var et vedtak av den nye regjeringen om å trekke tilbake et lovforslag som ville sidestille russisk språk med ukrainsk.²⁸² På bakgrunn av dette ønsket flertallet av Krim-halvøyas befolkning økt selvstendighet fra Ukraina, et ønske som i likhet med den sør-ossetiske selvstendighetskampen mottok støtte fra russisk hold.

Demonstrasjoner både for og imot revolusjonen på Maidan-plassen hadde funnet sted på Krim 26. februar.²⁸³ Russland varslet også om en militær hasteøvelse i nærheten av Ukraina for å teste beredskapen i den vestlige delen av Russland, noe som ble sett på som urovekkende fra Vestlig hold. Presidenten i den ukrainske overgangsregjeringen, Oleksander Turtsjynov, ba om samtaler på toppnivå med Russland i kjølvannet av disse opplysningene og utalte at «alle troppebevegelser vil bli betraktet som militær aggresjon.»²⁸⁴ Samme dag som denne øvelsen ble varslet ble den EU-vennlige tidligere opposisjonslederen Arsenij Jatsenjuk utpekt som ny ukrainsk statsminister. Norges utenriksminister Børge Brende var tidlig ute med å sende sine gratulasjoner.²⁸⁵

27. februar 2014 stormet maskerte menn parlamentsbygningen på Krim. Dette blir sett på som starten på den russiske militærintervensjonen, prosessen som ledet til Krim-halvøyas

---

²⁷⁹ R&B Group 2013. *Euromaidan*

²⁸⁰ Rowe L. 2015 i: *Naboer i frykt og forventning: Norge og Russland 1917 – 2014* S 629

²⁸¹ Sprehe, K. H. 2010. *Ukraine Says 'No' to NATO*

²⁸² Dagsavisen 1. mars 2014 S 18 *Jernring rundt Krim* & Aftenposten 20. mars 2014 S 15 *Putins trusler fra 2008 ble virkelighet*

²⁸³ Dagbladet 27. februar 2014 S 14 & 15 *Vi er russere, i Kiev er de nazister*

²⁸⁴ Aftenposten 28. februar 2014 S 16 *USA ber russerne være varsomme*

²⁸⁵ Dagsavisen 27. februar 2014 S 20 *Protestleder utpekt som ny statsminister*

annektering. NATO og flere vestlige statsledere anmodet Russland til varsomhet knyttet til urolighetene.²⁸⁶ 1. mars het det at russiske soldater hadde tatt kontroll over minst to flyplasser på Krim og at krigsskip hadde blokkert innseilingen til Balaklavabukten ved Sevastopol. Ukrainske grensevakter meldte at russiske militærhelikoptre hadde fløyet inn i ukrainsk luftrom.²⁸⁷ I Dagsavisen ble det beskrevet som at Russland la en «jernring» rundt Krim.²⁸⁸ Det russiske inntoget var med dette for fullt i gang.

Mens dette pågikk søkte Ukraina økonomisk krisehjelp. Landet behøvde en krisepakke på 90 milliarder kroner. EU lovte bistand og Russland gav beskjed om at de ville forhandle med det internasjonale pengefondet (IMF) og G8 om en støttepakke. IMF var på dette tidspunkt i samtaler med USA og var ventet til Ukraina for forhandlinger med Ukrainas finansminister Oleksandr Shlapak.²⁸⁹

2. mars godkjente den russiske nasjonalforsamlingen bruk av militær makt i Ukraina. Samtidig kom det flere opplysninger om omfanget av den russiske overtakelsen på Krim.²⁹⁰ EU-land, NATO og USA fordømte den russiske invasjonen, og sistnevnte truet med sanksjonering.²⁹¹ NATOs daværende generalsekretær, Anders Fogh Rasmussen, uttalte at Russland brøt med FNs prinsipper og gjennom sine handlinger truet fred og sikkerhet i Europa.²⁹² Norges daværende utenriksminister, Børge Brende, uttalte: «det hviler et tungt ansvar på Russland for å bidra til å roe ned den spente situasjonen.» Mest oppsiktsvekkende var dog den ukrainske statsministeren Arsenji Jatsenjuks anklagelse om at Russland gjennom sine handlinger hadde erklært Ukraina i krig.²⁹³ Statsministeren hadde beordret full mobilisering av landets militære 1. mars.²⁹⁴ I Aftenposten var det en frykt for at den Ukrainske regjeringen i likhet med georgierne i 2008 ville overtolke vestlig støtte.²⁹⁵

---

²⁸⁶ Dagsavisen 27. februar 2014 S 21 *Putin beordrer øyeblikkelig militærøvelse*

²⁸⁷ Aftenposten 1. mars 2014 S 10 & 11 *Derfor sloss alle om Ukraina*, Dagsavisen 1. mars S 18 *Jernring rundt Krim* & Dagbladet 1. mars 2014 S 24 & 25 *Krimkrig uten kuler*

²⁸⁸ Dagsavisen 1. mars 2014 S 18 *Jernring rundt Krim*

²⁸⁹ Ibid. S 17 *På pengejakt* & Aftenposten 1. Mars S 10 & 11 *Diplomati i feltuniform*

²⁹⁰ Aftenposten 2. mars 2014 S 10 *Høyt spill på Krim*

²⁹¹ Dagsavisen 3. mars 2014 S 16 *Truer sikkerheten*

²⁹² Ibid. S 16 *Truer sikkerheten*

²⁹³ Aftenposten 3. mars side 8 & 9 *Ukrainas statsminister: dette er en krigserklæring*

²⁹⁴ Ibid. 8 & 9 *Ukrainas statsminister: dette er en krigserklæring*, Dagsavisen 3. mars 2014 S 14 & 15 *Krigen nærmer seg faretruende*

²⁹⁵ Aftenposten 4. mars 2014 S 13-15 *Så enorm er styrkeforskjellen* & VG 3. mars 2014 S 9 *Kan utløse voldsspiral*

Flere norske eksperter mente EU og USA måtte vise handlekraft ved å trykke på den russiske økonomiske svakheten. Også symbolske tiltak som boikott av Paralympics og stopp i vodkahandel ble foreslått. Det ble dog hevdet at slike tiltak ville ha begrenset effekt.²⁹⁶ Storbritannias daværende statsminister, David Cameron, uttalte at britiske utøvere ville holde seg hjemme fra lekene. I Norge ble det ikke tatt noe stilling til OL-boikott.²⁹⁷

Til tross for at den russiske regjeringen holdt fast på at deres soldater ikke var direkte involvert, kom det frem gjennom en rekke intervjuer at soldatene som hadde tatt kontroll over Krim var fra Russland.²⁹⁸ Ifølge eksperter tydet det meste – til tross for den tilspissede situasjonen – på at spenningen ville avta gradvis. Et sammenstøt mellom Russland og Ukraina ble sett på som lite trolig. Konsekvensen av konflikten så tidlig ut til å være at Ukraina mistet kontrollen over Krim.²⁹⁹ Som følge av det russiske fremstøtet økte USA sitt militære samarbeid med de baltiske land.³⁰⁰

12. mars, sammen med nyheten om at regionforsamlingen på Krim erklærte seg uavhengig av Ukraina, ble det meldt at EU var klar for sanksjoner mot Russland. Beslutningen kom som følge av at oppfordringene til Russland ikke hadde ført frem.³⁰¹ Russland svarte med egne sanksjoner mot Vesten. Sanksjonene dreide seg i begge tilfeller om enkeltpersoner. Russland latet altså til å svare med samme mynt.³⁰²

Etter en folkeavstemming 16. mars viste at 95% av Krims innbyggere støttet tilslutning til Russland signerte Putin dokumentet som formelt innlemmet regionen i den russiske føderasjon.³⁰³ Kort tid etter startet Russiske tropper overtakelsen av ukrainske militærbaser og materiell, og Ukraina beordret sitt militære å trekke seg ut av Krim. Dette markerer slutten på konflikten om halvøya.

---

²⁹⁶ Aftenposten 4. mars 2014 S 15 *Slik kan Vesten straffe Putin*

²⁹⁷ Dagsavisen 4. mars 2014 S 33 *Vurderer Sotsji dag for dag*

²⁹⁸ Aftenposten 5. mars 2014 S 16 *Det er klart vi er fra Russland*

²⁹⁹ Dagsavisen 4. mars 2014 S 20 *Viktig å kjøpe tid*

³⁰⁰ Aftenposten 6. mars 2014 S 15 *NATO reagerer mot Russland» & «USA styrker støtten til Baltikum*

³⁰¹ Aftenposten 12. mars 2014 S 13 *Eu klar med sanksjoner mot Russland & Vi hører naturlig hjemme i Russland*

³⁰² Aftenposten 21. mars 2014 S 16 *Svarte med ny svarte- liste*

³⁰³ Aftenposten 17. mars 2014 S 11-13 *Stort flertall for russisk tilknytting* & Dagbladet 19. mars 2014 S 10 *Erobreren Putin*

5.1 Nyheten når det norske folk

5.1.1 Aftenposten

Sammen med nyheten om stormingen av regionforsamlingen 28. februar, trykket Aftenposten flere uttalelser som anmodet russerne til varsomhet i Ukraina. Norges daværende forsvarsminister, Ine Eriksen Søreide, forventet at «det ukrainske folket får velge veien videre selv». Uttalelsene antydte langt på vei at russerne var direkte involvert i hendelsene som utspilte seg på Krim.³⁰⁴ Utenriksjournalist i Aftenposten, Alf Ole Ask, skrev samme dag:

«Krim ble en del av Ukraina [...] Men i Moskva var det sterke krefter som mente at Krim burde være russisk [...] Når Russland nå rasler med sablene, er det langvarige strategiske interesser Russlands president Vladimir Putin er opptatt av».

Ask pekte her på at vestvendingen var spesielt kontroversiell på Krim, og at det var store demonstrasjoner i 2006 da NATO hadde en felles øvelse med Ukraina i regionen. Videre skrev han at lite tydet på at Russland ville intervensjon slik de gjorde i Georgia i 2008.³⁰⁵ 1. mars kom det frem i Aftenposten at Russland hadde sendt humanitær bistand til Krim.³⁰⁶ Samtidig het det at landet hadde gitt beskjed om at de ville forhandle med IMF og G8 om en økonomisk støttepakke til Ukraina. Alf Ole Ask karakteriserte dette som en «maktdemonstrasjon». Han mente Putin utnyttet den økonomiske situasjonen i EU og USA når de kom med løfter om pengestøtte. Ifølge Ask sendte Russland signalet til Ukraina at det ikke kom til å foreligge noen løsning uten dem som partner.³⁰⁷

I sin leder 1. mars etterlyste Aftenposten samarbeid og dialog mellom Vesten og Russland. Det ble dog ikke lagt skjul på at det først og fremst var Russland som måtte opptre ansvarlig.³⁰⁸ Det var på dette tidspunkt at Putin fikk fullmakt til bruk av militæret i Ukraina. Både NATO og USA fordømte den russiske militæropptappingen.³⁰⁹ Påfølgende dag trykket avisen bilder av soldater på Krim under overskriften «Kald krig i gatene på Krim».³¹⁰ NUPI-forsker Jakub Godzimirski kalte det «svært foruroligende» i et intervju med avisen. Avisen trykket også flere intervjuer med krimbeboere som blant annet uttrykte at de nok ville hatt det bedre som del av

---

³⁰⁴ Aftenposten 28. februar 2014 S 16 *USA ber russerne være varsomme*

³⁰⁵ Aftenposten 28. februar 2014 S 17 *Derfor er Krim så viktig for Russland*

³⁰⁶ Aftenposten 1. mars 2014 S 10 & 11 *Derfor slåss alle om Ukraina*

³⁰⁷ Ibid. S 11 *Diplomati i feltuniform*

³⁰⁸ Aftenposten 1. mars 2014 Kulturmagasinet S 2 *Veien fra nervekrig til konflikt er kort*

³⁰⁹ Aftenposten 3. mars 2014 S 8 & 9 *Ukrainas statsminister: Dette er en krigserklæring*

³¹⁰ Aftenposten 2. mars 2014 S 1 *Kald krig i gatene på Krim*

Ukraina enn Russland. Det er påfallende at det ikke ble fremmet pro-russiske synspunkter her gitt at størsteparten av befolkningen støttet den russiske annekteringen.³¹¹

I sin nyhetsanalyse 3. mars stilte Alf Ole Ask seg tvilende til de vestlige reaksjonene overfor Russland. Han minnet om at man ikke reagerte på måter som kunne fyre opp konflikten under Georgiakrigen i 2008, og at forholdet mellom Russland og Vesten dermed ble normalisert etter få år. Han mente dette spilte i Russlands favør i konflikten med Ukraina.³¹² Resonnementet gav et inntrykk av Russland som opportunistiske. Det er klart at Ask ønsket sterkere reaksjoner mot Russland. Samme dag ble nesten to hele sider viet til intervjuer med Krim's innbyggere. Heller ikke her kom det frem noe kritikk av den ukrainske regjeringen i Kiev.³¹³

Aftenposten la 4. mars frem en grafikk som viste den enorme styrkeforskjellen mellom Russland og Ukraina. Henry Boyd ved IISS utalte til dette at Ukraina ikke hadde noen kapasitet til å gjøre noe med situasjonen på Krim. Hele tre tidligere amerikanske ambassadører til Ukraina ble her sitert på at de fryktet Ukraina ville «bli fristet til å løsne det første skuddet» slik Georgia ble i 2008. Bekymringen delte Asle Toje, forsker ved Institutt for statsvitenskap ved UiO, som også mente den største faren lå i ukrainsk uforsiktighet. Tidligere amerikansk statssekretær og NATO-ambassadør, Nicholas Burns, mente det ville skade USA og NATOs troverdighet om ikke de klarte å stanse «den Russiske trusselen mot Ukrainas selvstendighet».³¹⁴ Samme dag trykket også avisen en rekke spørsmål knyttet til hva folkeretten sa om konflikten. Det er oppsiktsvekkende å se at avisen her dreide svarene over til russiske overtramp, uavhengig av spørsmål.³¹⁵

I en kommentarartikkel skrev Aftenpostens utenriksredaktør, Kjell Dragnes, at den russiske militære aksjonen var en invasjon. Han mente Russland var et ekstremt realpolitisk orientert land som handlet etter gammel interessesfæretenkning.³¹⁶ Utenriksjournalist Kristoffer Rønneberg mente i en nyhetsanalyse 5. mars at president Obamas fokus på dialog og diplomati oppfattes som et tegn på svakhet av Kina og Russland.³¹⁷

---

³¹¹ Ibid. S 10 *Høyt spill på krim* & S 11 *Mange er så rede at de ikke får sove*

³¹² Aftenposten 3. mars 2014 S 11 *Tiden er på Putins side*

³¹³ Ibid. S 10 *Landet er i fritt fall økonomisk. Vi er på vei mot katastrofe*

³¹⁴ Aftenposten 4. mars 2014 S 13-15 *Så enorm er styrkeforskjellen*

³¹⁵ Ibid. S 15 *Dette sier folkeretten*

³¹⁶ Aftenposten 4. mars 2014 Kulturmagasinet S 3 *Den varslede invasjonen*

³¹⁷ Aftenposten 5. mars 2014 S 17 *Obama mister respekten*

6. mars skrev journalist Per Kristian Aale fra Simferopol at synagoger var blitt angrepet av det som angivelig var nynazister. Det fremkom dog at dette mest sannsynlig var gjort av pro-russiske aktivister av propagandahensyn. I artikkelen kom det frem at en rekke innslag på russisk fjernsyn fremstilte det som om ukrainere hadde blitt banket opp fordi de hadde snakket russisk i ulike ukrainske byer, men at det senere hadde vist seg at de samme to kvinnene hadde blitt intervjuet i flere byer i ulike kostymer. Dette var et av flere eksempler på falsk nyhetsrapportering som Aftenposten trakk frem.³¹⁸

7. mars satte Aftenposten søkelyset på sentrale aktører i det ukrainske nasjonalistpartiet Svaboda. Partiet hadde oppnådd 4 av 20 ministerposter i den nye regjeringen.³¹⁹ Dette innslaget viste at de pro-russiske separatistenes argumenter i konflikten ikke var helt grunnløse. Likevel het det at det russiske budskapet om at fascister hadde tatt makten i Kiev bidro til å piske opp hat og etniske motsetninger, og at dette særlig gikk ut over krimtatarene. Gjennom Aftenpostens intervjuer fremsto det at de som ikke var pro-russisk ble forfulgt på Krim.³²⁰ 4. mars trykket avisen en kronikk av den ukrainske journalisten og forfatteren Sergii Leschenko hvor det ble hevdet at norske medier forvrengte bildet av konflikten. Leschenko mente her at motstandsbevegelsen mot Janukovitsj i norske aviser ble fremstilt som nasjonalister, antisemitter og rasister, og at dette tjente Putin.³²¹ Selv om Aftenposten trakk frem de ekstreme nasjonalistiske elementene, kan man ikke se hold for Leschenkos argumenter, i alle fall ikke i Aftenposten. Dette bærer heller preg av et ønske om å flytte fokuset til omtale av Russland.

Knyttet til at utenriksminister Brende besøkte Kiev, skrev kommentator Per Kristian Haugen i Aftenpostens utenriksredaksjon at Norge gjennom dette ikke etterlot noen tvil om at det ble tatt avstand fra Russland. Det var tydeligvis bred politisk enighet i om situasjonen. Haugen etterlyste i sin artikkel norsk deltakelse i den internasjonale dugnaden til støtte for Ukrainas økonomi. Han advarte samtidig om stille aksept for russisk annektering av Krim. Her gjorde han en oppsiktsvekkende sammenlikning:

---

³¹⁸ Aftenposten 6. mars 2014 S 13 *Angriper synagoger på krim*

³¹⁹ Aftenposten 7. mars 2014 S 16 *Nasjonalistene Vesten ikke vil snakke om*

³²⁰ Aftenposten 11. mars 2014 S 14 *Propaganda pisker opp hat og etniske motsetninger*

³²¹ Aftenposten 4. mars 2014 Kulturmagasinet S 4 & 5 *Ekstremister står ikke bak opprøret*

«En løsning av denne typen er problematisk av mange grunner. Den vekker vonde minner om stormaktenes godkjennelse av at Tyskland annekterte Sudetland fra Tsjekkoslovakia i 1938. Adolf Hitlers «garantier» viste seg å være null verdt.»³²²

Han slo dog umiddelbart fast at Putin definitivt ikke var en ny Hitler, men at ingen land med grense til Russland kunne se rolig på det som utspilte seg på Krim.³²³

9. mars preger overskriften «Slik kuppet pro-russiske krefter Krim's parlament» forsiden.³²⁴ Knyttet til vedtaket i Krim's parlament om tilknytting til Russland skrev Aftenposten at utsendinger fra OSSE og FN var blitt jaget vekk av bevæpnede soldater, og at politikere var blitt presset til å stemme for. Mens den nye regjeringen på Krim hevdet at 61 representanter i forsamlingen var til stede, viste Aftenpostens undersøkelser kun 36. Her hadde avisen fått ett intervju med et parlamentsmedlem som ifølge referatet hadde stemt for, selv om han ikke var tilstede.³²⁵ Alt tydet med andre ord på at det var skittent spill.

13. mars skrev avisen at den russiske overtakelsen medførte en kontroll over TV-sendingene på halvøya. Det var «Putin på alle kanaler på Krim».³²⁶ Folk vekslet inn pengene sine til rubler og stadig nye russiske tropper ankom halvøya. Per Kristian Aale skrev fra Krim 14. mars at det var som om Russland allerede hadde tatt over.³²⁷ Som kjent stemte et overveldende flertall på Krim for tilknytting til Russland. Aftenposten meldte at det ikke hadde gått rolig for seg når befolkningen gikk til urnene den 16. mars. Flere opposisjonelle hadde blitt forhindret fra å avlegge sine stemmer og kidnapping hadde også blitt tatt i bruk for å kontrollere utfallet.³²⁸ I følge en amerikansk tjenestemann Aftenposten hadde snakket med forelå det bevis for at stemmesedler var blitt forhåndsutfylt. Ifølge han hadde hele 123 prosent av Sevastopols innbyggere stemt for tilknytting til Russland.³²⁹ 18. mars skrev Aftenposten at Norge innførte samme sanksjoner overfor Russland som EU. Utenriksminister Brende utalte at det ville komme ytterligere reaksjoner ved tegn på russisk opptrapping. På spørsmål om verden beveget seg mot en ny kald krig svarte Brende at det var beklagelig at debatten så ut til å basere seg på «nullsumspilltenkning». Han uttrykte at det var viktig at EU sto samlet i dette, og mente den

---

³²² Aftenposten 7. mars 2014 Kulturmagasinet S 3 *Å forene fornuft og følelser*

³²³ Ibid. S 3 *Å forene fornuft og følelser*

³²⁴ Aftenposten 9. mars 2014 S 1 *Slik kuppet pro-russiske krefter Krim's parlament*

³²⁵ Ibid. S 10 & 11 *Ifølge referatet stemte han prorussisk i Krim's parlament. Men han var ikke tilstede*

³²⁶ Aftenposten 13. mars 2014 S 18 *Putin i alle kanaler på Krim*

³²⁷ Aftenposten 14. mars 2014 S 16 *Krim-borgerne veksler inn sparepengene til rubler*

³²⁸ Aftenposten 17. mars 2014 S 11-13 *Stort flertall for russisk tilknytting & Krim's sterke mann kvitter seg med meningsmotstandere*

³²⁹ Aftenposten 18. mars 2014 S 16 *Obama truer Putin med tøffere skyts*

norske reaksjonen var kraftig nok.³³⁰ Aftenposten mente det var oppsiktsvekkende at flere sentrale næringslivstopper med tilknytning til Putin ikke var på listen av EUs sanksjoner. Mest nevneverdig sjefen for Gazprom, Aleksej Miller og Rosneft-sjef Igor Setsjin. Lederen for det britiske parlamentets etterretnings- og sikkerhetskomite, Malcolm Rifkind kalte EUs sanksjoner for patetiske. Russlands utenriksminister Sergej Lavrov utalte at Vestens sanksjoner ville få konsekvenser. Til avisen sa NUPI-forsker Helge Blakkisrud at EU-politikerne visste at det ville være nærmest meningsløst å true med å fryse russiske politikeres bankkonti. Han sa at EU-sanksjonene måtte ses på som et første skritt for å se om Putin presset videre.³³¹ I sin leder 18. mars utrykte Aftenposten tvil om at Putin ville velge en annen kurs som følge av vestlige sanksjoner. Avisen mente en mulig løsning var å ta Putin på ordet. «Han forsvarer sin politikk med at det er nødvendig å beskytte den russisktalende befolkningen mot overgrep. Hvis dette virkelig er problemet, må det kunne løses gjennom et sterkt utvidet selvstyre og utplassering av et internasjonalt observatørkorps.»³³² Avisen hevdet også at fremtiden for basen til den russiske svartehavsflåten måtte garanteres for å nå kompromiss med Russland.

I en kommentarartikkel 19. mars refererte Aftenpostens Per Kristian Haugen til Putin som en tsar. Haugen mente det var bekymringsverdig at Putin gang etter gang trakk de lange historiske linjene og agerte ut ifra nasjonal og personlig selvhevdelse. Haugen mente også at det var illevarslende at Putin gjentatte ganger reiste tvil om lovligheten av det som foregikk ved oppløsningen av Sovjetunionen. «Hvis Putin skal tolkes bokstavelig, er Krim slett ikke siste kapittel i dramaet.» Haugen etterlyste her en dyptgående vurdering av det norske forholdet til Russland.³³³

På dette tidspunkt anså Aftenpostens redaksjon Krim som tapt for Ukraina. I sin leder 21. mars skrev avisen at Krim nå var en del av Russland og at dette så ut til å bli en varig ordning. De mente sanksjonene etter alt å dømme så ut til å være ineffektive. Det ble hevdet at den største faren for skjerpning av konflikten nå lå i mangelen på meningsfylt kommunikasjon mellom Kiev og Moskva. Her pekte de på den sterkt vestorienterte regjeringen som styrte i Kiev som et problem. De mente det var beklagelig at denne regjeringen hadde innslag av nasjonalister med sterkt høyreorienterte holdninger.³³⁴ Påfølgende dag trykket Aftenposten en kronikk av den

---

³³⁰ Aftenposten 18. mars 2014 S 17 *Vi synes det er kraftfullt nok*

³³¹ Aftenposten 19. mars 2014 S 13 *Disse tør ikke Vesten straffe*

³³² Aftenposten 18. mars 2014 Kulturmagasinet S 2 *Krim viser behovet for konstruktivt diplomati*

³³³ Aftenposten 19. mars 2014 S 14 *En tsar taler til sitt folk*

³³⁴ Aftenposten 21. mars 2014 Kulturmagasinet S 2 *Enda hardere prøver er i vente for Ukraina*

russiske forfatteren og journalisten Arkadij Babtjenko. Babtjenko som jobbet for den regjeringskritiske russiske avisen Novaja Gazeta. Her gjennomgikk han den nye virkeligheten som var i vente for Krims befolkning under Russisk styre. I det sarkastiske innslaget titulert «Velkommen til Russland, kjære Krim-beboere» fremstilles Russland direkte diktatorisk.

«... tillat oss allerede nå å gratulere med den siste folkeavstemningen i deres liv. Flere «viljesytringer» blir det nemlig ikke. Dere kommer ganske enkelt ikke til å få velge igjen - aldri og ingenting. Aldri og ingenting.»³³⁵

I følge Aftenpostens Moskva-korrespondent Halvor Tjønn ville «Et stabilt Ukraina [...] være av avgjørende betydning for stabiliteten i Europa i mange år fremover». Han mente det var nødvendig for at den pågående krisen ikke skulle trappes opp at et folkevalgt og legitimt regime ble etablert i Kiev. Her siktet han til at separatistbevegelser øst i Ukraina på nåværende tidspunkt kunne spille på at regjeringen i Kiev manglet folkets mandat til å styre. «Det beste man derfor kan gjøre i Ukraina fra vestlig – og også norsk – side, vil derfor være å påskynde den demokratiske prosessen ...»³³⁶

23. mars skrev Alf Ole Ask i sin nyhetsanalyse at forholdet mellom Vesten og Russland ikke har vært dårligere siden invasjonen i Tsjekkoslovakia i 1968. I analysen hevdet han oppsiktsvekkende nok at en av forskjellene fra den kalde krigen og i dag var at mens USA og Sovjetunionen bare skulte på hverandre fra hver sin side av jernteppet, var Russland en regional stormakt som var aggressiv overfor naboland. «Putin lener seg på en militær makt han er villig til å bruke.»³³⁷ Direktør Jan Techau i tenketanken Carnegie Europe på sin side sa til Aftenposten at han ikke trodde på en ny krig, men uttalte samtidig at EUs største utfordring nå var å stabilisere Ukraina uten at det virket «koloniserende» eller aggressivt for Russland.³³⁸

I en kommentarartikkel 24. mars spurte høyrepolitiker og tidligere utenriksredaktør i Aftenposten, Nils Morten Udgaard:

«Hva kan vi nå vente oss ved tallrike russiske grenseavsnitt, der det også bor russerne på den andre siden? Skal de hentes «hjem til riket», etter tysk modell fra 1930-årene? [...] Moskva har ikke under noen fase i Ukraina-striden vært villig til å snakke med andre ... diplomati fant ikke sted. [...] Tyskland må balansere med en tung historisk

---

³³⁵ Aftenposten 22. mars 2014 Kulturmagasinet S 4 & 5 *Velkommen til Russland, kjære Krim-beboere*

³³⁶ Aftenposten 22. mars 2014 S 15 *Konflikt fra galt til verre*

³³⁷ Aftenposten 23. mars 2014 S 12 *Derfor er klimaet iskaldt*

³³⁸ Ibid. S 10 *Sett fra EU: leter etter ny plan*

ryggsekk. For mye forståelse for Moskva vil raskt vekke minnene om Hitler-Stalin-pakten fra 1939.»³³⁹

Også Anders Åslund, seniorforsker ved Peterson Institute for International Economics i Washington D.C. gikk langt i å sammenlikne Putins politikk med Hitlers. I en kronikk 25. mars trakk han frem at Putin hadde argumentert for at nasjonalitet var definert av språk og etnisitet og at Krim var historisk viktig for Russland. Ifølge Åslund var det mye man så fra Russland som var hentet fra «nazistenes lærebok»³⁴⁰

Helhetlig ser man at Aftenposten nyanserer bildet ved å trekke inn bekymringer knyttet til både russiske fremstøt og Ukrainsk uforsiktighet. Avisen trekker også frem hvordan propaganda påvirket konflikten. Fokuset her ligger dog på hvordan dette ble benyttet av Russland, selv om det forekom fra begge leire. Et eksempel på dette ser man i at begge sider i konflikten vekker minner fra andre verdenskrig gjennom sammenlikninger med Hitler og nazisme. Dette er også noe som Aftenposten selv gjør. I tillegg til å selv å gjentatte ganger sammenlikne Putins politikk med Hitlers, velger de å trykke kronikker fra uttrykte kritikere av Russland. Dette er et klart tegn på at avisen så på det russiske engasjementet som ekspansjonistisk.

5.1.2 Dagsavisen

28 februar meldte Dagsavisen at «prorussiske demonstranter» hadde tatt kontrollen over flere statlige bygg på Krim. Avisen skrev samtidig om rykter om utsteding av russisk statsborgerskap til befolkningen på halvøyen. Ifølge avisen vekket dette minner om krigen i Georgia.³⁴¹ 1. mars het det at Russland hadde gjentatte ganger hadde anklaget de nye Ukrainske makthaverne for å ignorere ønskene til den russisktalende befolkningen. Vedtaket om at Russisk språk ikke lenger skulle være sidestilt Ukrainsk kom frem her sammen med nyheten om russisk militær opptrapping.³⁴²

3. mars trykket Dagsavisen en faktaboks om Ukrainas forhold til NATO. Her ble det trukket frem Ukraina hadde styrker som deltok i alle pågående NATO operasjoner og at til tross for manglende medlemsstatus var forholdet nært.³⁴³ Under overskrifter som «krigen nærmer seg faretruende» og «alarmberedskap i Ukraina» skrev de om den ukrainske statsministerens

---

³³⁹ Aftenposten 24. mars 2014 Kulturmagasinet S 3 *Krim-krisen endrer Europa*

³⁴⁰ Aftenposten 25. mars 2014 Kulturmagasinet S 4 *Putin følger nazistenes lærebok*

³⁴¹ Dagsavisen 28. februar 2014 S 16 & 17 *Splittelsen øker i Ukraina, Moskva viser muskler, Uro i sør*

³⁴² Dagsavisen 1. mars 2014 S 18 *Jernring rundt krim*

³⁴³ Dagsavisen 3. mars 2014 S 16 *Truer sikkerheten – krisen i Ukraina*

påstand om at Russland hadde erklært Ukraina i krig og vestlige ledes reaksjoner. Det ble også trykket en rekke intervju som vitnet om fryktstemning på Krim, samtlige av disse viste motstand mot Russland. Også gjennom tidligere intervju var synet ensidig.³⁴⁴

I sin leder 4. mars skrev Dagsavisen at en militær inngripen fra NATOs side var utenkelig: «Diplomati, og ikke våpen, er det eneste mulige virkemiddelet.» Avisen mente det måtte legges hardt press på regjeringen i Kiev. «Det nye regimet må forhandle. Ukraina må ikke tro at landet vil få vestmaktenes støtte hvis det svarer med militære midler». Kommentaren kom i forbindelse med at flere vestlige land hadde fordømt Russlands militære opptrapping.³⁴⁵ Dagsavisen skrev at det store spørsmålet var hva Putins planer og ambisjoner var videre. «Hvis han sender soldater inn i resten av Ukraina, er storkrigen et faktum.»³⁴⁶ Samme dag spurte avisen en rekke eksperter hva en kunne vente av konflikten i Ukraina. Til avisen sa PRIO-forsker Pavel Baev:

«Ja, det er spent, men dette er ikke som i Tsjekkoslovakia i 1968 eller i Afghanistan i 1979. Russland vil raskt finne ut at dette er en uholdbar situasjon. Denne krisen beveger seg langt raskere enn ting gjorde under den kalde krigen.»

Man hadde ikke lært av krigen i Georgia, mente Sverre Lodgaard, seniorforsker ved NUPI. Han mente det var behov for et bedre utbygd alleuropeisk sikkerhetssystem og etterlyste mer samarbeid og dialog. Han mente blant annet at å kaste Russland ut av G8 slik USA hadde tatt til orde for ville være en dårlig strategi. I sin analyse kom han med krass kritikk av USAs politikk, blant annet for å ha presset på for hurtig regimeendring i Ukraina og også for å operere med ulike standarder «én for dem og en annen for andre». Han refererte her til en uttalelse fra USAs utenriksminister John Kerry som nylig hadde sagt: «you just don't invade another country» om Russlands inntreden på Krim. Lodgaard kalte dette «verdensrekord i hykleri».³⁴⁷

6. mars skrev Dagsavisens tidligere utenriksredaktør og utenrikskommentator Erik Sagflaet i en artikkel at Krim-krisen viste Putins svakhet. Han mente den siste tidens utvikling tydet på at Putins ambisjoner om å gjenreise Russland som en global supermakt gjennom hendelsene i Ukraina viste seg å være vanskelig. Han uttrykte også at NATOs generalsekretær Anders Fogh

---

³⁴⁴ Ibid. S 14 & 15 *Krigen nærmer seg faretruende* & Dagsavisen 1. mars 2014 S 18 «Jernring rundt krim»

³⁴⁵ Dagsavisen 4. mars 2014 S 2 *Den nye Krimkrigen*

³⁴⁶ Ibid. 2014 S 18 & 19 *Full russisk kontroll over krim – russiske soldater på Krim-halvøya med ordre om å bli*

³⁴⁷ Dagsavisen 5. mars 2014 S 18 & 19 *Hva vi bør lære av Ukraina-krisen*

Rasmussens ordbruk ikke bidro til å roe ned situasjonen. «At Fogh Rasmussen stadig lufter ønsket om fortsatt NATO-ekspansjon østover, bidrar til forsterket ustabilitet». Han støttet også Sværre Lodgaards uttalelser om John Kerry og minnet i den sammenheng om Kosovo, Irak og Libya med flere. Han slo fast at løsningen på konflikten lå i Kiev. Det var viktig at den ukrainske regjeringen støttet alle ukrainere, også de russisktalende.³⁴⁸

Når Dagsavisen skrev at Krim varslet folkeavstemning om tilknytning til Russland 7. mars, het det at de lokale myndighetene på Krim-halvøya ikke hadde rett til dette uten Kievs godkjenning, men at dette nå likevel skjedde. Samtidig innførte USA nye sanksjoner. Den tyske rikskansleren Angela Merkel fordømte utviklingen. Frankrikes daværende utenriksminister Laurent Fabius kalte utviklingen «farlig» og mente den kunne legge presedens for andre separatistgrupper. Helge Blakkisrud sa til Dagsavisen at Krim ikke hadde rett til dette, men trakk samtidig paralleller til løsrivelsen av Kosovo. Blakkisrud påpekte dog at befolkningen i Kosovo var utsatt for systematiske menneskerettighetsbrudd av den serbiske stat, og at dette ikke var tilfelle for russerne på Krim.³⁴⁹

I sin leder 8. mars skrev Dagsavisen at det til tross for den urolige situasjonen var grunnlag for svak optimisme. Bakgrunnen for det mente de var at Obama og Putin hadde vært i diplomatiske samtaler. Kiev hadde også signalisert til russerne at de var villige til det samme, og at det til tross for urolighetene var ukrainske utøvere på plass i OL-leiren i Sotsji. Til dette skrev avisen i sin leder:

«NATO, EU og USA har nærmest blindt tatt stilling mot Russland og fordømt den militære aksjonen på Krim. Situasjonen er fra propagandaens skyttergraver fremstilt som svart-hvit, som en strid mellom absolutt godt og ondt, når gråtonene faktisk dominerer.»³⁵⁰

9. mars siterte Dagsavisen Aftenposten på regelbruddene som fant sted i Krims regionalforsamling når de vedtok folkeavstemning om tilslutning til Russland. Dagsavisen spurte hvordan det var mulig å holde en fri og uavhengig avstemning på Krim når situasjonen var så spent. Samtidig mente de det var uklart i hvilken grad innbyggerne på Krim faktisk ønsket å bli en del av Russland.³⁵¹ Putin på sin side hadde uttalt at planene om en folkeavstemning på

---

³⁴⁸ Dagsavisen 6. mars 2014 S 3 *Krim viser Putins svakhet*

³⁴⁹ Dagsavisen 7. mars 2014 S 18 & 19 *Krim nærmer seg Russland – vil ha folkeavstemning om ti dager*

³⁵⁰ Dagsavisen 8. mars 2014 S 2 *Drama uten helter*

³⁵¹ Dagsavisen 10. mars 2014 S 15 *Putin: Følger folkeretten*

Krim var i samsvar med folkeretten. Dette kom frem gjennom samtaler med Angela Merkel og David Cameron som avisen henviste til.³⁵²

Ifølge Helene Sjursen ved Arena - senter for Europastudier ved UiO så det ut som Tyskland tok på seg brobyggerrollen mellom øst og vest i denne konflikten. Sjursen mente det var slående hvor tydelig EUs medlemmer var på at det måtte utformes et felles standpunkt mot Russland. Noe av grunnen til dette hevdet hun nok var følelsen av at det var risikofylt å stå alene mot Russland.³⁵³

12. mars skrev redaktør Lars West Johnsen i en kronikk at propagandakrigen fra begge sider så ut til å fyre opp om gammelt hat. Han mente det var farlig at den nye Ukrainske regjeringen inneholdt elementer fra det høyre-radikale partiet Svoboda. Johnsen gikk langt i å trekke frem partiets koblinger til nazismen og renavskningen av denne historien.³⁵⁴ Samme dag skrev Dagsavisen at EU varslet nye straffetiltak mot Russland om de ikke snakket med Ukrainas nye regjering og dempet spenningen på krim. Denne anmodningen fremstår som noe merkelig ettersom meldinger fra NTB avisen trykket tydet på at Russland allerede gjorde nettopp dette. Det kom dog frem i avisen at Russland ikke anerkjente regjeringen i Kiev, noe som nødvendigvis gjorde forhandlinger vanskelige.³⁵⁵

Ukrainas fungerende president Oleksandr Turtsjynov utalte 12. mars at landet ikke kom til å gripe inn militært for å tvinge Russland til å trekke seg ut. Turtsjynov la til at Russland dessverre aviste all kontakt på UD-nivå og toppnivå fra den Ukrainske regjeringen.³⁵⁶

Til Dagsavisen skrev Anton Shekovtsov: «Det radikale høyrepartiet Svoboda har fire av 20 ministerposter, og en rekke støttespillere med klar fascistiske og nazistiske ideologi.» Ifølge Shekovtsov, ukrainsk doktorgradsstudent ved University College of London som forsket på høyreekstreme grupper, hadde reisningen av disse miljøene i Ukraina sammenheng med trusselen mot ukrainsk selvstendighet heller enn økte ekstreme syn. Det ble påpekt at Svobodas leder Oleh Tyahnybok bare hadde 2,5% oppslutning i en nylig meningsmåling.³⁵⁷

Erik Sagflaat mente at EU var på «ville veier» når de ville undertegne en assosieringsavtale med den midlertidige ukrainske regjeringen midt under krisen. «Det bidrar ikke til å dempe

---

³⁵² Ibid. S 15 *Putin: Følger folkeretten*

³⁵³ Dagsavisen 11. mars 2014 S 18 *Intenst diplomati om Ukraina*

³⁵⁴ Dagsavisen 12. mars 2014 S 2 & 3 *Er Ukrainas framtid gammelt hat?*

³⁵⁵ Dagsavisen 12. mars 2014 S 19 *EU advarer Russland – Krim vedtar løsrivelse*

³⁵⁶ Dagsavisen 13. mars 2014 S 19 *EU trapper opp presset – KRISEN I UKRAINA*

³⁵⁷ Ibid. S 18 & 19 *Støtte fra ekstrem høyre bekymrer*

konflikten» hevdet han. EU burde vente med å inngå bindende avtaler til en demokratisk valgt president og regjering var på plass mente han. I følge Sagflaat hadde Vesten vært totalt ukritiske til overgangsregjeringen i Kiev.³⁵⁸

I forkant av folkeavstemmingen på Krim trakk Dagsavisen frem bekymringene til den krimtatarske minoriteten. Mustafa Dzhemilev, tidligere leder for de tyrkiske tatarerne på Krim og innvalgt i den ukrainske nasjonalforsamlingen hadde snakket med Putin og fått garantier for sikkerheten til tatarerne.³⁵⁹ Der kommer dog frem gjennom intervjuer at tatarerne fryktet hva som kunne skje etter folkeavstemmingen. Her tar vinklingen i Dagsavisen en overaskende vending. Enkelte av tatarerne advarte også mot reaksjoner fra militante islamister. Enkelte eksperter hadde ifølge Dagsavisen påpekt at disse gruppene kunne fremprovosere vold. Charles Lister, forsker ved Brookings Doha Center og ekspert på jihadistbevegelser i Syria, sa i avisen at Krim allerede var blitt diskutert på internett blant militante islamister.³⁶⁰

15. mars spurte journalist i Dagsavisen Hanne Mauno om Ukraina kunne leve med at Krim ble russisk, og om verden ville anerkjenne det. I en lengere artikkel trakk hun frem sin erfaring fra en ferie på Jalta. Artikkelen tegnet et bilde av Krim under Sovjetunionen som samlet og fredelig, og at det ikke var tydelig for henne at dette var et multikulturelt samfunn. Det fremstår dermed som om forskjellene var blitt tydeligere etter at Sovjetunionen brøt opp.

Iselin Stalheim Møller i Dagsavisens utenriksavdeling skrev 17. mars i en kommentarartikkel at Europa måtte bli mindre avhengige av russisk gass. Hun forklarte at Ukraina inntil Orangerevolusjonen i 2006 hadde gode priser på gass, men at Moskva så skrudde opp prisen. Hun pekte på dette som en av årsakene til at ukrainsk økonomi hadde vært på bristepunktet og til at Janukovitsj sa ja til Russland i stedet for EU, Russland hadde nemlig lovet 30% lavere pris på gass. «Ukraina-konflikten har avslørt hvordan Russland spiller etter helt andre regler enn EU. Igjen er uroen for å være så avhengig av gassleveranser fra Russland vekket. [...] Krisen i Ukraina bør bli et dytt mot mer fornybar energi i Europa»³⁶¹

Når resultatet av folkeavstemmingen forelå, kom også reaksjonene i Dagsavisen. «Gjennom å raskt utnytte den rådende usikkerheten som oppsto i kjølvannet av den ukrainske presidentens

---

³⁵⁸ Dagsavisen 14. mars 2014 S 18 *EU på ville veier*

³⁵⁹ Ibid. S 16 & 17 *Lever i frykt før folkeavstemming – Krimtatarer advarer mot reaksjoner fra militante ekstremister*

³⁶⁰ Ibid. S 16 & 17 *Lever i frykt før folkeavstemming – Krimtatarer advarer mot reaksjoner fra militante ekstremister*

³⁶¹ Dagsavisen 17. mars 2014 S 2 & 3 *Striden om gassen*

avsettelse, har russerne klart å endre maktforholdene på Krim uten å løsne ett skudd», skrev Karsten Friis, seniorrådgiver ved NUPI og Erik Reichborn-Kjennerud, forsker ved NUPI i et debattinnlegg 18. mars.³⁶² I sin leder samme dag kalte Dagsavisen folkeavstemmingen på Krim illegitim. Avisen mente det var nødvendig at EU tydelig viste Russland at deres framferd var uakseptabel. Samtidig som EU viste at de reagerte gjennom sanksjoner, måtte de presse Russland til å forhandle med Ukraina.³⁶³ Jakub Godzimirski mente at EU gjorde helt rett med å signalisere at Russlands handlinger ikke forble ustraffet. Om personsanksjonene sa han at «Sanksjoner bør rettes både mot dem som har formidlet et hatbudskap og fremmet propaganda, og dem som har det formelle ansvaret for opptrappingen på Krim» Godzimirski trodde Krim-krisen ville få langvarige følger for samarbeidet med EU.³⁶⁴

Dagsavisen skrev 17. mars om internasjonale reaksjoner på resultatet på folkeavstemmingen på Krim. Utenriksminister Børge Brende uttalte: «Det er uhørt å gjennomføre en folkeavstemning på et annet lands territorium med egne soldater i gatene». Dagsavisen gav samme dag uttrykk for betinget optimisme. Under underoverskriften «Positive signaler» skrev de at utviklingen så ut til å gå i riktig retning etter at det var blitt inngått en avtale mellom Russland og Ukraina om at Russiske styrker ikke skulle gripe til våpen mot ukrainske militæranlegg frem til 21. mars. Blokaden skulle også oppheves slik at forsyninger kunne slippe inn. Russlands Sergej Lavrov og USAs John Kerry hadde også blitt enige om at krisen måtte løses gjennom grunnlovsreformer i Ukraina. Reformene måtte ifølge russisk UD «ta hensyn til interessene til alle Ukrainas regioner.» Dagsavisen trykket til dette bilder av feiring i Simferopol.³⁶⁵ (Fig. 10)

19. mars kalte tidligere utenriksmedarbeider i NRK, Bjørn Hansen sanksjonene Vesten hadde vedtatt som «en pekefinger som truer en armé». Han skrev at ingen burde være overasket historisk sett over Putins politikk. Han kritiserte samtidig Vesten for sin avmakt og sa at Putin til tross for å ha spilt høyt, så langt hadde vunnet. Han mente økonomi spilte en sentral rolle og at med riktige tiltak her ville selv Putin «føle smerten».³⁶⁶

Dagsavisens avtroppende sjefsredaktør Kaia Storvik stilte seg bak den vurderingen som den norske regjeringen tok i sanksjonsspørsmålet. Og la til at om EU skjerpet sanksjonene måtte

---

³⁶² Dagsavisen 18. mars 2014 S 5 *En ny form for militærmakt*

³⁶³ Ibid. S 2 *En test for EU*

³⁶⁴ Ibid. S 16 & 17 *Vesten skyver Russland ut i kulda*

³⁶⁵ Dagsavisen 17. mars 2014 S 14 & 15 *Nesten alle vil bli en del av Russland – men USA og EU aksepterer ikke folkeavstemmingen*

³⁶⁶ Dagsavisen 19. mars 2014 S 18 & 19 *Russisk makt, vestlig lammelse*

Norge følge med da også. Hun skrev at det var bred politisk enighet i utenrikskomiteen for den moderate linjen.³⁶⁷

24. mars skrev Dagsavisens faste spaltist Erling Borgen at det var fascinerende å følge med på hvordan USA og Vestens politiske ledelse forsøkte å belære verden og Russland om moral, folkerett og internasjonale rettsregler. Borgen kalte John Kerrys uttalelse, «you just don't invade another country» for «det dummeste som er sagt under konflikten på Krim-halvøya». Sarkastisk la han til at Erna Solberg «straffer» Putin ved å avlyse miljøministerens planlagte besøk til Russland. Han kritiserte både Russland og USA, men også Norge, for delaktigheten i folkerettsstridige intervensjoner og kriger under merkelappen «fredsoperasjoner» avslutningsvis la han også til: «Norge gjør nesten alltid det USA ber om»³⁶⁸

Gjennom Dagsavisens dekning av konflikten ser man et meget kritisk syn til Vesten og den ukrainske regjeringen, selv om størsteparten av kritikken fremdeles gikk i retning Russland. Om sanksjonsspørsmålet lente avisen seg til det moderate ståsted. Her var det også stemmer som mente Norges begrensede påvirkningskraft i det store bildet gjorde det meningsløst å ta del i sanksjoner. Dagsavisen dramatiserte også i relativt liten grad hendelsene som utspilte seg, til tross for at det ved flere anledninger var svært nær krig mellom Russland og Ukraina.

5.1.3 Dagbladet

I Dagbladet hadde dekningen av Krim-krisen en annen vinkling enn hos de øvrige avisene. Bakgrunnen for dette ligger i at Dagbladet ved konfliktens utbrudd 27. februar hadde sine egne journalister på Krim-halvøya. 27. februar intervjuet utenriksjournalist Morten Strand flere mennesker i Sevastopol. Gjennom intervjuene kom det klart frem at det var sterk motstand mot regjeringen i Kiev. En av hovedbekymringene var at den nye regjeringen i Kiev ville trekke tilbake Janukovitsjs foreslåtte lovendring som ville likestille russisk og ukrainsk språk.³⁶⁹ Dagen i forveien hadde Strand vært på Maidan-plassen i Kiev. Om forskjellene mellom Kiev og Krim skrev han:

«... for menneskene i Sevastopol er aktivistene i Kiev nazister, mens for folkene på Maidan-plassen er menneskene på Krim, med noen hederlige unntak, folk som har latt

---

³⁶⁷ Ibid. S 17 *Trygt rett bak EU*

³⁶⁸ Dagsavisen 24. mars S 2 & 3 *Dobbeltmoralske øvelser*

³⁶⁹ Dagbladet 27. februar 2014 S 14 & 15 *Vi er russere, i Kiev er de nazister*

seg forlede av russisk propaganda, og trækker i en gammeldags, sovjetisk, ideologisk, sump. Ukraina er ett land, som lever på to planeter»³⁷⁰

At Dagbladet hadde journalister på Krim, skulle umiddelbart vise seg å gi et unikt bilde av hva som foregikk på halvøya. 27. februar, samme dag som den russiske overtakelsen ble satt i gang, var den velkjente russiske tungvektsbokseren Nikolaj Valujev på Krim. Strand kalte det «et muskulært uttrykk for Putins ambisjoner». Til stor jubel lovte Valujev russisk statsborgerskap til de som måtte ønske det. (Fig. 11) Hans tilstedeværelse var uten tvil et ledd i den russiske strategien, men viste også at det ikke bare var gjennom makt at russerne tok kontroll.³⁷¹

28. februar kom det frem at Kiev så på troppeforflytninger som en krigshandlinger, men gjennom Dagbladet kunne en godt tro at krig alt var brutt ut.³⁷² Dette markerte en skarp vending i Dagbladets dekning av konflikten. 2. mars så man at avisen satt en dramatisk ramme rundt sin dekning når de om skrev hendelsene på halvøya. Hendelsene på Krim og i Ukraina gikk da under banneret «krimkrisen». Avisen tok i bruk massive bilder og teksttyper denne dagen, noe som dramatiserte dekningen i stor grad.³⁷³ Mest oppsiktsvekkende var saken «Knuser all motstand» hvor avisen trykket et 2-siders bilde av Russlands president Vladimir Putin med innfelte bilder av tildekte lik fra konflikten i Tsjetsjenia. (Fig. 12) I artikkelen kunne man lese at noe av det første Putin gjorde som president var å starte den andre Tsjetsjenia-krigen. «Vladimir Putin knuser all opposisjon enten den befinner seg hjemme eller i nabolaget» het det. Her trakk Dagbladet også frem krigen med Georgia. Artikkelen fokuserte på dødstill under disse konfliktene og trakk inn ekspertuttalelser som hevdet Putin agerte som følge av demokratiske opposisjonsbevegelser som truet deres interesser. June Wilhelmsen ved NUPI sa «Det er en marerittsituasjon [for Putin] at dette skjer i Ukraina, som oppleves så nært til Russland».³⁷⁴ Inntrykket Dagbladet skapte var at Putin ikke bare var farlig for naboland, men også motstander av demokratiske endringer om de ikke tjente Russland.

3. mars så man at den dramatiske bildebruken i Dagbladet fortsatte. Den spente situasjonen på Krim hadde ført til sammenstøt mellom russiske og krimtatarske demonstranter.³⁷⁵ (Fig. 13) Samme dag het det i intervjuer med pro-russiske soldater ved de de nå beleirede ukrainske

---

³⁷⁰ Dagbladet 27. februar 2014 S 14 & 15 *Vi er russere, i Kiev er de nazister*

³⁷¹ Dagbladet 28. februar 2014 S 14 & 15 *Putin sender skyggebokser til Krim – knokkelkamp*

³⁷² I denne saken så man underoverskriften «Krigserklæring» knyttet til uttalelsen fra Kiev. (Dagbladet 1. mars 2014 S 24 & 25 *Krimkrig uten kuler*)

³⁷³ Dagbladet 2. mars 2014 S 4 & 5 *Krim skjelver*

³⁷⁴ Dagbladet 2. mars 2014 S 6 & 7 *Knuser all motstand*

³⁷⁵ Dagbladet 3. mars 2014 S 8 & 9 *Tatarenes frykt*

militærbasene, at de ukrainske garnisonene hadde fått «ordre om å drepe». På spørsmål om hva som vil skje med garnisonen, ble Dagbladets Journalister, Morten Strand og Henning Lillegård, fortalt at de kunne gjøre som de ønsket så lenge de ikke tydde til våpen. Avslutningsvis i intervjuet ble regjeringen i Kiev anklaget for å være styrt av fascister. «Høyre sektor er SS» ble det sagt. For oppklaring refererte Dagbladet i artikkelen til Høyre sektor som «blant heltene fra Maidan-plassen og revolusjonen i Kiev»³⁷⁶ I en utenrikskommentar 4. mars mente Morten Strand det var heller tvilsomt at Russland ville gå inn andre steder i Ukraina, selv om det nå var faretruende signaler om dette. Han hevdet at det ikke var Russland som rev i stykker Ukraina, men folket selv. «I by etter by i Ukraina definerer folket selv hvor de hører hjemme. [...] på parti med revolusjonen ... eller på parti med dem [...] som vil knytte Ukraina nærmere Russland.»³⁷⁷ 8. mars var Dagbladets journalistteam i Ukraina tilbake i Kiev. Strand skrev om hvordan revolusjonen hadde utviklet seg til nærmest lovløshet i den ukrainske hovedstaden. Journalistenes hotell i Kiev var «tatt over av fascistene i Høyre Sektor». Gruppen bodde gratis og gav beskyttelse til mennesker som aldri hadde bedt om det. Strand går langt i å sammenlikne situasjonen med hva som foregikk på Krim. Han betegnet det som «aktivistmakt» som fikk løpe løpsk som følge av et politisk vakuum som hadde oppstått etter revolusjonen.³⁷⁸

I en utenrikskommentar 9. mars skrev Dagbladets USA-korrespondent, Vegard Kristiansen Kvaale, at opposisjonen i USA sto i fare for å presse frem potensielt farlige reaksjoner fra Obama-administrasjonen. Bakgrunnen for dette lå i at Obama ble svartmalt som svak og handlingslammet. «Haukene» ønsket hardere lut. Kvaale mente Obamas kritikerne tok grunnleggende feil når de hevdet av Putin var drevet av at den amerikanske presidenten fremsto som svak.³⁷⁹

Først 10. mars skrev Dagbladet om krisen på lederplass. Her trakk de umiddelbart sammenlikningen mellom Krim-krisen og løsrivelsen av Kosovo i 1999. Men også invasjonen av Irak i 2003 og krigen med Georgia i 2008. «Det er liten tvil om at stormaktene tolker loven som de vil», skrev avisen. Til tross for at Dagbladet kom med skyts mot både Russland og USA, mente avisen at det var andre faktorer i spill når det gjaldt Krim. Her mente de Putin sto frem

---

³⁷⁶ Ibid. S 10 & 11 *Ingen bønn*

³⁷⁷ Dagbladet 4. mars 2014 S 3 *Delingen av Ukraina*

³⁷⁸ Dagbladet 8. mars 2014 S 16 & 17 *Når revolusjonen blir lovløs*

³⁷⁹ Dagbladet 9. mars 2014 S 3 *Haukenes farlige jakt*

som farlig selvsikker og at det så ut som han ønsket en «omkamp etter Den kalde krigens slutt».³⁸⁰

11. mars trakk Dagbladet historiske linjer tilbake til Oransjerevolusjonen i 2004. Her pekte Morten Strand på flere politiske nederlag som Russland hadde lidd og hevdet dette snudde i 2013. Da var det Putin som «styrte politikken i Syria». Her siktet han også til at det var Putin som fikk den syriske diktatoren Bashar al-Assad til å gi fra seg sine kjemiske våpen.³⁸¹ 13. mars skrev Strand at folkeavstemmingen på Krim bare var et spill for galleriet. Denne «Krim-krigen» var allerede over, Russland hadde kontrollen. Obama fremstod som svak og presset, Putin som sterk og selvsikker ifølge Strand. Bildebruken i artikkelen understreket tydelig synspunktet.³⁸² (Fig. 14)

Dagbladets Journalist Lars Christian Talseth mente hendelsene i Ukraina og Georgia i 2008 viste at den kalde krigens realpolitikk fremdeles levde i beste velgående. Ifølge Talseth var utviklingen bekymringsfull ettersom et godt samarbeid mellom Vesten og Russland livsviktig for å finne løsninger for utfordringer som Irans atomprogram og borgerkrigen i Syria. Han siterte den amerikanske statsviteren John Mearsheimer som i New York Times hadde sagt at USA måtte lære seg å respektere Russlands strategiske interesser. «Ukraina må forbli en nøytral bufferstat mellom Russland og NATO.»³⁸³

Utenrikskommentator Einar Hagvaag uttrykte bekymring for Russlands bruk av umerkede soldater. Han påpekte at soldater uten land ikke nødvendigvis ville forholde seg til lover om krig. Samtidig reiste det spørsmål om hva Putin ville ha gjort om disse umerkede mennene hadde møtt motstand på Krim.³⁸⁴ Her kunne man også se at Dagbladet trykket bilder som underbygget innholdet i artikkelen. (Fig. 15)

17. mars kategoriserte Dagbladet i sin leder, FNs generalsekretær Ban ki-Moon, som svak. Ifølge avisen sto FN maktesløse på sidelinjen både i Ukraina og i Syria, mye grunnet vetomakten som land på hver sin side av konfliktene satt med.³⁸⁵ Morten Strand skrev samme dag om utfallet av folkeavstemmingen på Krim-halvøya. Gjennom overskrift og bildebruk, gikk

---

³⁸⁰ Dagbladet 10. mars 2014 S 2 *Farlig spill om Ukraina*

³⁸¹ Dagbladet 11. mars 2014 S 8 & 9 *Putins risikable sjansespill*

³⁸² Dagbladet 13. mars 2014 S 20 & 21 *Slåsskjempen og pysa*

³⁸³ Dagbladet 16. mars 2014 S 2 *Realpolitikens tragedie*

³⁸⁴ Ibid. S 3 *Soldater «uten land»*

³⁸⁵ Dagbladet 17. mars 2014 S 2 *De Uforente Nasjoner*

han langt i å antyde at man nå var på vei inn i en kald krig.³⁸⁶ (Fig. 16) Likevel hevdet han 18. mars i en kommentarartikkel at det fremdeles var rom for diplomati. Strand mente en løsning kunne være garantier om at Ukraina ikke ville bli innlemmet i NATO og forpliktet seg til nøytralitet, i bytte mot at Krim forble Ukrainisk.³⁸⁷ Denne muligheten avskrev han like fort dagen etter da det ble klart at Putin hadde undertegnet dokumentet som innlemmet Krim i Den russiske føderasjon. Med beskrivelser som «full av testosteron» og «Putin – erobreren» sammenliknet han overtakelsen i retrospekt med blitzkrigen i måten den fullstendig hadde overasket Vesten.³⁸⁸ 20. mars skrev han at «Neste stopp i det ukrainske dramaet er Øst-Ukraina.» her trakk Strand frem liknende befolkningssammensetning- og mistillit til regjeringen i Kiev. Gjennom «Katastrofal blindhet» hadde vedtaket som fjernet russisk som offisielt språk ifølge Strand gitt Moskva påskudd for sine handlinger på Krim.³⁸⁹

21. mars trykket Dagbladet en sak fra Sør-Varanger kommune, hvor det hadde blitt undertegnet en ny samarbeidsavtale med den russiske byen Severomorsk. Saken ble vinklet til å være et lyspunkt i norsk-russiske relasjoner til tross for at situasjonen mellom landene omtaltes som «spent». Til saken utalte Børge Brende at Norge ønsket å videreføre det gode «folk til folk-samarbeidet» samtidig som at vi var «tydelige og utvetydelige» i responsen til den russiske annekteringen.³⁹⁰

24. mars preger overskriften «Derfor bør vi frykte Putin» forsiden i Dagbladet.³⁹¹ Man kan også se at banneret som tidligere har stått plassert over saker som omhandlet krisen i Ukraina var blitt endret til «Den nye kalde krigen». Bildebruken og det redaksjonelle innholdet er ikke til å ta feil av her. (Fig. 17) I følge uttalelser fra NATO-generaler og Det hvite hus, het det at det var reell fare for at Russland ville invadere Ukraina, samt Moldovas separatistregion Transnistria.³⁹² Til muligheten om invasjon uttalte russland-ekspert Tor Bukkvold ved Forsvarets forskningsinstitutt (FFI) at konsekvensen nok ville bli sterkere sanksjoner, men ikke militær innblanding fra vestlig hold.³⁹³

---

³⁸⁶ Ibid. S 8 og 9 *Mekanisk marsj mot en ny kald krig*

³⁸⁷ Dagbladet 18. mars 2014 S 3 *Putins sårbare eventyr*

³⁸⁸ Dagbladet 19. mars 2014 S 10 *Erobreren Putin*

³⁸⁹ Dagbladet 20. mars 2014 S 14 *Ordrenekt*

³⁹⁰ Dagbladet 21. mars 2014 S 18 «*Her lar vi storpolitikken være. Vi har mye å lære av russerne.*»

³⁹¹ Dagbladet 24. mars 2014 S 1 *Derfor bør vi frykte Putin*

³⁹² Ibid. 2014 S 18 & 19 *Kaldere enn på 30 år*

³⁹³ Ibid. S 20 *Kaldere enn på 30 år*

Under gjennomgangen av konflikten var det i hovedsak to ting som stakk seg ut i Dagbladet. Før det første var dekningen av konflikten preget av enkeltindivider. Dette så man gjennom at journalist Morten Strand, i tillegg til å være den som dekker konflikten fra Ukraina, kommer jevnlig til ordet i kommentarartikler i avisen. Dette fører til at russlandsomtalen blir preget av en enkeltpersons tolkninger. For det andre ser man at Dagbladet i større grad legger rammer for diskursen. Mest synlig er dette gjennom bruken av bannere over sin dekning av konflikten.

5.1.4 Verdens Gang (VG)

Under overskriften «Derfor kan slaget om Ukraina stå på Krim-halvøya» skrev VG 28. februar at parlamentsbygningen i Simferopol var blitt stormet. Til avisen beskrev Tor-Bukkvoll ved FFI hendelsen som et resultat av et langvarig høyt spenningsnivå. Han mente situasjonen på Krim kunne eskalere om den ble håndtert dårlig. Seniorforsker Jakub Godzimirski ved NUPI pekte på at halvøya hadde sterke historiske bånd til Russland. Likevel skrev VG: «I dag støtter de fleste tatarer og ukrainere på Krim EuroMaidan-bevegelsen».³⁹⁴ Dette var som kjent ikke tilfelle. I følge meningsmålinger fra desember 2013 var oppslutningen om EuroMaidan 33% i det sørlige Ukraina, i det østlige var dette tallet bare 13%. Mer oppsiktsvekkende var dog at hele 60% av den sørlige befolkningen og 81% av den østlige befolkningen uttrykket at de ikke støttet revolusjonen.³⁹⁵ 1. mars skrev avisen om at det Russiske konsulatet i Simferopol hadde fått ordre om å utstede russiske pass til tidligere Berkut-tjenestemenn. Nyheten kom sammen med en reportasje som tok for seg den avsatte president Viktor Janukovitsj tale på russisk fjernsyn. Han fraskrev seg alt ansvar og beklaget at medlemmer av Berkut ble urettmessig forfulgt for volden som oppsto på Maidanplassen.³⁹⁶

2. mars ser man at VG tok i bruk en banner over sin utenriksdekning av hendelsene i Ukraina og på Krim. Med hvit skrift på rød bakgrunn kunne man lese: «KRIGSTRUSSELEN» (Fig. 18). Avisen legger med dette rammene for sin dekning av konflikten. Samme dag – samtidig med nyhetene om den ukrainske ordren om kampberedskap – skrev avisen om bakgrunnen for konflikten. Her intervjuet VG Jakub Godzimirski og Helge Blakkisrud ved NUPI for ekspertuttalelser. Blakkisrud så klare paralleller til Georgia i 2008, Godzimirski på sin side hevdet at OSSE var organisasjonen som nå hadde den beste muligheten til å stabilisere. Det kom også frem at utenriksminister Børge Brende mente at den russiske nasjonalforsamlingen

---

³⁹⁴ VG 28. februar 2014 S 16 *Derfor kan slaget om Ukraina stå på Krim-halvøya*

³⁹⁵ R&B Group 2013. *Euromaidan*

³⁹⁶ VG 1. mars 2014 S 18 *Viktor Janukovitsj nekter å gi opp –Jeg er fortsatt sjefen*

gjennom sin godkjenning om bruk av militærmakt, hadde bidratt til å eskalere situasjonen på Krim-halvøya.³⁹⁷

På lederplass 3. mars skrev VG at «i det militærstrategiske pokerspillet har Putin vunnet alle rundene så langt.» Avisen skrev her at USAs vilje til å bruke militærmakt hadde blitt alvorlig svekket de siste årene. Som eksempel på dette skrev de om når Obama i 2013 la ned «en rød linje» foran Syrias president Assad. Denne trusselen viste seg å være «bare ord». En kan spørre seg basert på dette om avisen så på det som uheldig at USA ikke grep inn militært den gang. Det kom også frem at VG ønsket at USA og NATO sanksjonerte Russland ved å trykke på økonomien, avisen etterlyste en isoleringspolitikk på lik linje med det man så overfor Iran.³⁹⁸ En ser her at VG la seg til en meget hard linje overfor Russland tidlig i konflikten.

3. mars skrev VGs kommentator, Astrid Meland, om forløpet til konflikten. Hun trakk frem den etniske sammensettingen på Krim og hvordan regjeringen i Kiev «uklokt nok» hadde vedtatt loven som svekket statusen til russisk språk. Hun skrev også om konfliktlinjen som eksisterte mellom krimtatarene og de pro-russiske innbyggerne. Meland mente at Putin ikke ville ta hensyn til tatarminoriteten.³⁹⁹ Jakub Godzimirski mente spenningen mellom disse to gruppene kunne utløse en «voldsspiral» som ville føre til ytterligere spenning. Han utalte til VG at det ikke bare var fare for kald krig, men også reell krig.⁴⁰⁰

I sin leder 4. mars var VGs meninger om Russlands president Vladimir Putin tydelig:

«Hans ekstreme, militære press mot Ukraina blir med rette fordømt av Norge, EU, USA og en rekke andre land. [...] Norge og våre allierte må reagere kraftig på Russlands maktmisbruk. [...] Mange mennesker ser til oss i Vesten når de gjør opprør mot diktatur og råttne regimer»⁴⁰¹

VG gikk usedvanlig hardt ut mot Russland og antydte her at man hadde et moralsk ansvar når det kom til konflikten i Ukraina. Samme dag gjenga avisen ordkrigen mellom Russland og flere vestlige statsledere. Her trykket de en uttalelse fra den russiske utenriksministeren Sergej Lavrov som hevdet de som nå gikk inn for å sanksjonere og boikotte Russland var de samme som konsekvent hadde oppmuntret de opposisjonelle til revolusjon og nektet å høre på russiske

---

³⁹⁷ VG 2. mars 2014 S 10 *Dette handler Ukraina-krisen om*

³⁹⁸ VG 3. mars 2014 S 2 *Putins kalde krig*

³⁹⁹ Ibid. S 2 *En vorte på Russlands nese*

⁴⁰⁰ VG 3. mars 2014 S 9 *Kan utløse voldsspiral*

⁴⁰¹ VG 4. mars 2014 S 2 *Putins farlige spill*

bekymringer. Lavrov mente skylden for polariseringen av det ukrainske samfunnet lå hos vestlige aktører som hadde blandet seg inn. I samme artikkel trykkes intervjuer av ukrainere som stilte seg imot russisk innblanding.⁴⁰² Noe som klart undergraver Lavrovs uttalelser.

5. mars spurte VG utenriksminister Børge Brende om konflikten i Ukraina. I intervjuet med tittelen «Han langer ut mot Putin» utalte Brende at hans kommende tur til Kiev var for å vise «Norges støtte og solidaritet med den nye regjeringen.» Han uttrykte samtidig at han var overasket over at Putin hadde trukket inn Janukovitsj. Brende mente Janukovitsj ikke lengere var president fra det øyeblikket han flyktet. Han mente det falt på sin egen urimelighet at Russland skulle sende soldater inn i et land på forespørsel fra en avsatt president.⁴⁰³ Samme dag skrev Astrid Meland fra Krim om rykter som tilsa at de pro-russiske styrkene bare ventet på at noen skulle skyte på dem, slik at de kunne gå til krig. Og at om ikke det skjedde av seg selv ville det fremprovoseres.⁴⁰⁴ Man ser også denne dagen at VG trykket et to-siders bilde av en pressekonferanse med Russlands president Vladimir Putin. (Fig. 18) Putin hadde uttalt at han ville gå langt for å støtte den russiske befolkningen på Krim. Professor i statsvitenskap ved UiO, Janne Haaland Matary regnet med Krim ble en del av Russland, hun fikk støtte i sitt syn av Geir Flikke, førsteamanuensis ved UiO.⁴⁰⁵

VGs nyhetsredaktør Øyvind Strømmen mente at den russiske bekymringen for at Ukraina bevege seg i en ultranasjonalistisk retning fremsto som paradoksalt. Russland selv hadde tross alt gått i en stadig mer autoritær retning. Han trakk frem den russiske politiske tenkeren Aleksandr Dugin, som hadde fått relativt mye oppmerksomhet i russiske medier etter at konflikten i Ukraina brøt ut. Dugin var kjent for å basere sine ideer på tankegods fra ledende figurer i det tyske nazistpartiets venstreside fra 1930-tallet. Han støttet også ideen om en stormakt i Eurasia, en idé som også kom til syne i russisk politikk mente Strømmen. Han mente at Krim-krisen kunne tjene ultranasjonalister på begge sider av konflikten, noe som var en farlig utvikling.⁴⁰⁶

Om gnisningene mellom ulike folkegrupper og kampen som sto om Krim skrev VG-kommentator Astrid Meland:

---

⁴⁰² Ibid. S 8 *Krigstrusselen «jeg er klar til å krige mot Putin»*

⁴⁰³ VG 5. mars 2014 S 10 *Han langer ut mot Putin*

⁴⁰⁴ Ibid. S 2 *Når Moskva nyser blir Ukraina forkjølet*

⁴⁰⁵ Ibid. S 6 & 7 *Putins plan*

⁴⁰⁶ VG 6. mars 2014 S 24 *Drømmen om Eurasia*

«Om revolusjonen skal lykkes må forhandlerne i Kiev motvirke at folk som skriker «mitt!» og krever enerett får bestemme. For demokrati handler om å beskytte mindretallet. Krim tilhører alle. Samtidig ingen»⁴⁰⁷

7. mars skrev VG om det kalde forholdet mellom Obama og Putin. Også her var bildebruken av det dramatiske slaget. Om forholdet sa Russland-forsker Kristian Lundby Gjerde ved NUPI at «det er preget av sterke anklager og ekstremt lite tillit mellom USA og Russland. [...] Ulik personlighet [mellom de to presidentene] og motstridende interesser er årsaken». På samme side meldte avisen at den ukrainske opposisjonslederen Julia Timosjenko hadde bedt Norge om å øke presset mot Russland. Hun advarte at Krim-krisen kunne ha en smitteeffekt til Ukrainas naboland.⁴⁰⁸ Samme dag fortsatte VG å rapportere om hendelser som viste hvor nær bristepunktet en var på Krim. Avisen gjenga her hendelsene ved en flybase hvor den Ukrainske garnisonen hadde blitt pasifisert av umerkede soldater. Ukrainske soldater som VG snakket med refererte til disse som «Spetsnaz» – russiske spesialstyrker. Flere nær-konflikt hendelser ved basen trekkes frem. VG trykket her flere bilder av disse umerkede soldatene som vitnet om den dramatikken.⁴⁰⁹

VGs politiske redaktør Hanne Skartveit skrev 8. mars i en kronikk at man så gamle Sovjet-takter hos Russland i det som utspilte seg i Ukraina. Hun mente dette kom som følge av et svakt europeisk militært samhold og etterlyste opprustning, også i Norge. I kronikken skrev hun: «dersom vi er på vei mot en ny kald epoke mellom øst og vest, må vi ta våre forholdsregler. Den som lever i bjørnens nabolag må være beredt. Alltid beredt.» Hun mente også at medlemskap i EU og NATO var det som ville sikre de gamle sovjetrepublikkene demokrati og frihet.⁴¹⁰ VG trykket denne dagen også et helsides intervju med en talsmann for den høyreekstreme gruppen i Ukraina, Høyre Sektor.⁴¹¹ Også et helsides intervju med en innbygger i Kiev som mente fornuft og logikk hadde forlatt Putin var å lese i avisen.⁴¹² Tidligere hadde de intervjuet familier og innbyggere i både Kiev og på Krim.⁴¹³ 9. mars skrev VG om situasjonen på Krim for den muslimske tatarminoriteten. Her kunne man lese at tatarenes hus ble merket med kryss. Det latet altså til at deportasjon eller hva verre er var nært forestående.

---

⁴⁰⁷ Ibid. S 2 *Her skulle Hitler bygge Ur-Germania*

⁴⁰⁸ VG 7. mars 2014 S 16 & 17 *Hanekampen*

⁴⁰⁹ Ibid. S 14 & 15 *Njet, vi er ikke her*

⁴¹⁰ VG 8. mars 2014 S 2 *Bjørnen sover aldri lenge*

⁴¹¹ Ibid. S 18 *Vi er ikke fascister. Vi er nasjonalister*

⁴¹² Ibid. S 16 *Man går ikke til krig mot slektninger*

⁴¹³ VG 6. mars 2014 S 11 *Nå føler vi oss trygge*

Til saken ble det trykket et massivt bilde av tatarer på krim som veiver Ukrainske flagg. Også her baserte saken seg i hovedsak på intervju.⁴¹⁴ Man så at avisen jevnlig trykket intervjuer i sin dekning av konflikten. Både reaksjoner på nyheter og generelle synspunkter kom frem gjennom intervju.⁴¹⁵ Dette la et åpenbart preg på inntrykket som avisen gav ettersom det lettere skapte en følelsesmessig tilknytting til hendelsene. Spesielt merkbart var dette når de intervjuet krimtatarer.

12. mars skrev forskningsleder Nina Witoszek ved Senter for utvikling og miljø (SUM), UiO, i et leserinnlegg om hvordan Putin var en trussel for Norge og Europa. Om den russiske lederen skrev hun:

«Ja, du vet at du er en imperialistisk banditt, men du har masse beviser for at dine «vestlige partnere» har sine svin på skogen, kynikere og hyklere, som de er. Å spille rollen som «bad guy» er kanskje en paradoksalt taktikk, men det har fungert så mange ganger allerede - og beskyttet deg fra større og vanskeligere utfordringer.»

I artikkelen trekker Witoszek frem Putins plan om den Eurasiske union. Hun skrev at naboskap til dette «mega-diktaturet» kunne bety alt fra en ny kald krig, til en direkte trussel mot den nordiske samfunnsmodellen. Hun etterlyste også en revurdering i EUs energipolitikk som et ledd i avvæpningen av Putin. Her siktet hun til hvordan Russland tidligere hadde brukt gassavhengigheten til å true europeiske land.⁴¹⁶

I en kronikk 5. mars skrev stortingsrepresentantene for SV, Bård Vegar Solhjell og Snorre Valen om situasjonen i Ukraina. De kategoriserte Russlands opptreden som farlig, uakseptabel og folkerettsstridig. De mente landet måtte trekke seg ut og åpne for dialog med Ukraina. De mente også at en løsning på konflikten måtte bygge på hvordan Russland så situasjonen.⁴¹⁷ I en kommentarartikkel 12. mars kalte VGs journalist Hans Petter Sjøli SV-ledelsen «forbilledlig tydelige». Sjøli så på dette som en kontrast til Rødt leder Bjørnar Moxnes sitt intervju med Klassekampen 11. mars. Her mente han at Moxnes tilsynelatende hadde falt for russisk propaganda når han «sidestilte den nye regjeringen i Kiev med Saddam Hussein og Mulla Omar». Sjøli reiste bekymringer for at stadig flere i Norge latet til å dele Moxnes sitt syn. Han

---

⁴¹⁴ VG 9. mars 2014 S 12 & 13 *Frykter nabo-hat*

⁴¹⁵ VG 14. mars 2014 S 14 *Russere i Kiev skremt*, VG 15. mars 2014 S 18 *Kidnapper aktivister* & VG 16. mars 2014 S 14 *Tatarene flykter fra sine hjem*

⁴¹⁶ VG 12. mars 2014 S 26 *Er Putin en trussel for Norge?*

⁴¹⁷ VG 5. mars 2014 S 20 & 21 *Hovudet kaldt og hjartet varmt UKRAINA*

trakk også frem at Frps Christian Tybring-Gjedde hadde vist forståelse for Putins innmarsj. I artikkelen kritiserte Sjøli spesielt tidligere NRK-korrespondent Jahn Otto Johansen for å legge fokuset på de høyreekstreme gruppene i Ukraina. Sjøli mente at selv om den nye Ukrainske regjeringen hadde sine «høylytte nisser på lasset» var det uten tvil Putin som var den store skurken.⁴¹⁸ Påfølgende dag kom Johansen til ordet i VG i et leserinnlegg hvor han skrev at Sjøli feiltolket hva han hadde skrevet. Han minnet på hvordan han selv gjennom tiden hadde blitt ansett som uønsket av flere østblokkland på grunn av sin aktivisme og sitt ståsted.⁴¹⁹ 14. mars kom også Rødt-lederen Moxnes til ordet i avisen. Her var han klar på at Rødt fordømte Russlands «aggressive framferd», men han mente en burde være forsiktige med en «min fiendes fiende er min venn» tankegang. Moxnes mente den norske regjeringen ikke burde støtte en regjering hvor «udemokratiske og fascistiske partier har betydelig innflytelse».⁴²⁰ Denne debatten engasjerte også flere av VGs lesere.⁴²¹

17. mars, etter at nyheten om folkeavstemmingens resultat var klart, skrev VG om storstilt feiring på Krim. Under overskriften «Full seier til Putin» trykket de bilder av jubelscenene.⁴²² (Fig. 19) VGs journalist Ole Kristian Strøm skrev dog at det fremdeles kunne bli krig og siktet til uroen som eksisterte øst i Ukraina.⁴²³ I sin leder 18. mars kalte VG Krims folkeavstemning «parodisk» og «et rent skuespill». Avisen mente det som foregikk i stor grad var styrt fra Moskva og at Russland gjennom sine handlinger destabiliserte Ukraina. VG hevdet i sin leder at Russlands politikk burde bekymre Norge og Vesten. Her mente avisen at man så konsekvensen av at man forholdte seg til Russland og Kinas veto mot intervensjon i Syria. «Vestens lammelse i Syria, signaliserte et knefall for Russland som vi nå ser resultatet av.»⁴²⁴

21. mars trykket VG den meget dramatiske overskriften «ANGREPET HAR BEGYNT». Her blåste de opp en uttalelse som hadde kommet fra en talsmann for det ukrainske forsvarsdepartementet knyttet til at russiske styrker dagen før hadde overtatt flere ukrainske militæranlegg på Krim. Det meldtes her at ingen hadde mistet livet under aksjonene. Det umiddelbare inntrykket som overskriften og bildebruket gav, er av en langt større alvorlighet enn de faktiske hendelsene vitnet om. Likevel kom det frem at etter nyheten hadde nådd Kiev,

---

⁴¹⁸ VG 12. mars 2014 S 2 *Med refleksene i behold*

⁴¹⁹ VG 13. mars 2014 S 32 *Kun snakk om nyanser*

⁴²⁰ VG 14. mars 2014 S 24 *Du er smartere enn dette, Sjøli*

⁴²¹ VG 16. mars 2014 S 33 *Historien på nytt*

⁴²² VG 17. mars 2014 S 18 & 19 *Full seier til Putin*

⁴²³ Ibid. S 19 *Det kan fortsatt bli krig*

⁴²⁴ VG 18. mars 2014 S 2 *Avmakt i vest*

gikk den ukrainske statsministeren ut og sa at landet ville svare militært om Russland gikk inn øst i landet. (Fig. 20)

20. mars skrev statsviter Helge Christophersen i et leserinnlegg at Putin tross alt hadde et poeng. Her konstaterte han at om Russlands militære hadde stått på grensen til Texas, hadde det nok ført til bråk med USA. Han henviste her til at NATO og EU blir sett på som en trussel i Russiske øyne.⁴²⁵ I kontrast til dette synet skrev VG 25. mars at de håpte annekteringen av Krim hadde «fått folk til å våkne» Russland utgjorde ifølge avisen en reell trussel mot de vestlige land, da særlig i Baltikum. De mente konflikten synliggjorde behovet for et sterkt NATO som de håpet tiltredende generalsekretær i alliansen, Jens Stoltenberg ville jobbe mot.⁴²⁶

5.2 Generelle trekk

Til tross for de russiske påstandene om at soldatene som tok del i overtakelsen på Krim ikke var russiske, er det med unntak av i Dagsavisen ingen tvil om at dette var tilfelle blant avisene undersøkt. Samtlige rapporterte grundig om hendelsene som utspilte seg i Ukraina, men de har til dels svært ulik dekning av konflikten. Mest synlig er dette i Dagbladet og VG. Dette stammer av at disse avisene tidlige hadde sine egne journalistteam i landet. Begge disse to avisene stikker seg også ut i hvordan de ved hjelp av overskrifter, bilder, grafikker og stilistiske effekter skapte et dramatisk inntrykk av konflikten langt ut over hva man så i Aftenposten og Dagsavisen. Likevel var debatten nyansert i, dette kommer av at Dagbladet og VGs journalister i større grad trakk frem synspunktene fra de pro-russiske innbyggerne på Krim, både gjennom intervjuer av enkeltmennesker, skildringer av demonstrasjoner mot den ukrainske regjeringen og feiringer i gatene etter folkeavstemmingen. Dette hadde også en direkte innvirkning på hvor dramatisk dekningen var i disse avisene ettersom de gjennom sine egne journalister kom mye nærmere på konfliktens sentrum.

I samtlige aviser var også propagandakrigen et viktig tema. I likhet med dekningen av Georgiakrigen var det et tydelig fokus på mediens rolle i konflikten. Her er det tidvis et inntrykk man får at de pro-russiske menneskene på Krim var blitt et offer for dette. Man ser at det ble sett på som usikkert om det virkelig var et ønske blant Krims befolkning om tilknytning til Russland. Selv om det er åpenbart at resultatet av folkeavstemmingen ikke var representativt for opinionsoppslutningen til sammenslåing, er det liten tvil i at dette var majoritetens ønske. I

---

⁴²⁵ VG 20. mars 2014 S 33 *Putin har et poeng*

⁴²⁶ VG 25. mars 2014 S 2 *En særdeles krevende jobb*

denne sammenheng er det Aftenposten som går lengst i å ta for seg den russiske propagandakampanjen, nærmest til det punkt at de fremmer den ukrainske. Flere ganger gjøres det sammenlikninger mellom Hitler og Putin. Fremstillinger av Russland som totalitært og diktatorisk er også å finne. Avisens kritiske syn på Russland kommer tydelig frem gjennom både redaksjonelt innhold og hvilke kronikker og kommentarartikler avisen trykket under konflikten. Dette fører til at man ser enkelte uttalelser slik som Nils Morten Udgaards påstand om at diplomati fra russisk side ikke hadde funnet sted, selv om man ser flere eksempler på dette, spesielt i Dagsavisen.

Man ser også at avisene både gjennom sin egen redaksjon og ved hyppig bruk av eksperter trakk historiske linjer for å forklare konflikten bakgrunn. Her ble det i stor grad benyttet de samme ekspertene av samtlige aviser, mest nevneverdig russlandsforskere ved NUPI og PRIO. Disse blir også ofte anvendt for å sammenlikne konflikten med tidligere konflikter hvor Sovjetunionen/Russland har vært involvert. Både Tsjekkoslovakia, Afghanistan, Tsjetsjenia og Georgia blir her trukket frem. Det fremkommer dog av og til løse sammenlikninger og uriktigheter her som bærer preg av at avisene oppsøker ekspertene for uttalelser på kort varsel. Dette har nok en sammenheng med hvor hurtig konflikten til tider utviklet seg. Her ser man også at avisene legger rammene for diskursen gjennom spørsmålene som stilles i intervjusammenheng. Her ser man ofte at det spørres om en så en tilbakegang til Den kalde krigen.

6 Konklusjon

Målet med denne avhandlingen har vært å kaste lys over russlandsbildet slik det forekommer i norske aviser under tilspissede omstendigheter. Dette kapittelet begynner med en gjennomgang av likheter og ulikheter i fremstillingen av Sovjetunionen/Russland mellom Krigen i Afghanistan i 1979, Georgiakrigen i 2008 og Krim-krisen i 2014. Deretter vil jeg gjøre noen drøftinger basert på det teoretiske perspektivet.

6.1 1979-2014 Likheter i Russlandsbildet

Som vi har sett var nyhetsbildet preget av henvisninger til Russland som noe annet enn Europa, en motpol til Vesten. I likhet med fremstillingen av Sovjetunionen bærer bildet av Russland preg av at landet ble oppfattet som en trussel. Russiske militære operasjoner i dets nære utland møtte liten forståelse, men ble heller sett på som et uttrykk for ekspansjonisme. Under invasjonen av Afghanistan var argumentet at landet søkte verdensherredømme, under annekteringen av Krim så man det som et ønske om å gjenoppbygge landet som en stormakt. Likevel så man gjennomgående under samtlige av konflikten at det var en forståelse for at Norge var avhengige av samarbeid med Russland. Uttalelser fra politisk hold så vel som det generelle inntrykket i avisene er at man i sanksjonsspørsmål burde være for en moderat linje. Det var også synlige stemmer her som pekte på hvor liten forskjell norske sanksjoner utgjorde i det store bildet. (Fig. 7. & 22.) Likevel var det klart at man ønsket å vise sin motstand mot Sovjetunionen/Russland gjennom konkrete tiltak. Det prinsipielle ved dette, om ikke annet, ble sett på som viktig. Det var også et klart fokus på politiske uttalelser fra USA, EU og Sovjetunionen/Russland under deknningen av samtlige konflikter. Det som er vært å merke seg var at avisene tok i bruk sittende, eller tidligere amerikanske regjeringsskilder for informasjon under samtlige konflikter, dette ble heller ikke problematisert.

Avisene viser også en forståelse for at man i Norge som medlem av NATO er en del av stormaktspolitikken. Bekymringer knyttet til Norges forsvar og den nordlige grensen med Russland kommer frem under samtlige konflikter. I tillegg til dette er det også klart Norge er avhengige av samarbeid med nabolandet til øst. Alle vestlige reaksjoner blir derfor nøye vurdert og debattert, ikke bare de som Norge stiller seg bak.

Under konflikten i Afghanistan og Georgia så man typisk krigsjournalistikk. Det ble regelmessig rapportert om kamper, styrkeforhold, tapstall og sivile lidelser. Til forskjell fra deknningen av konflikten i Afghanistan, så man under krigen i Georgia at erfaringene knyttet til

pressens rolle i krigsjournalistikk har satt sitt preg på avisene. Dette har en sammenheng med hvordan mediene vinkler av konflikter siden Golfkrigen tidvis hadde blitt styrt av de stridende partene.⁴²⁷ Under konflikten i Georgia så man eksempelvis at Dagbladet minnet om at Serbias største TV-stasjon ble vurdert som militært mål, fordi den sprede propaganda.⁴²⁸ Dette førte til at en var kritisk til meldingene som kom fra mediene på begge sidene i konflikten. Denne skepsisen så man også under Krim-krisen. Bruk av media som verktøy for propaganda i nyere tid er et fenomen som åpner for videre forskning.

6.2 1979-2014 Forskjeller i Russlandsbildet

Den mest åpenbare endringen i russlandsbildet mellom 1979 og 2014 stammer av endringene mediene i seg selv har gjennomgått. Mens man i 1979 hadde liten tilgang til bilder og begrensede ressurser til å sende egne reportere til konfliktsonene, hadde alle avisene jeg har undersøkt egne journalistteam som rapporterte under både konflikten i Georgia og konflikten i Ukraina. Det er klart at journalistberedskapen har spilt en viktig rolle for hvordan avisene vinklet sin dekning av disse konfliktene. Mens invasjonen av Afghanistan og Georgiakrigen kom brått på, hadde Ukraina allerede vært i nyhetsbildet en stund da konflikten på Krim brøt ut. Også den teknologiske utviklingen er viktig å nevne her. Overgangen til tabloidpresse samt bedre beredskap gjør at det skapes en større nærhet til hendelsene i konfliktområdene. Konsekvensen er at konfliktene føles mye farligere og mer dramatisk.

Mellom 1979 og 2014 har også teknologien utviklet seg enormt. De redskapene som journalister benyttet seg av i 2008 og 2014, var ikke tilgjengelig under dekningen av konflikten i Afghanistan i 1979-80. Man så også at det var blitt et mye nærmere samarbeid med andre aviser siden 1980-tallet. Et eksempel på dette er hvordan Dagbladet trykket saker skrevet av deres svenske partneravis Expressen under sin dekning av Krim-krisen. Denne utviklingen medførte at avisene i større grad er samkjørte når det kommer til faktainformasjon og hendelsesforløp. Pressemeldinger og offisielle uttalelser fra politisk hold blir som regel publisert på nett og det blir dermed mindre rom for at feilinformasjon kommer på trykk.

Avpartifiseringen har også hatt stor innvirkning på hvordan vinkling avisene har hatt under de senere konfliktene. En konsekvens av dette så man gjennom hvordan Aftenposten ønsket harde tiltak mot Russland under Krim-krisen, mens den borgerlige regjeringen- og utenriksminister

---

⁴²⁷ Under Golfkrigen hadde pentagon hatt fysisk kontroll over hvem som fikk slippe til ved fronten og sensurerte bilder og tekst (Ottosen, R. i: *Norsk presses historie 1660-2010: Imperiet vakler 1945-2010* S 246)

⁴²⁸ Dagbladet 11. august 2008. S 28 *Tilfellet Sør-Ossetia likner tilfellet Kosovo*

Børge Brende i større grad ønsket moderate reaksjoner og pekte på behovet for videre samarbeid med Russland. Et annet aspekt ved avpartifiseringen er hvordan politikeres syn på Russland- og de aktuelle konfliktene kommer frem i avisene. Under konflikten i Afghanistan så man at samtlige av avisene undersøkt aktivt oppsøkte politikere tilknyttet samtlige store partier for uttalelser om konflikten. Flere store nyhetssaker i 1979-80 hadde synet til daværende regjering- og statsminister Oddvar Nordli som sitt fokus. Under konfliktene i Georgia og Ukraina er politiske uttalelser nesten fraværende. Det eneste man med relativ regelmessighet kan lese er uttalelser fra utenriksministeren. Her virker det som om det har forekommet et rolleskifte: Mens det i 1979 var på initiativ fra pressen at politikernes meninger om konfliktene ble trykket i avisene, var det i 2014 på politikernes eget initiativ at deres meninger kom frem. Som eksempel så man at den eneste gangen politiske partier utalte seg om konflikten i Ukraina, var det som følge av en kronikk skrevet i VG av stortingsrepresentantene for SV, Bård Vegar Solhjell og Snorre Valen. Avisenes preg av å være talerør for politiske partier har altså forsvunnet.

En annen viktig forskjell i russlandsbildet mellom disse to periodene er hvordan man kan se at norske foreninger, bedrifter og enkeltmennesker viser sin misnøye med Russland. Under konflikten i Afghanistan ble det mobilisert til fakkeltog til protest mot Russland i norske aviser, her så man så at flere tusen mennesker deltok i flere norske byer.⁴²⁹ Som vi har sett var det også protestaksjoner på det kulturelle. Under konflikten i Ukraina ser man kun en mindre demonstrasjon i Oslo på om lag 50 til 60 mennesker. Det ble heller ikke varslet om noen boikottaksjoner fra norsk næringsliv eller foreninger. Til tross for at dette tyder på mindre motstand mot Russlands involvering i Ukraina i opinionen, virker konflikten langt mer alvorlig enn invasjonen av Afghanistan i de norske avisene, også for Norge. Her spiller åpenbart overgangen til tabloidpresse en viktig rolle, men også hvordan avisene legger rammene for diskursen har endret seg. Gjennom stilistiske effekter, overskrifter og bannere, kunne en se henvisninger til den kalde krigen. I tillegg til dette så man at avisene gjennom intervjuer av både eksperter og politikere fremmet spørsmålet om man nå så starten på en ny kald krig.

6.3 Sikkerhetspolitiske utfordringer og syndet på den andre

Norges tilknytning til Vesten og da særlig gjennom NATO har utvilsomt hatt en innvirkning på norske reaksjoner knyttet til disse konfliktene. I likhet med Sovjetunionen i sin tid, ser Russland

---

⁴²⁹ Tjelmeland, H. 2015 i: *Naboer i frykt og forventning: Norge og Russland 1917 – 2014*. S 508

i dag på NATO som sin fremste motpart. Når man i Norge da stiller seg bak sanksjoner som blir vedtatt i alliansen gjør det at Norge får en posisjon i det internasjonale stormaktsspillet. Dette har også påvirket spenningsforholdet til Russland.⁴³⁰ Dette er momenter som igjen påvirker rammene for diskursen i de norske avisene. Det var alltid snakk om hvordan Norge skulle reagere, ikke om Norge skal eller ikke skal reagere. Norge defineres også av vår tilknytning til Vesten gjennom både NATO og EØS. Russland. Når Russland står utenfor disse alliansene skaper dette en kontrast som kom klart til syne i de norske avisene.

En sentral faktor som spiller inn i hvordan konfliktene fremstilles, er hvordan det sikkerhetspolitiske verdenskartet har endret seg siden den kalde krigen. Maktbalansen mellom USA og Sovjetunionen, samt NATO og Warszawapakten, gjorde at konflikten i Afghanistan tross alt ble sett på som noe isolert. I tillegg til dette var det klart at Afghanistan tilhørte en del av den sovjetiske interessesfæren. Faren for spredning til andre regioner ble dermed sett på som relativt liten. Når man så Russland involvere seg i Georgia og Ukraina hadde situasjonen endret seg. NATO hadde beveget seg mot øst, og både Georgia og Ukraina hadde begge gjort tilnærminger til Vesten. Russlands interesser i disse landene hadde dermed større konkurranse. Dette betyr at Russisk militærinvolvering ble sett på som langt alvorligere ettersom disse landene nå ble ilagt større sikkerhetspolitisk betydning av NATO.

NATOs utvidelse mot øst og mangelen på en stormaktsrival for USA medførte også at avisene i større grad satte kritisk lys på Vestens rolle. NATOs innlemmelse av tidligere østblokkland, samt amerikanske militæroperasjoner på 1990- og 2000-tallet ble trukket frem, kritisert og satt i sammenheng med den russiske nærområdepolitikken. Også kritikkverdige forhold i Georgia og Ukraina ble diskutert. I flere tilfeller ble det vist forståelse for de russiske synspunktene. Særlig representerer Georgiakrigen et kontinuitetsbrudd i den forstand at russiske sikkerhetspolitiske hensyn ble mer tatt på alvor. Dette har en åpenbar sammenheng med hvordan Georgia utløste konflikten gjennom sitt angrep på Sør-Ossetia. På den andre siden så man at russisk involvering ble sett på som ekspansjonisme under invasjonen av Afghanistan og Krim-krisen. Et eksempel på dette er hvordan avisene fremstilte Russlands tilbud om økonomisk hjelp til Ukraina. Også krigen i Georgia ble i retrospekt sett på som et eksempel på russisk ekspansjonisme under konflikten i Ukraina.

---

⁴³⁰ Kjølberg, A. 2015. *Norsk sikkerhetspolitikk og nordområdene i: Norge og Russland: Sikkerhetspolitiske utfordringer i nordområdene* S. 40

Helhetlig kan man se at russlandsbildet er blitt langt mer nyansert siden den kalde krigen, til tross for at holdningene om at Russland er noe annet enn Vesten vedvarer. På bakgrunn av dette fremstilles gjerne Russland som farlig for sine naboland som har en sterkere tilknytning til vesten. Dette inkluderer Norge. Som enkeltfaktor er det klart at spenningen mellom NATO og Russland, som fremdeles blir sett på som Sovjetunionens arvtaker, er avgjørende for russlandsbildet i norske medier.

Kilder:

Mikrofilm ved Universitetsbiblioteket i Tromsø:

Arbeiderbladet og VG i perioden desember 1979 – januar 1980

Aftenpostens digitale arkiv:

I periodene: desember 1979 – januar 1980, august-september 2008 og februar-mars 2014

Dagbladets digitale arkiv:

I periodene: desember 1979 – januar 1980, august-september 2008 og februar-mars 2014

Retriever database for norske aviser:

Utvalg fra perioden etter følgende søkeord: «Georgia», «Kald», «krig», «Krim», «Russland», «Ukraina»

Litteratur:

Acton, E 1995. *Russia. The tsarist and Soviet legacy.*

London: Pearson Longman

Aftenposten 11. desember 2009 (oppdatert 16. oktober 2011). *Hun vil gjøre leserne klokere*

<http://www.aftenposten.no/kultur/Hun-vil-gjore-leserne-klokere-237942b.html> (sett 11.05.17)

Aftenposten 13. februar 2016. *Russland: - En ny kald krig har brutt ut*

<http://www.aftenposten.no/verden/Russland---En-ny-kald-krig-har-brutt-ut-8870b.html> (sett 11.05.17)

Aljazeera 21. november 2013. *Ukraine drops EU plans and looks to Russia*

<http://www.aljazeera.com/news/europe/2013/11/ukraine-drops-eu-plans-looks-russia-20131121145417227621.html> (Sett 13.05.17)

Alstad, Bjørn. 1993. *Norske meninger 1946-93: Norge og verden.*

Oslo: Sigma

Antonenko, O. 2008. *A War with No Winners.* Survival, 50:5, 23-26.

Hentet fra: <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/00396330802456445>

Balsvik, R. R. 2010. *Det 20. århundrets historie – et globalt perspektiv.*

Oslo: Cappelen akademisk

Berger, P.L & Luckmann, T 2011. *Den samfunnsskapte virkelighet.*

Bergen: Fagbokforlaget

Carter, J. 23. januar 1980. *The State of the Union Address Delivered Before a Joint Session of*

the Congress <http://www.presidency.ucsb.edu/ws/?pid=33079>, (sett 11.05.17)

Chomsky, N & Herman, E. S. 2008. *Manufacturing Consent: The Political Economy of the*

Mass Media. New York: Random House

Dagbladet pluss 2. august 2016. *Putin splitter Norge: -Folk har nok fått seg et sjokk*

<http://www.dagbladet.no/nyheter/putin-splitter-norge---folk-har-nok-fatt-seg-et-sjokk/60341217> (sett 11.05.17)

Dagsavisen nett. 8. april 2014. *Kaia Storvik til Agenda*

<http://www.dagsavisen.no/innenriks/kaia-storvik-til-agenda-1.282339> (sett 11.05.17)

- Fawn, R. 2012. *Georgia: revolution and war*, European Security, 21:1, 1-4, hentet fra: <http://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.1080/09662839.2012.657178?needAccess=true>
- Flo, I (red.) 2010. *Norsk Presses Historie 1660 – 2010: norsk presse fra A til Å*. Oslo: Universitetsforlaget
- Goplen, Å. & Seim, J. 29. desember 2016. *Tsjekkoslovakias historie* i Store norske leksikon https://snl.no/Tsjekkoslovakias_historie#-Veien_til_Praha-v%C3%A5ren (sett 13.05.17)
- Greve, T. 14. februar 2009. *Eurokommunisme* i Store norske leksikon <https://snl.no/eurokommunisme> (sett 12.05.17)
- Greve, T. 19. februar 2016. *Folkeforbundet* i Store norske leksikon <https://snl.no/Folkeforbundet> (sett 11.05.17)
- Grue, J. 17. juni 2015. *Diskursanalyse* i Store norske leksikon <https://snl.no/diskursanalyse> (sett 11.05.17)
- Heier, T og Kjølberg, A (red.) 2015. *Norge og Russland: sikkerhetspolitiske utfordringer i nordområdene*. Oslo: Universitetsforlaget
- Hjeltnes, G (red.) 2010. *Norsk Presses Historie 1660 – 2010: Imperiet vakler 1945 – 2010*. Oslo: Universitetsforlaget
- Holtmark, S.G 2015. *Naboer i frykt og forventning: Norge og Russland 1917 – 2014*. Oslo: Pax
- Hønneland, G. 2003. *Russia and the West. Environmental co-operation and conflict*. London & New York: Routledge
- Kaldal, I. 2006. *Historisk forskning, forståing og forteljing*. Oslo: Det norske samlaget
- Kjeldstadli, K. 2007. *Fortida er ikke hva den en gang var. En innføring i historiefaget*. Oslo: Universitetsforlaget
- Knudsen, O. F. 28. februar 2012. *Helsinki-erklæringen* i Store norske leksikon <https://snl.no/Helsinki-erkl%C3%A6ringen> (sett 13.05.17)
- Kristoffersen, D. A. 2015. *Norges nei til EF i 1972* <https://www.norgeshistorie.no/oljealder-og-overflod/artikler/1945-norges-nei-til-ef-i-1972.html> (sett 11.05.17)

Kuchins, A og Åslund, A 2009. *Pressing the "Reset Button" on US-Russia relations*. Policy Brief. 2009, hentet fra: https://csis-prod.s3.amazonaws.com/s3fs-public/legacy_files/files/media/csis/pubs/090405_policy_briefing_russia_balance.pdf

Marples, D.R 2011. *Russia in the Twentieth Century*
Harlow: Pearson Longman

Marthinsen, S. T. 2015. *Er tiden inne for en høyreorientert avis?*
<https://www.minervanett.no/er-tiden-inne-for-en-hoyreorientert-avis/> (sett 11.05.17)

Molchanov, M. A. 2003. *Ukraine's European Choise: Pitfalls and Prospects*. North Atlantic Treaty Organization Office of Information and Press, hentet fra:
<http://www.nato.int/acad/fellow/01-03/molchanov.pdf>

NATO 19. april 2017. *Member countries*
http://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_52044.htm (Sett 13.05.17)

NATO 30. mars 2017. *Relations with Georgia*
http://www.nato.int/cps/en/natohq/topics_38988.htm (Sett 13.05.17)

Pettersen, Ø. B. 10. juni 2016. *Aftenposten* i Store norske leksikon
<https://snl.no/Aftenposten> (sett 13.05.17)

Pettersen, Ø. B. 20. juni 2016. *Dagbladet* i Store norske leksikon
<https://snl.no/Dagbladet> (sett 13.05.17)

Putin V. 2000. *Decree of the president of the Russian federation NO. 849 of May 13, 2000 on the plenipotentiary representative of the president of the Russian federation in the federal okrug*. https://www.wto.org/english/thewto_e/acc_e/rus_e/WTACCRUS48A5_LEG_38.pdf
(sett 03.04.17)

Radio Free Europe/Radio Liberty 25. August 2008. *Russian Lawmakers Call For Recognition Of Georgia's Breakaway Regions*
http://www.rferl.org/a/Russian_Upper_House_Calls_For_Recognition_Of_Georgias_Breakaway_Regions/1193553.html (Sett 13.05.17)

- Regjeringen 28. mars 2008. *Norway recognises Kosovo as an independent state*
https://www.regjeringen.no/en/aktuelt/norway_kosovo/id505130/ (Sett 13.05.17)
- Regjeringen 30. oktober 2014. *Delelinjeavtalen med Russland*
<https://www.regjeringen.no/no/tema/utenrikssaker/folkerett/delelinjeavtalen-med-russland/id2008645/> (Sett 13.05.17)
- Ringdal, K. 2011. *Enhet og mangfold. Samfunnsvitenskapelig forskning og kvalitativ metode*.
Bergen: Fagbokforlaget
- R&B Group 10. desember 2013. *Euromaidan*
<http://rb.com.ua/rus/projects/omnibus/8836/> (Sett 13.05.17)
- Schiefloe, P. M 2011. *Mennesker og samfunn: Innføring i sosiologisk forståelse*. Bergen:
Fagbokforlaget
- Smith-Meyer, T. 4. juni 2012. *Tabloid* i Store norske leksikon
<https://snl.no/tabloid> (sett 11.05.17)
- Sprehe, K. H. 29. mars 2010. *Ukraine Says 'No' to NATO*
Pew Research Center: <http://www.pewglobal.org/2010/03/29/ukraine-says-no-to-nato/#> (Sett
13.05.17)
- Statistisk sentralbyrå 1982. *Stortingsvalget 1981 Hefte 1*
Oslo & Kongsvinger: Statistisk sentralbyrå
(http://www.ssb.no/a/histstat/nos/nos_b261.pdf) (sett 13.05.17)
- Tanwir M. H. 2013. *Afghanistan: History, Diplomacy and Journalism volume 1*.
Bloomington: Xlibris
- Tjelmeland, H. 2004. *Aviser som historisk kilde*.
Pressehistoriske skrifter, 1(3), S 114-130
- Tjelmeland, H. 2006. *Den kalde krigen*.
Oslo: Det norske samlaget
- Tjelmeland, H. 2014. *Norsk-sovjetisk fagleg diplomati og den europeiske détente*. Historisk
tidsskrift nr.4 2014, S 597-623

Ukjent 18. februar 2012. *SORT* i Store norske leksikon

<https://snl.no/SORT> (sett 13.05.17)

Ukjent 21. august 2014. *Partnerskap for fred* i Store norske leksikon

https://snl.no/Partnerskap_for_fred (sett 13.05.17)

Ukjent 24. mai 2013. *Oversikt over Russlands historie* i Store norske leksikon

https://snl.no/Oversikt_Over_Russlands_historie (sett 13.05.17)

Ukjent 27. august 2014: *SALT* i Store norske leksikon

<https://snl.no/SALT> (sett 12.05.17)

Valentine, G 2001. *Social Geographies. Space and Society*

Harlow: Pearson Education

VG nett 3. mars 2014. *Ekspertter: Kan gå mot en ny kald krig*

<http://www.vg.no/nyheter/utenriks/ukraina/ekspertter-kan-gaa-mot-en-ny-kald-krig/a/10137493/> (sett 11.05.17)

VG nett 8. oktober 1998 (oppdatert 25. februar 2003). *Dagsavisen går ut av A-pressen*

<http://www.vg.no/nyheter/innenriks/dagsavisen-gaar-ut-av-a-pressen/a/31764/> (sett 11.05.17)

Wikipedia 6. april 2017. *Viktor Chernomyrdin*

https://en.wikipedia.org/wiki/Viktor_Chernomyrdin. (Sett 13.05.17)

Wikipedia 9. mai 2017. *International recognition of Kosovo*

https://en.wikipedia.org/wiki/International_recognition_of_Kosovo (Sett 13.05.17)

Wikipedia 17. februar 2017. *Russo-Polish War (1654–1667)*

[https://en.wikipedia.org/wiki/Russo-Polish_War_\(1654%E2%80%931667\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Russo-Polish_War_(1654%E2%80%931667)) (sett 13.05.17)

Wikipedia 23. februar 2017: *Warszawapaktens invasjon av Tsjekkoslovakia*

https://no.wikipedia.org/wiki/Warszawapaktens_invasjon_av_Tsjekkoslovakia (sett 11.05.17)

Wikipedia 28. april 2016: *Prahavåren*

<https://no.wikipedia.org/wiki/Prahav%C3%A5ren> (sett 12.05.17)

Øverland, I. 2006. *Lappeteppet Georgia* i NUPI Skole

<http://www.nupi.no/Skole/HHD-Artikler/20082/Lappeteppet-Georgia>. (Sett 04.04.17)

Bilder:

Moskva: Carter taler i den kalde krigs ånd

Moskva, 6. januar. (Aftenpostens korrespondent Kjell Dragnes) President Carters tale er gjenomsyret av den kalde krigens ånd. Men hvis Det hvite hus har bestemt seg til å øve innflytelse på Sovjet-Unionen og dets utenrikspolitikk, er det et håpløst foretagende. Slike forsøk har slått feil før og vil slå feil nå.

Dette skrev det sovjetiske telegrambyrået Tass søndag i en offisiell erklæring. Meldingen fra Tass begynte med ordene «Tass er bemyndiget til å erklære», en formulering som betyr at det er den sovjetiske ledelsen som står bak den. Formuleringen brukes bare i spesielle tilfelle.

Erklæringen hevdet at de politiske vurderinger og de praktiske tiltak den amerikanske regjering overveier, er ubalanserte og tilsidesetter fredens langsiktige interesser, avspenningen og en konstruktiv utvikling av de sovjetisk-amerikanske forbindelser.

«Denne erklæringen er ikke i overensstemmelse med USA's ansvar som stormakt for opprettholdelse av freden, for å sikre folkenes sikkerhet og gjensidig nyttig fredelig samarbeid mellom stater, skrev Tass i erklæringen som også ble lest opp i en eksstra nyhetsending i sovjetisk TV søndag kveld.

Tass hevdet videre at erklæringen synes å komme fra en amerikansk politiker som ønsker å bli valgt til president og ikke fra en ansvarlig leder. Men slik den er formulert, kan den ikke tolkes som annet en fiendtlig overfor freden, het det.

Det sovjetiske byrået bragte også inn Europa og mente at det ikke var tilfeldig at ikke Carter hadde nevnt dette området der avspenningen har vært særlig sterk. Grunnen er at USA gjennom NATO har påtvunget flere europeiske land amerikanske raketter, som er i strid med fredens og avspenningens interesser, het det.

«De herskende kretser i Sovjet-Unionen vil håpe at en sunn, fremsynt holdning til sovjetisk-amerikanske forbindelser, spesielt til innsatsen for å bevare freden, til slutt vil få overtaket i USA», het det i den offisielle Tass-erklæringen.

Hverken Tass eller partiorganet Pravda, som søndag også kommenterte utviklingen den siste tiden, ville vedgå at Sovjet-Unionens aksjon i Afghanistan var noen invasjon. Kommentatorene stilte seg også uforstående til at den militære hjelp til Afghanistan, som russerne var blitt anmodet om, kunne vekke reaksjoner. Alle negative reaksjoner ble avfattet som en del av den imperialistiske propagandakampanje.

Observatører i Moskva påpeker at «kornvåpenet» ikke vil få noen direkte innvirkning på sovjetiske matforsyninger.

Landet har tilstrekkelig selv, selv om fjorårets kornhøst var den dårligste siden 1975. Men nedskjæringen av eksporten fra 25 millioner til åtte millioner tonn, kan få betydning for kjøttforsyningen.

Storsteparten av den sovjetiske importen består av dyrefor, og landet har hatt problemer med å bygge opp en god nok bestand av kjøttproduserende dyr siden massenedslaktingen etter katastrofehøsten i 1975.

Avtalen med USA om årlig kjøp av flere millioner tonn korn skulle sikre russerne mot en slik situasjon igjen, og gjøre dem istand til å bygge opp et bufferlager. Siuttsifrene fra 1979 er ennå ikke offentliggjort, men mot slutten av året viste statistikken at det var mindre kjøtt, melk og melkeprodukter å få kjøpt enn året før. Det rammer derfor ekstra hardt når importen begrenses så sterkt i den nåværende situasjon.

Et av de andre tiltakene, minsket teknologimport, vil også få sin virkning, om enn på langre sikt. Utstyr til oljeboring har russerne behov for hvis de skal kunne fortsette utviklingen av oljeindustrien i det høye tempo de har satt seg fore. President Leonid Bresjnev har tidligere sagt at Sovjet-Unionen kan greie seg selv, uten import og hjelp utenfra. Men det vil gå saktere, i en situasjon der efterspørselen etter olje både innenlands og blant Sovjet-Unionens nærmeste partnere i Comecon, stadig øker.

Abdul Wahid og hans to barn er blant de 400 000 som har flyktet over grensen til Pakistan — der flyktingene nå bor i store leirer. (Foto: NPS-AP.)

Figur 1: Dette bildet ble trykket i Aftenposten 7. januar 1980. Bildeteksten leser: «Abdul Wahid og hans to barn er blant de 400 000 som har flyktet over grensen til Pakistan – der flyktingene nå bor i store leirer»

Mens flere land drøfter mulighetene av boikott av sommerolympiaden i Moskva som ledd i reaksjonene på innmarsjen i Afghanistan, har det russiske flyselskap Aeroflot satt opp en reklameplakat for seg selv og lekene midt i den okkuperte hovedstad Kabul.

(Foto: NPS-AP)

Figur 2: Aftenposten trykket 15. januar 1980 dette bildet sammen med en sak som tok for seg norske straffetiltak mot Sovjetunionen. Spørsmålet om OL-boikott var tydeligvis viktig for avisen ettersom bildet kom på trykk til tross for at artikkelen ikke trakk frem spørsmålet. Bildeteksten leser: «Mens flere land drøfter mulighetene av boikott av sommerolympiaden i Moskva som ledd i reaksjonene på innmarsjen i Afghanistan, har det russiske flyselskap Aeroflot satt opp en reklameplakat for seg selv og lekene midt i den okkuperte hovedstad Kabul.»

Figur 3: Dagbladet trykket 29. desember 1979 dette bildet av Kabul flyplass. Bildet ble brukt til artikkelen «USA raser mot Sovjet-kupp» teksten under bildet leser: «En nederlandsk turist tok dette bildet ulovlig på flyplassen i Kabul i går «arbeidere i alle land foren dere» og «demokrati» står skrevet med Russiske bokstaver på store transparenter utenfor ankomsthallen. (se pilene)»

Kjernefysikernes internasjonale organisasjon har stilt den symbolske dommedagsklokka fram til sju på tolv. Førrige gang den ble flyttet fram var i 1974 da India sprengte sin første atombombe.

Figur 4: Dagbladet trykket 3. januar 1980 en dyster spådom for 80-åra. Til denne kunne de melde at dommedagsklokken nå var stilt frem. I teksten under bildet står det: «Kjernefysikernes internasjonale organisasjon har stilt den symbolske dommedagsklokka fram til sju på tolv. Førrige gang den ble flyttet fram var i 1974 da India sprengte sin første atombombe.»

Norge en brannbombe — siste

V G

I dag:
Ny pris!

SONJA

Stort sett positive reaksjoner etter nyttårsprogrammet med kronprinsesse Sonja (bildet) og kronprins Harald. «Trivelig» er gjennomgangsmeldingen. ● SIDE 11 og 12

Reksten

Riksadvokatens anke i saken mot skipperen Hilmar Reksten (bildet) er formodentlig slik at den innvarsler en kamp til siste slutt i Reksten-saken. ● SIDE 13

Johan på topp

OL-bakken i Garmisch-Partenkirchen har aldri vært noe lykkessted for norske skiløpere, men Johan Sævi har store troddanser her. Tredeplakset i går kommer i tillegg til en fjerdeplass i 1977. ● SIDE 14 og 15

**SPORT
EXTRA**

Johan Sævi — fornøyd etter tredjeplass sammenlagt i hoppkø når to renn gjenstår.

Per på bunn

Per Bergerud nummer 32 i bakken der han skadet seg stygt under prøvinggangen i fjor. Ble han helt utslått annen omgang i går. I 1976 ble han nummer 32 i denne bakken som er alt annet enn hans lykkesrens. ● SIDE 16 og 17

Moskva- OL I FARE

Moskva-OL er i fare. Etter det russiske overgrepet mot Afghanistan arbeider sterke krefter for en omfattende boikott av årets olympiske sommerleker. — Tanken om boikott bør ikke være fjern, sier formannen i Norges olympiske komité, Arne B. Mollén. ● SIDE 4, 5 og 6

Flom i natt Kaos i Oslo

Flom i Storgata i Oslo i natt. Vannmassene undergravede gateløpene med den følge at gata stengte for all trafikk på ubestemt tid. Oslo liggerveier hadde store vanskeligheter med å avvike trafikken i morgentimene i dag. ● SIDE 7

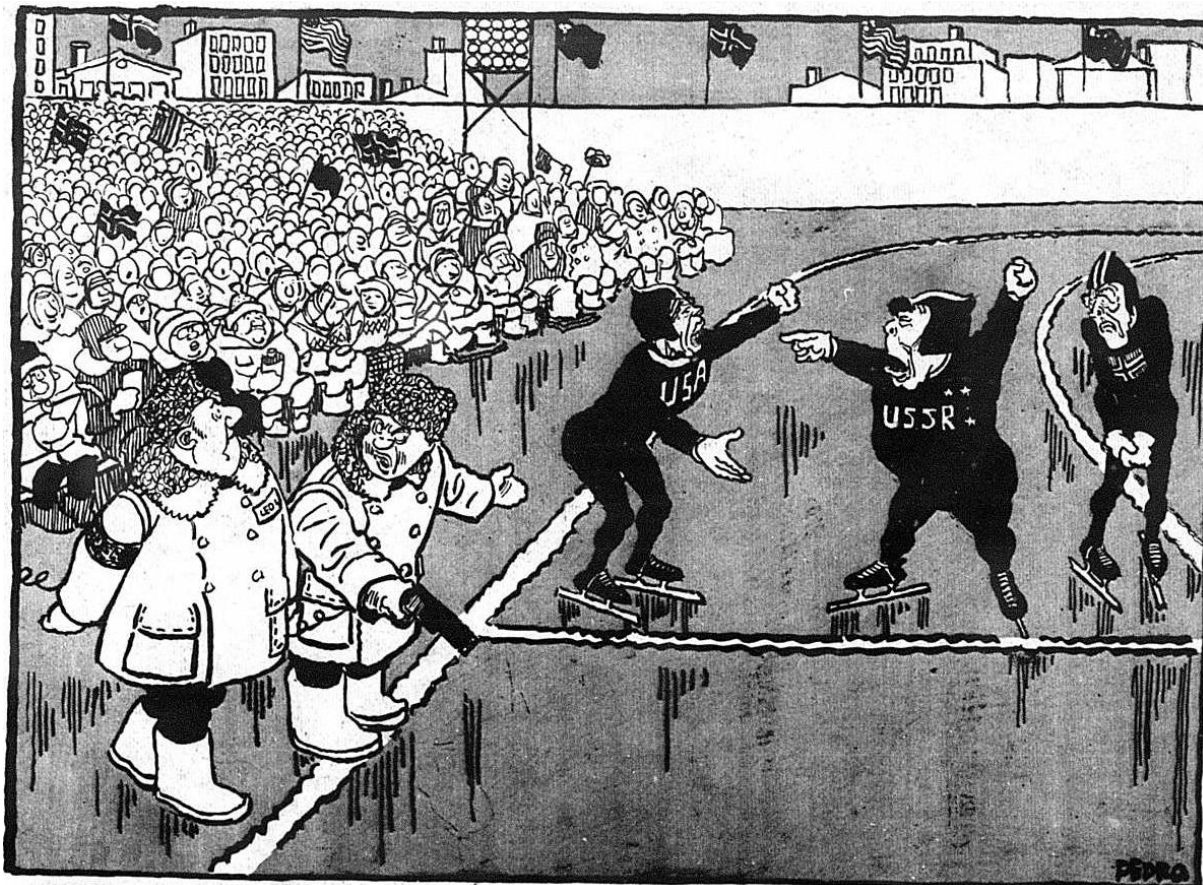
Tusen-
tipset: **Kvart million**

● SIDE 16 og 17

Julen en krisetid — side 9

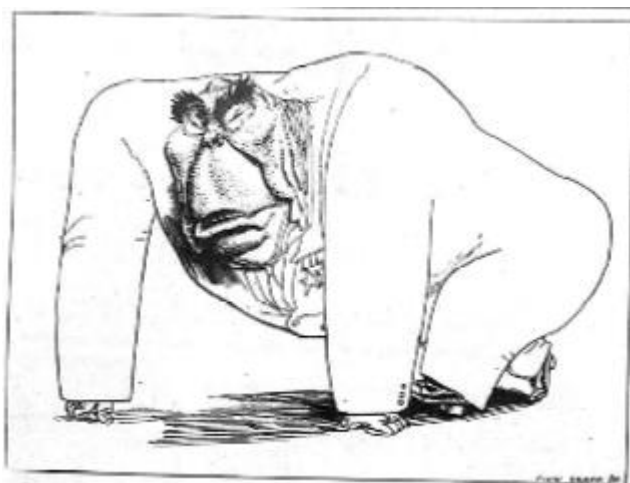
Figur 5: Forsiden til VG mandag 2. januar 1980. Hovedsaken denne dagen var ikke til å gå glipp av.

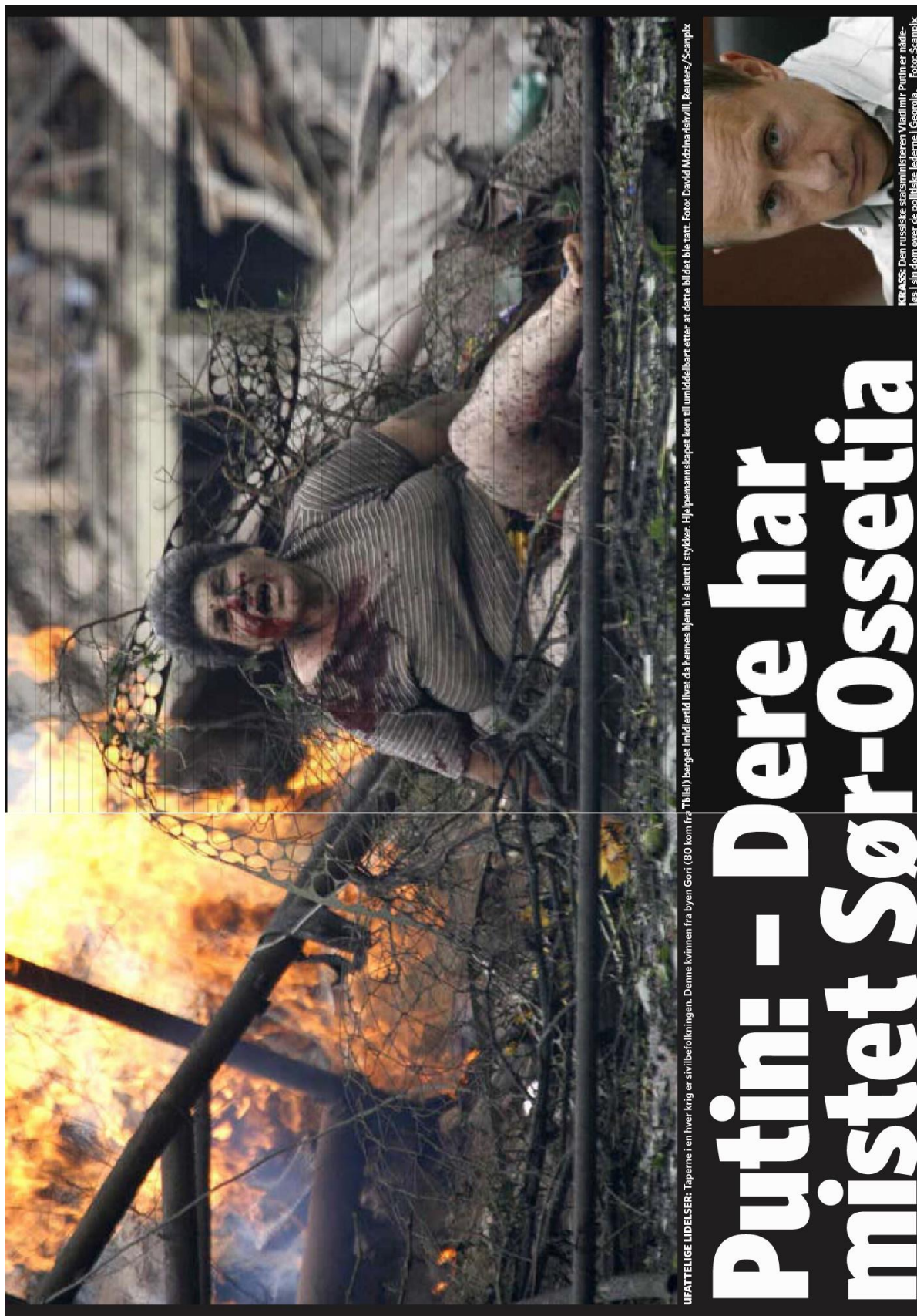

LANDSKAMP USA—SOVJET—NORGE PÅ BISLETT
 — De blir visst aldri enige om bane-fordelingen ...

Figur 7: slik ble Norges rolle i storpolitikken illustrert av VGs Pedro 8. januar 1980.

Figur 8: Bilde trykket i Arbeiderbladet 24. januar 1980. Den Sovjetiske lederen Leonid Bresjnev ble ofte fremstilt som en gorilla i norske aviser.

Figur 9: Bilde trykket over to sider i Dagbladet 10. august 2008. Store bilder av denne typen var vanlig i de norske avisene i deknningen av krigen i Georgia.

FEIRET: Allerede før valglokalene stengte på Krim i går kveld, startet feiringen, som her på Lenin-plassen i hovedstaden Simferopol. Folk tok det for gitt at det ville bli et klart flertall for en union med Russland.
 FOTO: DAVID MOZINARISHVILLI/NTB SCANPIX

Figur 10: bilde trykket i Dagsavisen 17. mars 2014. Bildet viser feiringene på Krim etter resultatet av folkeavstemmingen. Bildeteksten leser: «FEIRET: Allerede før valglokalene stengte på Krim i går kveld, startet feiringen, som her på Lenin-plassen i hovedstaden Simferopol. Folk tok det for gitt at det ville bli et klart flertall for en union med Russland.»

Figur 11: Bilde trykket i Dagbladet 28. februar 2014. Det var tydelig at Putins politikk bar preg av mer enn rå militærmakt, det ble også vist muskler på andre måter.

KRIMKRISEN

KNUSER ALLTOSTAND

VILLE
UTTORDRE
PUTIN
Kremlins
Mikhail
Khosdovskij
ansett å bruke
vold mot en
uttordret
president Putin
politisk. Han ble
vakt fengsel.

TSJETSJENIA. Det første Vladimir Putin gjorde som president var å styrke den andre Tsjetsjenia-krigen. Med hard hånd gjenopprettet han russisk kontroll over Kaukasus.
Foto: Reuters / NTB Scampix

IGÅR: Det som trolig er en russisk soldat, venter i byen Sevastopol i Ukraina
Foto: AP / Andrew Lubimov / NTB Scampix

Han føler seg ganske på høyden nå, og dette er ikke Midtøsten eller et annet sted, dette er Putins bakgård. Det gir ham en stor og farlig selvtillit.

Julie Wilhelmson, seniorforsker ved Norsk Utenrikspolitisk Institutt

sterk president i det hjemland.

Foto: AFP / Michael Meuser / NTB Scampix

Figur 12: Bilde trykket i Dagbladet 2. mars 2014. Her så man at avisen trakk frem tidligere katastrofer for å gi et dystert bilde av hva som i verste fall kunne ventes av konflikten i Ukraina.

HARDE SAMMENSTØT: Ukrainske menn forsøker å hjelpe hverandre i sikkerhet under et sammenstøt med russere og tatarer i byen Simferopol i forrige uke. Tatarerne frykter for sin nye hverdag hvis russerne tar over makta på Krim. Foto: Baz Ratner / Reuters / NTB Scapiga

Figur 13: bilde trykket i Dagbladet 3. mars 2014. Det var tidvis harde sammenstøt mellom ulike grupper demonstranter på Krim. Bildeteksten leser: «**HARDE SAMMENSTØT:** Ukrainske menn forsøker å hjelpe hverandre i sikkerhet under et sammenstøt med russere og tatarer i byen Simferopol i forrige uke. Tatarerne frykter for sin nye hverdag hvis russerne tar over makta på Krim.»

VISER MUSKLER: Russlands president Vladimir Putin handlet kjøpt på Krim-halvøya, da det oppsto politisk uro i Ukraina. Her en noe oppblåst variant av machomannen, under en parade i tyske Düsseldorf. Foto: DPA / NTB Scapiga

Lille Krim er nå en arena for en mye større kamp. For Vladimir Putin handler det om troverdighet hjemme. For Barack Obama handler det om troverdighet ute.

KRIMKRISA
 Teo Morten Strand
 Denne Krim-krigen er allerede egnet. Russland har sett og hørt, har sett EU og USA krave om at russiske styrker må trekke seg fra Krim, og på samme tid som at samlagen folkeavstemning er illegitim, er på bakke for påfyller, og preller av som vann på gull.

«Putins indre stemme»
 Putin har tatt Krim for å beholde balansen. Spørsmålet er ikke hva Vesten og USA skal gjøre med det, men hvilke konsekvenser disse realitetene får for USA og Vesten. Det er spørsmålet om det er frølig, men det er også klart at USA og Vesten styrker og utfordrer et klart vilje fremme handelspartene.

Likvel med på ferden
 Derfor er Krim for USA en test på hvilke strategipolitiske virkninger USA har, i første omgang i forhold til Krim. Så lenge Krim er i bakken, andre steder enn i Afghanistan og militær utrykning, betyr det som Afghanistan, Irak og Libya, hvordan det kan være med å

hukene i Krim, og Putin mangler medholdet. Sergei Ivanov, Vårstolte Volodin og Vladimir Putin, som kommandant Sergej Lavrov og spjete for utarbeidelse, som delok i beklagningen. Milen samlagene. Noe greit, på, med soldater uten identifikasjon og et raskt og uansett bevegelse, er raskt og operasjon de gamle KGB-offiserne, Putin og Ivanov, kan ikke merkesomende til.

Test
 Obama utfordring på Krim er en helt annen. Han anslags for å ha vært for svak, for ikke å ha stått opp for Vestens verdier og interesser.

«Det er resultat av en lang og uoverbeleggende, det ingen lenger tror på. Amerikas styrke, som tidligere republikansk president Bush og Ukraina-krise i Irak McCain.

Men der McCain oppret som en gammelgjeld, kanskje det kan opplyse av bevegelse. Ingen er interessert i en krig på Krim.

Derfor er spørsmål for det globale USA, er hvordan landet skal reagere på amerikanske provokasjoner i en globalisert verden. Det er spørsmålet om det er frølig, men det er også klart at USA og Vesten styrker og utfordrer et klart vilje fremme handelspartene.

Likvel med på ferden
 Derfor er Krim for USA en test på hvilke strategipolitiske virkninger USA har, i første omgang i forhold til Krim. Så lenge Krim er i bakken, andre steder enn i Afghanistan og militær utrykning, betyr det som Afghanistan, Irak og Libya, hvordan det kan være med å

har aggresjon fra for eksempel Russland og Cina? Økonomiske sanksjoner har vært effektivt for å svekke økonomi Iran, og ser ut til å kunne prosesseres til større besparelser og lavere omkostninger. Men det er først Vesten som har noen interesser der, og først Russland har noen interesser i at operasjon de gamle KGB-offiserne, Putin og Ivanov, kan ikke merkesomende til.

Men økonomiske sanksjoner fungerer på globalisert verdens marked, bare den det er tenkt å ramme. Det kommer også det vilde, Krim er for eksempel USA med vilige handelspartnerer etter Canada, men for USA.

Et Krim-krise USA og EU for all verden, men er ikke med på det, fordi en økonomisk vilde girpe inn på et måte som vilde i de siste Russland, også vil de oss selv.

Rottor
 Barack Obama har vært sparsom med offentlige uttalelser om situasjonen. E. man orientere USA, presidenten om at han beordrer sanksjoner mot personer og organisasjoner undergraver demokratiske institusjoner i Ukraina.

«Vi er rett i tiden for engasjerte kan tenne over halve på demokratiske ledere, sa Obama.

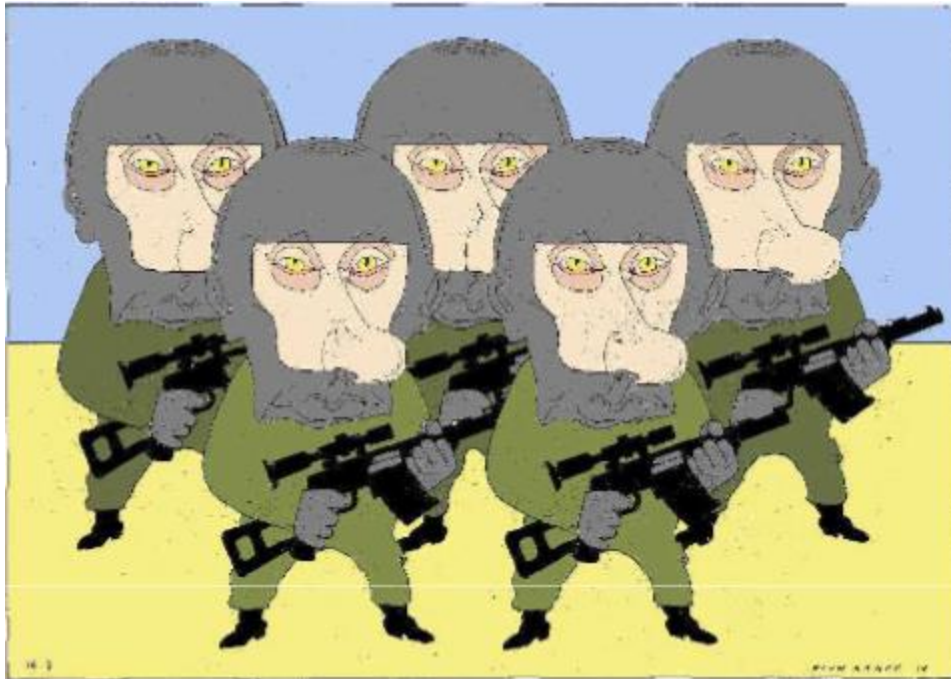
Helge presidenten gir sanksjoner en mulighet til å påføre Russland og de utrykning av Ukraina. Putin svarte med en «De er dem som har tenkt å utrykke sanksjoner, som har tenkt på konsekvensene, sa Putin for bare litt.

«Skaden vil bli grenseløs. Putin kunne heller ikke å ha vært å komme med et skolepåk til USA, Helge Polheim.

Jeg tror de sitter der over dammen i USA, og noen ganger virker det som at... de føler at de er et laboratorum, og de gjør alle slags eksperimenter på rotter, uten å forstå konsekvensene.
 Vladimir Putin, president i Russland

Figur 14: Bilde trykket i Dagbladet 13. mars 2014. Det var ingen tvil om hvem som ble fremstilt som den sterke lederen.

Figur 15: Illustrasjon i Dagbladet 16. mars 2014.

Gårdagens folkeavstemning på Krim er starten på det uunngåelige. Russland og Vesten har spilt hverandre diplomatisk sjakk matt.

KALDT: Som et symbol på hva som nå kan skje sto væpnede menn, som antas å være russiske tjenestemenn, vakt utenfor en ukrainsk militærbase i Perevalnoye nær byen Simferopol i går. Foto: Reuters / NTB Scapix

Mekanisk marsj mot en ny KALD KRIG

KRIM-KRISA

Tekst: Marlen Strand
 malte@dagbladet.no

En valgspørsmåling viste i går kveld at knoer som 95 prosent av velgere på Krim har sagt ja til inkorporering til Russland. Vladimir Putin og USA-president Barack Obama snakket sammen på telefon i går kveld, og Putins budskap til Obama var et folkeavstemning på Krim-halvøya er i overensstemmelse med folkeretten, noe som har vært Russlands budskap hele tida.

Rammer Putins menn

Ordnert og kontrollerte fra Vestens reaksjoner går. Lag starter arbeidet som USA og EU har forberedt mange dager, arbeidet med å plukke ut kravene og presens i Russland som skal ramme av sanktioner. De lærer om har blitt sikret den diplomatiske miljøet tyler på at Washington og Brussel vil ramme den russiske presidenten Vladimir Putin særrettens krig med resolusjon, og frising av koner i smerteløse og europeiske banker. Det skal utføres i tillegg Putins budskaps, og budskapet for det nye demokratiet, Vladimir Putin, står på basene som er erklært. Det samme gjør Putins mangevante venn og kollega fra KGB og FSB, Igor Stetsin. Han regner for å være den uformelle sjefen for sikkerhet, den harke kerne av KGB-folk, som er den viktigste av de politiske kulisserne bak den russiske presidenten. Også sjefen for sikkerhet - presidentens sikkerhet, Sergej Ivanov, er på linje med Stetsin og de andre i hans sikkerhet. Russland har ønsket at de vil være med sikkerhetsmessig støtte til de vestlige sanksjonene kunnagres.

- Stemt for Russland

Utløst av gårdagens folkeavstemning på Krim var gitt på foreland. De stemte massive stemmer massivt opp for å stemme for en tilknytning til Russland. Mange steder hadde 90 prosent av de stemmeberettigede stemt, før klokken 12.00 lokal tid. Da var det ennå åtte timer igjen til valglokene starter.

Jeg har stemt for Russland. Vi er en familie og vi vil leve med sine krefter, sier Svetlana Vasileva (27) til tilslutningsbyrået i Krasnodar. «Vi vil fortelle Ukraina fordi ukrainerne fortalte at vi var mennesker som er levende stand i verden kan du bli et ukjent land, fortalte Vasileva, og henviser blant annet til det mest berømt uttalelse opererte i de russiske språklig domstolene områdene i Ukraina. Det som har som stemme stemt lok er at en av de første berømt uttalelse de nye mulighetene i Kiev tok da president Viktor Janukovitsi var flyktet fra i sørre russisk som offisielt opplyst.

Forbarnet dem alle

Etterpå russere utgjør nesten 60

FLAGGER MENINGEN: En marsj viser hva det står for ved å brenne det sovjetiske flagget ved Lenin's Square i Simferopol i går. Foto: AFP / NTB Scapix

prosent av befolkningen på Krim, og i går ble det brennet de russiske flaggene i alle kommuner. Samtidig hadde Krim-vælgere, som valgte 12 prosent av befolkningen, brennet ned det i brennende folkeavstemningen. De er et stort land, det er landet til mine forfeller. For noen av mitt liv vil jeg fortelle dem som hadde disse menneskene bli, jeg ønsker å bli dem i det hele tatt, jeg føler dem alle, sier Svetlana Assanova, en krigs-tatt kvinne.

Menigene av som ventet langt fra bevegelsen på Krim i går. Den lokale russiske bevegelsen av Krim startet da russiske vestlige makter sluttet opp og tok kontrollen over Krim-folk og andre vestlige posisjoner for to uker siden. Glødelige folkeavstemning er mest og legitimert til denne realiteten.

Russland støtter Krim
 Mens vestlige ledere og de nye lederne i Kiev raser, og sier at folkeavstemningen ikke har noen legitimitet og er folkerettsstridig, snakker Russland president Vladimir Putin i går kvelden Angela Merkel. Her gjelder Putins nye budskap om at folkeavstemningen er i overensstemmelse med folkeretten, og presens som fulles ut til utberedningsarbeid.

«Det ble underrettet at Russland vil respektere valget til folket på Krim, har det en erklæring fra Krim. Putin har sagt at han nå forventer Ukraina fra det han kaller fascisene i Kiev. «Hvis vi overrasker medlemsstatene og Kiev kom til nye sterke men noen gang da Ukraina nye statsminister Arsenij Jatsjenjuk snakke de nye mulighetene på Krim. «Vi skal finne alle av dem, om det var et offer for, og bringe dem fra retten i Ukraina og internasjonale domstolene i tillegg til dem under domstolene, sa Jatsjenjuk. «I mellomtiden skal alle russiske og ukrainske regjeringer bli enige om en vepnevåren fra til 21. mars.

Figur 16: bilde trykket i Dagbladet 17. mars 2014. Innfelt kunne man lese: «KALDT: Som et symbol på hva som nå kan skje sto væpnede menn, som antas å være russiske tjenestemenn, vakt utenfor en ukrainsk militærbase i Perevalnoye nær byen Simferopol i går.»

VESTEN VS RUSSLAND: USAs president Barack Obama kommer i dag til nederlandske Haag for å møte over 50 andre toppledere til det internasjonale toppmøtet om atomikkerhet. Der sender Russlands president Vladimir Putin utenriksministeren. Samtidig frykter Nato nye, militære russiske aksjoner i nabolandene. (Grafikk: Kjell Erik Berg)

Figur 17: Bilde trykket i Dagbladet 24. mars 2014. Mye tydet ifølge avisen på en ny kald krig.

Figur 18: Bilde trykket i VG 5. mars 2014. Ifølge avisen var Putin på offensiven og skydde nærmest ingen midler.

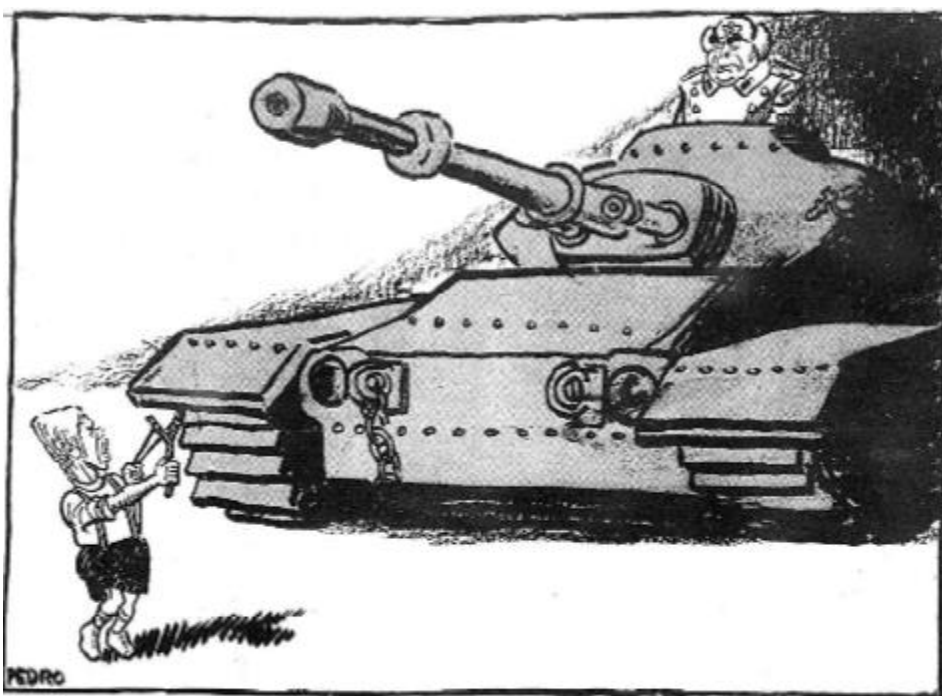

GLEDESDANS: Tilhengere av at Krim skal bli en del av Den russiske føderasjonen feirer seieren i den omstridte folkeavstemningen i går med dans og jubel. Russlands president Vladimir Putin har lovet å «respektere» valgresultatet. Foto: AFP

Figur 19: Bilde trykket i VG 17. mars 2014. Gledescener etter folkeavstemningen 16. mars. Bildeteksten leser: «GLEDESDANS: Tilhengere av at Krim skal bli en del av Den russiske føderasjonen feirer seieren i den omstridte folkeavstemningen i går med dans og jubel. Russlands president Vladimir Putin har lovet å «respektere» valgresultatet.»

Figur 20: Bilde trykket over to hele avissider i VG 21. mars 2014. Man kunne godt tro at det var brutt ut Krig i Ukraina.

«CARTER VISER MUSKLER»

— Tar du et land til, så smeller det!

Figur 21: Bilde trykket i VG 11. januar 1980.

Norge og Ukraina. Det er ingen tvil om hvor den norske sympatien ligger i oppgjøret mellom Moskva og Kiev. Men det betyr ikke at vi er villige til å ofre vårt gode forhold til Russland.

Figur 22: Bilde trykket i Aftenposten 7. mars 2014.

